KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI 8/2020

KAITSELIIDU LIIKMESKONNA AUDIT – KUIDAS SEE ON LÄINUD?

MUHU KARIKA KOGEMUSED

VORMIKANDMISE UUED JA VANAD REEGLID

LEIA

KAITSE KODU!

INTERNETIST

https://issuu.com/kaitse_kodu

@kaitsekodu

www.facebook.com/kaitsekodu/

www.youtube.com/kaitseliiteesti

OLULINE EI OLE AINULT MIKS, VAID KA KUIDAS

Lõppeva aasta üks märgilise tähendusega ettevõtmisi Kaitseliidus oli liikmeskonna audit, mille eesmärgiks oli saada ülevaade organisatsiooni tegelikust liikmeskonnast ning kaitseliitlaste, naiskodukaitsjate ja noortejuhtide nägemusest, kuidas nad sooviksid panustada riigikaitsesse kriisi ja sõja ajal. Suures osas sai see eesmärk ka täidetud.

Lisaks pani audit igat liiget järele mõtlema, miks ta Kaitseliitu või Naiskodukaitsesse kuulub ja kuidas on ta organisatsiooni kaudu valmis Eesti eest seisma. Kui neist kahest küsimusest esimesele oskab ilmselt igaüks une pealt vastata, siis teisega on lood pisut keerulisemad.

Kõik ei saa, ei taha või ei või relv käes vastasele vastu astuda, kuid sellest hoolimata on neil soov organisatsiooni liige olla ja kriisi või sõja ajal kuidagi riigikaitsesse panustada. Ka nendega tuleb arvestada ning neile sobilikke lahendusi pakkuda.

Ja neid lahendusi on, sest oluline ei ole ainult miks, vaid ka kuidas.

KARRI KAAS
peatoimetaja

KAITSELIIT

Kaitseliit on kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon, mis täidab temale Kaitseliidu seadusega ja selle alusel pandud ülesandeid.

Kaitseliit on 1918. aasta 11. novembril riigikaitseorganisatsioonina loodud Kaitseliidu õigusjärglane.

Kaitseliidu ülesanne on, toetudes vabale tahtele ja omaalgatusele, suurendada rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda.

Kaitseliitu kuulub üle 16 000 liikme. Koos Kaitseliidu struktuuriüksuste Naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütardega on Kaitseliidu peres tegev üle 26 000 vabatahtliku.

KAITSE KODU!

Kaitseliidu ajakirja esimene number ilmus 1925. aasta 14. oktoobril 40-leheküljelisena trükiarvuga 18 000 eksemplari. Seega kuulub Kaitse Kodu! vanimate seni ilmuvate Eesti ajakirjade hulka.

Osava reklaami ning väljaande sisu väärtuslikumaks ja välimuse kaunimaks muutmisega kasvas Kaitse Kodu! menu lugejaskonnas ning 1928. aasta lõpus oli see juba Eesti üheks loetavaimaks ajakirjaks. Aastatel 1929–1932 ilmus Kaitse Kodu! senise kahe korra asemel kuus igal nädalal. Ajakirja viimane sõjaeelne number ilmus 20. juunil 1940.

Kaitse Kodu! uus algus oli 1993. aastal, mil ajakiri hakkas taas Kaitseliidu hõlma all ilmuma. Ajakirja anti välja neli numbrit, kuni see 1995. aastal peatoimetajana tööle asunud Ivar Jõesaare juhtimisel taas perioodiliselt ilmuma hakkas. Praegu ilmub Kaitse Kodu! kaheksa korda aastas tiraažiga 7000 eksemplari.

KAITSE KODU!

KAITSELIIDU AJAKIRI 8/2020

KAITSELIIDU AJAKIRI KAITSE KODU!

Asutatud 11. septembril 1925

Väljaandja: Kaitseliit, ilmub kaheksa korda aastas
Peatoimetaja: Karri Kaas
Tegevtoimetaja: Asso Puidet
Foto- ja videotoimetaja: Kristjan Prii
Keeletoimetaja: Anu Jõesaar
Kujundaja: Matis Karu
Reklaam ja levi: kaitsekodu@kaitseliit.ee
Toimetus: Tallinna mnt 49a, 80036 Pärnu, telefon 717 9106
Toimetuse e-mail: kaitsekodu@kaitseliit.ee

Kaitse Kodu! internetis
http://www.kaitseliit.ee/et/kaitsekodu
www.facebook.com/kaitsekodu
www.instagram.com/kaitsekodu/
http://www.youtube.com/kaitseliiteesti

Kaitse Kodu! postkastis
Tellimuse saab vormistada Eesti Posti kataloogi alusel postkontoris või Eesti Posti kodulehel (www.omniva.ee). Eesti Posti kaudu maksab Kaitse Kodu! aastatellimus 2.85 eurot; tellimisindeks 78226.

Trükk: AS Printall

Toimetusel on õigus kaastöid redigeerida ja lühendada. Toimetus käsikirju ei retsenseeri ega tagasta.

Kaastööde saatmise tähtajad:
1/2021 – 2. detsember 2020; 2/2021 – 20. jaanuar 2021; 3/2021 – 24. veebruar 2021; 4/2021 – 7. aprill 2021

Kaitseliit

Naiskodukaitse

Noored Kotkad

Kodutütred

6 SÜNDMUS
Töllu rusikas lajatas taas

8 KAITSELIIT
Kaitseliidu liikmeskonna auditist. Milleks seda vaja oli ja kuidas see on läinud

14 INIMENE
Kalle Tiits kannab kodumaad südames ja hinges

17 KAITSELIIT
Jõgeva malev: Isamaa eest!

20 SÜMBOOLIKA
Tunne kamraadi embleemi – Lääne malev

22 VÄLJAÕPE
Teadmised aitavad ellu jääda ehk Päriselus pole keegi teflonist

26 SÕJASPORT
Koguvas on alati tuul ehk Muhu Karika kogemused

29 HARITUD SÕDUR
Veel kord vanast heast tankitõrjekahurist

32 HARITUD SÕDUR
Sõjatulekahju kustutamine 2

40 MAAILMAPILK
Armeenia-Aserbaidžaani konflikt: paratamatus või poliitiline praak

43 ÜKSUS
Mustad Kolonelid – karvase rahvamuusika ansambel kaitseliitliku sõnumiga

46 AJALUGU
Taastatud Kaitseliidu põnev ajalugu vajab kogumist

50 AJALUGU
Vabadusristi kavaleri ja Vabadussõjas langenu hauatähis kui sotsiaalse mälu hoidja

Foto: KARMEN VESSELOV

ESIKAANEL: Teadmised aitavad ellu jääda ehk Päriselus pole keegi teflonist ›› lk 20

Mina arvan, et oma isamaa eest tuleb alati väljas olla," mõtiskles väärika tiitliga pärjatud Tiits, kinnitades, et kõige olulisem on just isamaa ja isamaalisus. „Alati tuleb endale kindlaks jääda ja mitte hüpata ühest kohast teise," lisas ta. ›› lk 14

Kui sa ei suuda end piisavalt hästi varjata ja vastane suudab sinu tuvastada enne, kui sina suudad lasta teda, oled surmalaps! Mitte mängult, vaid päriselt. ›› lk 29

52 SÕJRAUD
Kulkuri 34: väikeste merekotkaste suur kaater

54 SÕJARAUD
Reaktiivlennundusest lenduri pilguga – pilootide lemmikud

58 SÕJARAUD
Eesti relvameistrite keskmised „Ameerika püssid“

63 KURIOOSUM
Robot – sinu sõber (või vaenlane) sõjatandril

66 HEAD ISU!
Hõrgutis kaitseväe toidupakist – käepärased šokolaadiküpsised

68 KUIDAS ...
... tross-saest saab raamsaag

70 ÜLEELAMINE
Stiilne oherdi võib päästa päeva

72 MEDITSIIN
KMK: Kodune meditsiinikomplekt

74 NAISKODUKAITSE
Ole valmis! RÄPP

76 NAISKODUKAITSE
Uued ja vanad reeglid Naiskodukaitse vormi kandmisel

79 NOORED
Näitus kotkalt kotkale. Aga mitte ainult

82 NOORED
Alati valmis – modus operandi

84 MILITAARTURISM
Atlandi vall Belgias ehk Mälestusmärk meeletusele

88 FILMIARVUSTUS
Vaprust, vaprust ja veel kord vaprust

90 RAAMATUARVSUTUS
Austusavaldus eelkäijatele

AUTORID

RIHO ÜHTEGI
Kaitseliidu ülem
Sirge selja ja jutuga brigaadikindral Ühtegi sõna, nii väljaöeldu kui kirjapandu, loeb. Loetagu siis!

HEIKKI KIROTAR
vabatahtlik autor
Heikki teab kõike laskemoonast ja relvadest. Ta mitte ainult ei tea, vaid oskab neid ka kasutada. Ning neist kirjutada. Põhjalikult. Ja snaipri täpsusega.

KARMEN VESSELOV
vabatahtlik autor
Karmen on visiooniga naine. Teab, mida tahab. Ja mis veel olulisem – teab ka, kuidas seda saavutada. Teab ka, millest kirjutada. Ja kuidas. Ikka nii, et hea oleks lugeda.

MEHIS BORN
major
Major Born on Kaitse Kodu! lugejatele tuttav peaasjalikult oma üleelamis- ja ajalooalaste artiklitega. Aga mitmekülgne mees võib kirjutada vabalt ka teistel teemadel. Lisaks kirjutamisele on tal kätt ka joonistamiseks ja pildistamiseks.

RAIGO SÕLG
tankipurustaja
Sama hästi, kui tankide purustamist, valdab terava silma, kindla käe ja otsese ütlemisega Raigo kirjutamiskunsti. Lugege. Mõtelge.

GUNNAR VASEMÄGI
vabatahtlik autor
Gunnari üheks suureks hobiks ja kireks on joonistamine ja teiseks hobiks filmikunst. Ajakirjas Kaitse Kodu! on ta need kaks lugejate rõõmuks ühendanud.

TOOMAS ALATALU
politoloog
Toomas on õppejõud, poliitik, ajakirjanik ja tunnustatud tõvaloog. Kaitse Kodu! veergudel toob ta suures maailmas ja poliitikas toimuva lugejatele lähemale.

ASSO PUIDET
Kaitse Kodu!
tegevtoimetaja

TÖLLU RUSIKAS
LAJATAS TAAS

Tekst: **RAIGO SÕLG**

Ühel rajul oktoobri nädalavahetusel toimus Saaremaal Leisi ja Karja aladel järjekordne, juba traditsiooniline ja tankitõrjekeskse õppusena ainulaadne Töllu Rusikas. Harjutati ja täiustati erinevaid TT-le olulisi elemente, aga ei puudunud ka lahinguolukordade läbimängimine. Kokku viidi läbi kolm erinevat taktikalist harjutust. Kuigi vastast mängisid Tankipurustajate maasturid, on Tankipurustajate autojuhid soomuse taktikas juba üsna haritud, oskavad neid olukordi ette näha ega sõida vaid lollilt ja aeglaselt mööda suurimat teed. Tõukamine, kiire sõit varjest varjesse, vaatlussektorite jaotus, masinatevaheline koostöö ja muu taoline ei ole neile enam uus teema.

Üheks harjutuseks oli ka „kompaniiülema“ käsu järel varitsuspositsioonide väljaluuramine kästud alal ja lahinguplaani koostamine, tehes samal ajal vastase analüüsi. Iga meeskonnaülem pidi oma meeskonnaga välja luurama kogu rühma positsioonid ning koostama lahinguplaani kogu koosseisu, mitte ainult oma relva jaoks. Ehk siis, iga meeskonnaülem astus selles ülesandes rühmaülema rolli.

Õppuse üheks olulisimaks teemaks oli maskeerumine, et seista vastu üha uuenevale vaatlusvõimele. Rajati positsioone, mida seejärel üritati erinevate vaatlusseadmetega, näiteks termokaameratega, tuvastada. Nagu maa pealt, nõnda ka õhust. Helikopterid, droonid, Javelini CLU-d – kõik lasti käiku, et varjunud võitlejaid välja peilida.

Nagu selgus, ei ole see korraliku ettevalmistusega ja õigeid vahendeid kasutades sugugi lihtne ülesanne. Kõik vaatlejad andsid tehtud tööle kõrge hinnangu – tol hetkel ei näinud maskeeritud positsioone ei maalt ega õhust, ei niisama vaadeldes ega ka termokaameratega.

Hea maskeerumine on tankitõrjuja edu (loe: elu) pant või vähemalt suurem osa sellest.

AARE TOMM

KAITSELIIDU LIIKMESKONNA AUDITIST.

MILLEKS SEDA VAJA OLI JA KUIDAS SEE ON LÄINUD

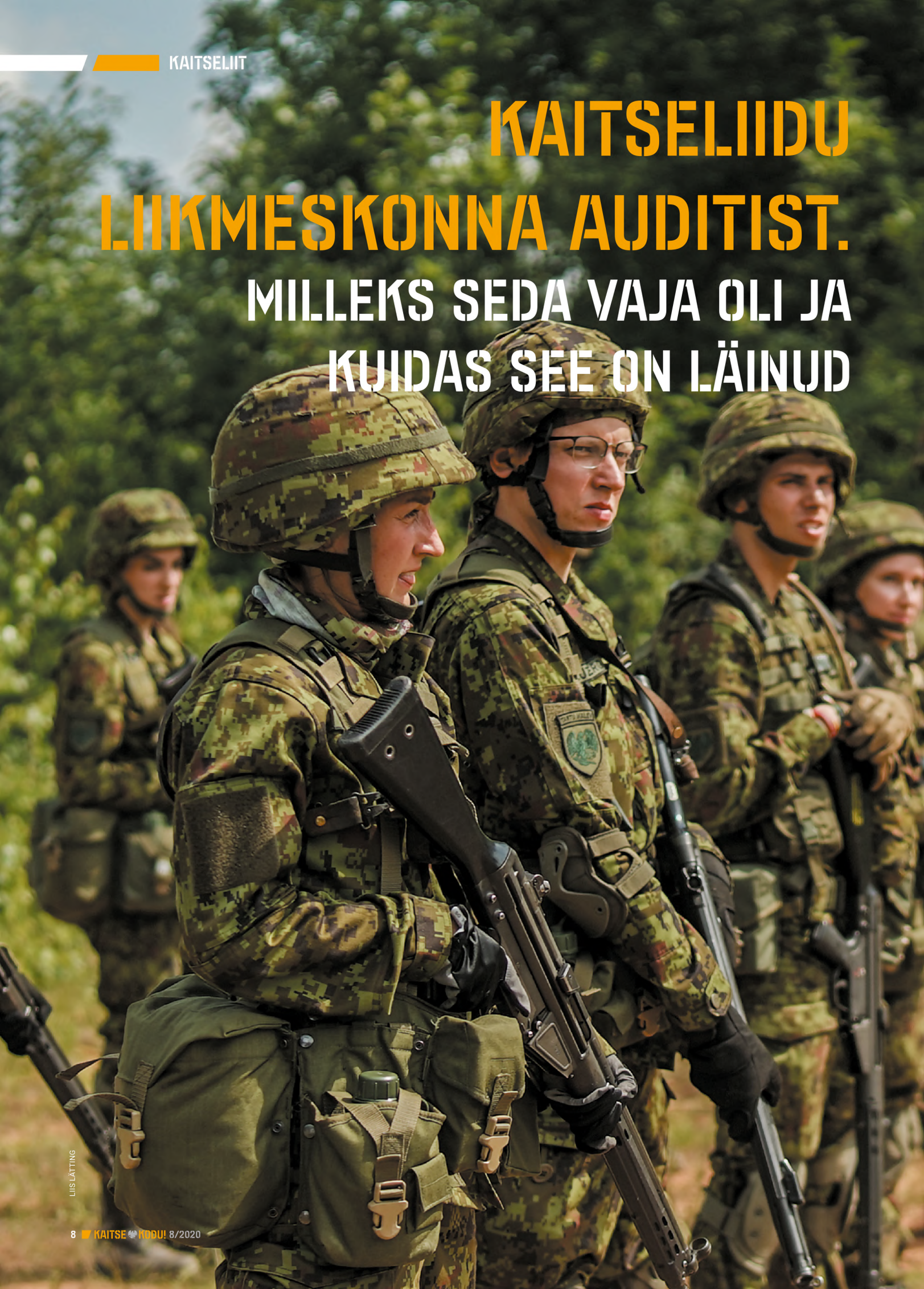

LIIS LÄTTING

2020. aasta üheks olulisemaks protsessiks Kaitseliidus oli liikmeskonna audit, mis hõlmas Kaitseliidu ja tema struktuuriüksuste täiskasvanud liikmeskonda. Eesmärgiks oli saada ülevaade tegelikust liikmeskonnast ning kaitseliitlaste, naiskodukaitsjate ja noortejuhtide nägemusest, kuidas nad sooviksid panustada riigikaitsesse kriisi ja sõja ajal.

Tekst: **brigaadikindral RIHO ÜHTEGI**, *Kaitseliidu ülem*

Kaitseliidu seadus ütleb, et Kaitseliit on vabatahtlik riigikaitseorganisatsioon, mille eesmärk on suurendada vabale tahtele ja omaalgatusele toetudes rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda (Kaitseliidu seadus, § 2 lg 1, 3).

Kaitseliit oma 25 500 liikmega asub kaitseministeeriumi vastutusalas ning on tihedalt seotud kaitseväega, mistõttu on ka mõistetav, miks organisatsiooni põhifookus on olnud märkimisväärselt „kaldu“ sõjalise poole suunas. Samas on organisatsiooni liikmeskonnast 30 protsenti lapsed ja ligi 18 protsenti neid liikmeid, kes ei saa või ei taha osaleda sõjalises riigikaitses. Seega ei ole see „kaldu“ olek õige, Kaitseliit peab võrdselt tähelepanu pöörama ka neile ligi pooltele liikmetele, kes ei ole kombatandid ehk relvastatud võitlejad.

AUDITI TAGAMAAD

Eesti riigikaitse arengukavas 2017–2026 on öeldud, et Eesti riigikaitse on oma olemuselt laiapindne ning jaguneb mitmeks tegevussuunaks, seejuures arvestatakse riigi erinevate tegevusvaldkondadega, ja et arengukava elluviimise ajal arendatakse riigikaitse tegevussuundades mittesõjalisi ja sõjalisi võimeid ning lähtutakse põhimõttest, et loodavad võimed peavad ohustsenaariumite terviklikuks lahendamiseks moodustama omavahelise võimete kogumi.

Seega seisab meie ees ülesanne rakendada selles laiapindses riigikaitses võimalikult efektiivselt ressurssi, mida pakub Kaitseliit. Põhimõtteliselt sõnastas vastuse sellele küsimusele juba kindral Kiili oma kolme „V“ printsiibiga, kus ta jagas riigikaitsesse panustajad võitlejateks, võimendajateks ja võimaldajateks, kus võitlejad on need kombatandid, kes osalevad riigi relvastatud kaitses. Võimendajad võiksid olla sel juhul näiteks vabatahtlikud, kelle poolt antav või loodav toetus suurendab seda efekti, mida kombatandid oma lahingutegevusega annavad. Ja siinkohal ei ole jutt mitte otsesest sõjalisest tegevusest, vaid tingimuste loomisest ja toetusest, mida kombatandid vajavad, et efektiivsemalt sõdida. Mida enam need vabatahtlikud on ette valmistatud õigeks toetustegevuseks, seda rohkem neist kasu on ning siinkohal kerkivadki esile Kaitseliidu võimalused õpetada ja rakendada neid, kes on organisatsiooni liikmed, kuid ei saa või ei taha olla kombatandid. Jutt ei käi loomulikult lastest, vaid täiskasvanutest, ehk umbes 4000 kaitseliitlasest, naiskodukaitsjast ning noortejuhist. Kolmas „V“ ehk siis võimaldajad on ennekõike ümbritsev keskkond ja elanikkond, kelle toetus võimaldab meil ressursisäästlikult ja kestvalt vastasega sõdida. See on nii-öelda „koduväljaku efekt“.

Kuna maakaitsedoktriini täpsustamine on meid viinud taas territoriaalkaitse juurde, millest olen varem pikemalt juba kirjutanud, ning seal kirjeldatud mittelineaarsuse põhimõte peaks laienema ka omavalitsustele ja teistele riiklikele institutsioonidele (sõltumata sellest, kui kaugele on vastase väed liikunud, toimib Eesti Vabariik edasi kõikjal, kus vastane territooriumi reaalselt ei kontrolli), joonistuvad selgelt välja kaks Kaitseliidu poolt loodavat sõjalist komponenti ja kaks mittesõjalist komponenti. Sõjalisteks komponentideks on niinimetatud lahingukompaniid, mis tegutsevad maakaitseringkonna piires, ning »

territoriaalüksused (malevkonnad, üksikkompaniid, üksikrühmad), mille ülesanne on jääda oma vastutusalale ja tegutseda seal nii kaua kui võimalik. Kui lahingukompaniid on üsna standardsed ja selgelt piiritletud üksused ja seal palju arendamisruumi ei ole, siis julgen väita, et territoriaalkaitse efektiivsus ja kestvus sõltub just ennekõike territoriaalüksustest, nende mitteregulaarsusest, oskusest kasutada ära kohalikke olusid ja teha koostööd võimendajatega. Kui me räägime lisavõimete arendamisest, siis seda saame teha nimelt territoriaalüksuste baasil või juures.

Mittesõjalist komponenti saab liigitada kaheks selle järgi, kas tegu on maakaitset toetavate tegevustega (logistika, vaatlus, muud tagavad funktsioonid, mis toetavad maakaitseüksuste tegevust) või on tegu omariiklust toetavate tegevustega. Viimase alla liigituvad näiteks elanikkonna evakueerimise võime, suurel määral tsiviil-militaarkoostöö, päästetööd, teavitustööd, abi kommunikatsiooni ja infotehnoloogia vallas, muude elutähtsate teenuste jätkusuutlikkuse tagamine ja ka humanitaarabi korraldamine. See loend ei ole lõplik ja sõltub riigi tellimusest Kaitseliidule.

Kokkuvõttes on eesmärgiks saavutada järgmise nelja aastaga tulemus, kus iga Kaitseliidu liige teab, milline on tema kuuluvus ja roll kriisi ja sõja ajal, ning tagada see ka vastava väljaõppega. Kaitseliidu ja Naiskodukaitse vabatahtlikud liikmed on ju organisatsiooni astunud selleks, et kodumaad oma tegevusega kaitsta, ning organisatsiooni ülesanne on leida võimalused, kuidas nad seda teha saavad.

AUDITIST ENDAST

Selleks, et eelkirjeldatut arendada, ja arvesse võttes vabatahtlikkuse printsiipe, saigi 2020. aasta kevadel käivitatud liikmeskonna audit, et selgust saada, kes meie organisatsioonis kuhu kuuluda tahab. Päris kindlasti ei olnud auditi eesmärk kedagi organisatsioonist välja arvata, sundida oma staatust muutma või üksust vahetama. Niisamuti ei olnud soovid ja unistused, millega kõnetatavad liikmed välja tulid, kohustuslikud organisatsioonile, pigem sai nende pinnalt kaardistada seda, mis liikmeskonda huvitab. Loomulikult võeti neid soove hilisemal otsustamisel ka arvesse, kui selleks võimalus oli.

Teiseks oli vaja jõuda olukorrani, kus iga kaitseliitlase, naiskodukaitsja ja noortejuhiga suheldakse personaalselt, veel parem kui näost näkku, et iga alluv teaks, kes on tema vahetu pealik, ning iga pealik seda, kes on tema alluv. Paraku kõikjal audit päris sellele tasemele ei jõudnud, nii mõneski kohas pidid auditit allüksustes tegema personalispetsialistid või aste kõrgemad pealikud. Põhjusi oli mitmeid, muu hulgas kahjuks ka vahetute pealike keeldumine või huvipuudus. Tahtmatult tekib küsimus, kas me ikka vajame selliseid pealikke, kes oma alluvatega suhtlemisest keelduvad.

Pärast paari sihtgrupi väljajätmist (näiteks kaitseväelastest tegev- ja toetajaliikmed) jäi auditeeritavateks umbes 17 000 liiget. Reaalselt on õnnestunud suhelda umbes 15 000ga (tänaseks võib see number olla ka pisut suurem, sest mõnel pool auditi „järelnoppimine“ veel jätkub) ehk siis on ikkagi täiesti arvestatav hulk inimesi, kellest me ei tea midagi, kes ei pea ennast Kaitseliidu liikmeks või kelle staatus ja andmed on ülimalt puudulikud. Arvuliselt jagunebki see 2000ne seltskond põhimõtteliselt kaheks – 1000 neid, kellega ei õnnestunud ühendust saada ja 1000 neid, kes jäid muudel põhjustel küsitlemata, näiteks nad ei tea oma liikmeksolekut (on oma teada välja astunud või pole üldse sisse astunudki) või on organi-

JOONIS 1. KAITSELIITLASTE ROLL KONFLIKTI ERI ETAPPIDES

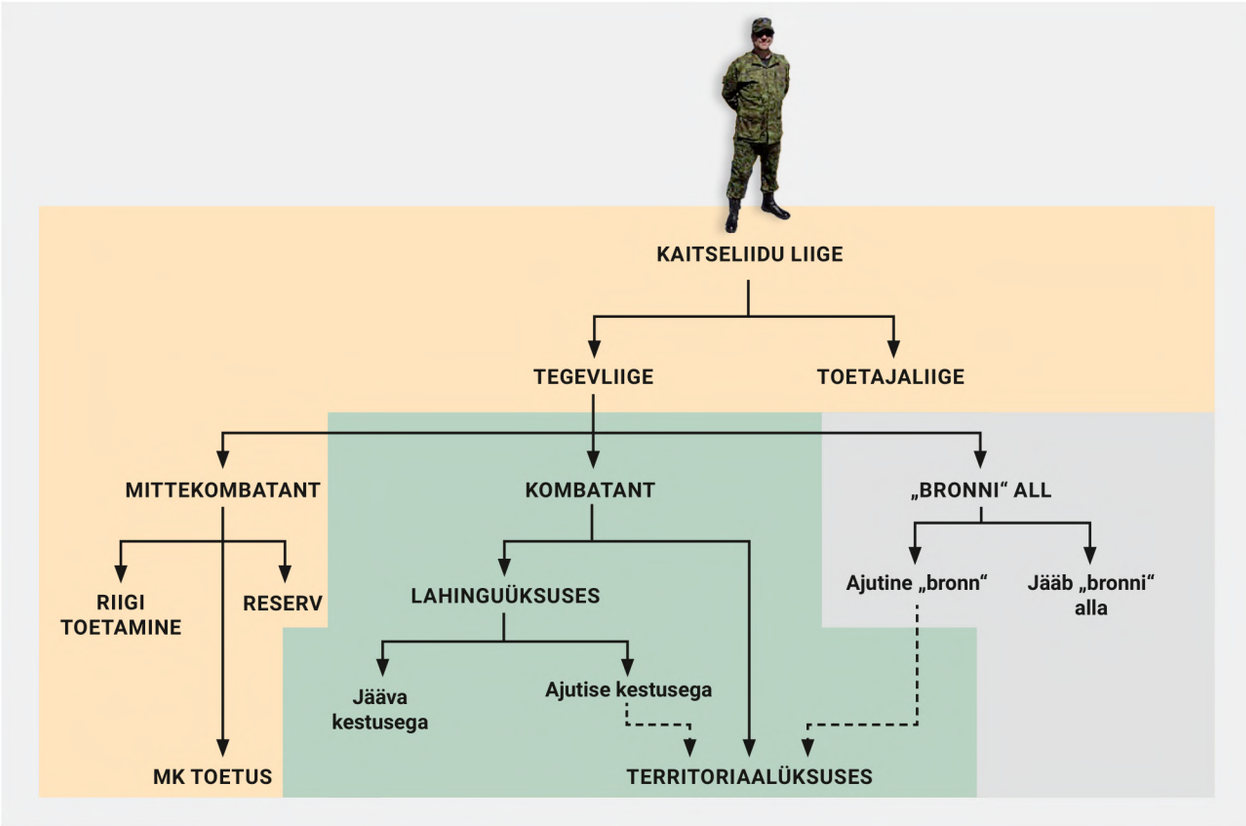

JOONIS 2. KAITSELIIDU LIIKMESKONNA JAGUNEMINE

satsioonist välja astumas. Murekohaks on ka see, et umbes 2500 liiget ei taha panustada ei sõjalisse ega tsiviiltegevusse. Põhjusi toodi erinevaid ja kui neile peale vaadata, siis jääb mulje, et tihti ikkagi ei ole aru saadud küsimuse sisust, sest oli vaja aru saada, kas liige saab ja tahab ning mil moel tahab osaleda konflikti korral riigikaitses.

Mõnevõrra üllatav on ka see, et osa kaitseväe kohustusega kaitseliitlasi leiavad, et nad ei soovi kuuluda maakaitseüksustesse või soovivad panustada mittekombatandina. Paraku puudub Kaitseliidul õigus kedagi kaitseväeteenistuse kohustusest vabastada ning seetõttu peavad need kaitseliitlased arvestama, et kui nad ei taha kuuluda Kaitseliidu baasil loodavasse maakaitsesse, võidakse nad konflikti korral iga hetk kutsuda väeteenistusse muudesse üksustesse. Seetõttu ei saa neid määrata ka muudesse Kaitseliidu poolt loodavatesse struktuuridesse.

Põhimõtteliselt pidi audit määratlema liikmeskonna kolmes astmes. Alljärgnevalt kirjeldan pisut lähemalt, mida üks või teine aste tähendas ja millised probleemid mulle silma hakkasid. Lisatud on ka joonis, mis aitab neid astmeid ja kategooriaid jälgida.

1. LIIKMELISUS. **Kas kaitseliitlane, naiskodukaitsja või noortejuht on / soovib olla tegevliige, toetajaliige või on hoopis auliige.** Üllatav oli näha, et osa kaitseliitlasi hakkas auditi ajal muutma oma liikmelisust ja ennast toetajaliikmeks registreerima. Paljude jaoks tekkis murekoht kohe ka selles, millised piirangud ja kohustused neil liikmelisusega on. Saan aru, et vähemalt osaliselt on see probleem tekkinud ka erinevast arusaamisest, keda lugeda tegevliikmeks, keda toetajaliikmeks. Suurim probleem on siin see, et tihti tehakse otsus just selle järgi, kas isik saab sõjaajal organisatsiooni panustada või mitte. Tahan kohe meelde tuletada, et Kaitseliit on vabatahtlike organisatsioon ja seetõttu on kõigil kodanikest vabatahtlikel (ka neil, kes bronni all) õigus ise otsustada, kas nad panustavad Kaitseliitu tegevliikmetena või toetajaliikmetena.

Tegevliikme ja toetajaliikme erinevus seisneb hoopis selles, kas isik osaleb vahetult organisatsiooni tegevuses või toetab organisatsiooni millegagi (raha, vahendid, teod), kuid ise otseselt tegevusest osa ei võta. Tegevliikmed on organisatsiooni keskmes ja neile on seadusega ette nähtud privileegid (näiteks relva soetamise õigus), aga ka kohustused, milleks on vähemalt 48tunnine osalemine ja liikmemaks. Toetajaliikmete puhul tuleb selgeks määrata, milles seisneb nende toetus organisatsioonile, ja nende osalemine organisatsiooni tegevuses pole keelatud, kuid neil on rida piiranguid, nagu näiteks see, et neid ei valita kollegiaalsetesse organitesse ja nad ei saa soetada relva. Seega peaks iga kaitseliitlane ja naiskodukaitsja, aga ka noortejuht tahtma olla ennekõike tegevliige. Kui tegevliikme kohustuste täitmisel on ajutisi piiranguid, saab need ju juhtkonnaga läbi rääkida. Kõik see on kirjas ka Kaitseliidu kodukorras. »

2. STAATUS. Kas kaitseliitlane, naiskodukaitsja või noortejuht on / soovib olla kombatant või mittekombatant või on tal piirangud (riigikaitseline ametikoht), mis ei võimalda tal kriisi ja sõja korral Kaitseliitu või maakaitsesse panustada. Põhimõtteliselt oli selle sammu juures vaja otsustada, kas soovitakse osaleda riigi sõjalises kaitses või panustada riigikaitsesse tsiviilisikuna. Üllatav oli näha, et päris suur hulk organisatsiooni liikmeid ei suutnud ennast määratleda ei kombatandi ega mittekombatandina. Põhjusi tuleb otsida jälle puudulikus kommunikatsioonis. Mõned liikmed, kes ei soovi sõjalisse organisatsiooni panustada, kartsid, et neilt võetakse seepeale ära relvad ja varustus. Põhimõtteliselt kuuluvad relvad ja sõjaline varustus kaitseväele ning kaitsevägi relvastab ja varustab edaspidi ainult kombatante. See aga ei tähenda, et mittekombatandid jäävad varustuseta. Vastavalt kriisi- ja sõjaaja ülesannetele saavad ka nemad vajaliku varustuse.

Võimalikult varajane informatsioon riigikaitselistel ametikohtadel olevatest kaitseliitlastest ja naiskodukaitsjatest, aga ka nendest, kes otseselt ei ole „bronni“ all, kuid arvavad end olevat seotud tegevustega, mis võivad neid takistada osalemast kaitseliitlikes ja maakaitseülesannetes (ka need, kes tahavadki kuuluda sõja ajal mõnda teise kaitseväeüksusesse), loob võimaluse nende tingimustega võimalikult vara arvestada. Nendele liikmetele jääb täielik õigus osaleda organisatsiooni tegevuses, kuid neid ei paigutata maakaitse- ega teistesse Kaitseliidu poolt loodavatesse kriisi- või sõjaajaüksustesse.

See, kes soovib panustada sõjaajaüksusesse, kuid ei ole kaitseväeteenistuse kohustuslane, peab saama selleks võimaluse. Et vältida riske tema võimalikuks sattumiseks mõnda teise kaitseväe üksusesse, oleme loonud maakaitseväelase sõjalise arvestuse koodi (SAK), mille alusel valmistab Kaitseliit ette vaid maakaitseväelasi ning maakaitseväelase SAK-ga ei ole võimalik sõjaaja ametikohta võtvat isikut mujale ümber paigutada.

Kõigile tegevliikmetele jäävad alles kõik tegevliikme õigused, olgu nende staatuse valik milline tahes. Nii et hirm millestki ilma jääda ei ole põhjendatud. Õige staatuse võimalikult varajane määratlemine annab võimaluse kaitseliitlast, naiskodukaitsjat või noortejuhti algusest peale hakata ette valmistama kombatandiks või tsiviilülesannete täitmiseks.

3. KUULUVUS. Kas ja millise üksusse liige kaitseliitlane, naiskodukaitsja või noortejuht on / soovib kriisi ja sõja korral olla. Paraku ei ole võimalik Kaitseliidu rahu- ja sõjaaegset struktuuri ühitada. Rahu ajal kuulume me malevatesse, malevkondadesse, kompaniidesse ja rühmadesse. Ka sõja ajal on olemas malevad, malevkonnad, kompaniid ja rühmad, kuid need on organiseeritud vastavalt staatusele ja kolmanda astme valikule. Põhimõtteliselt on kõigil kolmel staatuse kategoorial kaks kuuluvuse valikut.

Kombatantidel on valik kuuluda nn lahinguüksusesse või territoriaalkaitse üksusesse. Lahinguüksuste struktuur on suhteliselt fikseeritud,

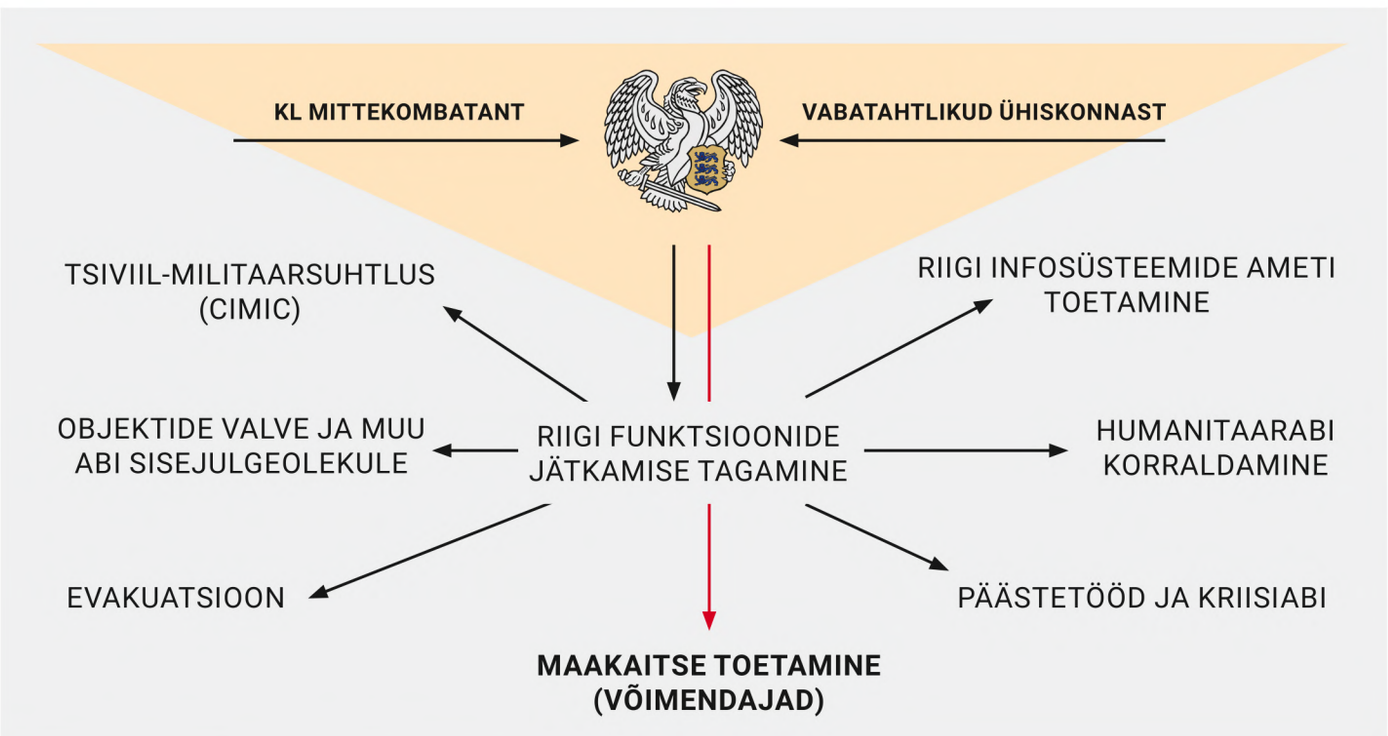

JOONIS 3. MITTEKOMBATANTIDE VÕIMALIK RAKENDAMINE

see sarnaneb kõige enam kaitseväe vastavale üksusele ning sellesse kuulumine eeldab üle keskmise suuremat väljaõppes osalemist. Lahinguüksused (lahingukompaniid, võitlusgrupid) komplekteeritakse maleva poolt ja kuigi eesmärk on need komplekteerida ühe piirkonna kaitseliitlastest, ei pruugi see õnnestuda. Seetõttu ongi lahinguüksused piiratud ulatuses (ringkond) eksterritoriaalsed, koosnedes tihti mitme rahuaegse allüksuse (malevkond, üksikkompanii, üksikrühm) osistest. Lahinguüksusesse kuulumine on rangelt vabatahtlik.

Territoriaalüksused säilitavad põhimõtteliselt oma rahuaegsed piirid (malev, malevkond, üksikkompanii, üksikrühm). Neisse kuuluvad kõik need kombatandid, kes lahinguüksuse koosseisu ei ole asunud. Territoriaalüksustesse kuuluvate võitlejate ettevalmistus on väga erinev ning kohalikud pealikud peavad seda arvesse võtma. Samas annab just territoriaalüksuste põhjal arendada mitmesuguseid võimeid, mis võivad sõjapidamises edu tuua.

Mittekombatantide puhul on tegelikult panustamise valikuid kolm, mitte kaks. Kolmas valik oli nii-öelda reservi jäämine, ehk siis enda mittesidumine ühegi tegevusega. Esimene valik on kuuluda maakaitse tugistruktuuri. Põhilised valdkonnad siin on logistika, vaatlus ja tsiviil-militaarsuhted. Aga on veel teisigi võimalusi, millest kunagi kirjutan pikemalt. Audit näitas, et seda valdkonda on vähe tutvustatud ning seetõttu on huvi suhteliselt leige.

Teine valik on riigi ja omavalitsuste toetamine, millest suure osa moodustab kodanikukaitse. Siin on täna võtmekohal Naiskodukaitse tegevus, kuid valdkonda peavad tulevikus panustama ka mehed, kes püssi alla ei kuulu. Ka selles valdkonnas on veel pikk tee minna, kuid täna on juba loodud evakuatsioonirühmad, Kaitseliidus on hästi arenenud CIMIC-u võimekus ning kevadine COVID-i aeg näitas kätte veel teisigi valdkondi, kus riik panustamist vajaks.

Siiski tuleb möönda, et nii maakaitse toetamise osas (need võimendajad siis) kui ka riigi ning omavalitsuste toetamise osas on veel palju teha. Võib-olla just sellepärast jäigi suurel osal liikmetest, kes sõjalisse kaitsesse panustada ei tahtnud või ei saanud, ka siin märkimata, kas nad tahavad olla maakaitse võimendajad või riigi ning omavalitsuste toetajad. 2021. aastal on plaanis arendada valdkonda põhjalikumalt, eks siis selginevad ka ülesanded, mida on vaja täita, ja evakuatsioonirühmade kõrvale tekivad teisedki allstruktuurid, mis otseselt sõjalise tegevusega ei tegele.

Riigikaitselistel ametikohtadel teenivatel kaitseliitlastel on ka kuuluvuse järgi olemas võimalus kolmandaks sammuks. Nimelt võib nende „bronn“ olla ajutise iseloomuga ning sel juhul saavad nad mingil hetkel panustada ka maakaitsesse või mõnda Kaitseliidu mittesõjalisse tegevusse. Üldjuhul ei saa neid „bronni“ alla kuuluvaid organisatsiooni liikmeid arvata lahinguüksusesse, küll aga võivad nad mingist hetkest liituda territoriaalkaitse üksustega. Samas ei taha kõik „bronni“ alla kuuluvad liikmed olla ilmselt ka kombatandid, mis tähendab, et neile tuleb luua võimalus panustada tsiviilvaldkonnas, kui nad saavad taas organisatsiooni ülesandeid täita.

LÕPETUSEKS.

Kaitseliidu peastaabil on käimas ulatuslik organisatsiooni uuendusprotsess, mille eesmärgiks on tagada õigused, tingimused ja vahendid, et organisatsiooni liikmeskond saaks laiapõhjalises riigikaitses osalemiseks väljaõpetatud ja tagatud. Kaitseliidu liikmeskonna audit oli vajalik selleks, et kaardistada liikmeskonna teadlikkust ja soove. Kriisi- ja sõjaaja võimete loomisel võetakse neid arvesse nii palju kui võimalik. On ka loomulik, et küsitlus elavdas liikmeskonnas arutelusid kuulumise, liikmelisuse ja tegevuse üle organisatsioonis. Üks küsitluse peaeesmärkidest oligi panna iga liiget järele mõtlema, miks ta Kaitseliitu või Naiskodukaitsesse kuulub ja kuidas on organisatsiooni kaudu valmis Eesti eest seisma. Suures osas said need eesmärgid täidetud.

Samas näitas auditi ajal alanud diskussioon, et paljude kaitseliitlaste ja naiskodukaitsjate jaoks on tänastes muudatustes veel palju arusaamatut. Üheks selliseks vaidluskohaks on näiteks küsimus, miks Kaitseliidu asemel on sõjaliseks struktuuriks maakaitse. Selle küsimuse seadmine näitab, et meis on endiselt juurdunud mentaliteet, et Kaitseliit on justkui ise vägi. Samas on mõeldamatu, et Eesti kaitseks ennast mitme väega, meil on alati olnud üks kaitsevägi ning Kaitseliit on siiski vabatahtlike organisatsioon, mille ülesandeks on oma liikmeskonda välja õpetada ja abistada riiki, kui see abi vajab (Kaitseliidu seadus, § 4). Et osaleda kriiside reguleerimises või sõjalises tegevuses, annab Kaitseliit riigiasutustele ja kaitseväele oma väljaõpetatud liikmeskonna. Paremal juhul on liikmeskond juba ka üksustesse paigutatud, kuid mõnel puhul on tegu lihtsalt vabatahtlikega. Nii lihtne kõik ongi – Kaitseliit valmistab ette võimeid, mida teised saavad kasutada. Mis puutub aga organisatsiooni identiteeti, siis see ei kao kuhugi, see on meis endis. Oleme me ju kaitseliitlased ja naiskodukaitsjad ka täna igal ajahetkel, sõltumata sellest, kas me töötame põllumehena, autojuhina, lasteaiakasvatajana, firmajuhina, kojamehena, poemüüjana, pankurina või mis iganes teisel ametikohal. Nii ka kriisi- ja sõjaajal – sõltumata sellest, kas me oleme maakaitseväelastena kaitseväelisel ametikohal või mittekombatantidena mõne riigiasutuse koosseisus või oleme hoopis „bronni“ all ning jätkamegi oma rahuaegsel ametikohal, kaitseliitlasteks ja naiskodukaitsjateks jääme me ikka.

Seega küsimusi on palju ja selgitusi tuleb anda. Usun, et paari järgneva aasta jooksul saab ka kõige umbusklikumatele kaitseliitlastele pilt palju selgemaks ning 2023. aasta kordusauditi ajal teavad kaitseliitlased, naiskodukaitsjad ja noortejuhid päris täpselt, kuhu nad kuuluvad ja mida teevad, kui riik nende abi vajab.

KALLE TIITS

KANNAB KODUMAAD SÜDAMES JA HINGES

Aasta kaitseliitlane 2019 Kalle Tiits (65) on põline saarlane, kelle jaoks on isamaa ja kodu väga tähtsal kohal.

Tekst: **IVIKA LAANET-NUUT**, *vabatahtlik autor*

„Mina arvan, et oma isamaa eest tuleb alati väljas olla," mõtiskles väärika tiitliga pärjatud Tiits, kinnitades, et kõige olulisem on just isamaa ja isamaalisus. „Alati tuleb endale kindlaks jääda ja mitte hüpata ühest kohast teise," lisas ta.

Kalle Tiits on vähese jutuga mees, kes eelistab suure suuga linna tegemisele tegutsemist. „Kui on ainult kõlavad sõnad, siis pole sellest tolku. Rohkem peaks olema ikka tegusid," nentis staažikas kaitseliitlane, kes kuulub organisatsiooni juba ligi kolmkümmend aastat ja kelle liitumine oli omal ajal puht juhuslik. „Me sõitsime toona suurte autodega ja vedasime kruusa Vanamõisa kruusaaugust välja. Seal kolleeg Viktor Vaher küsis, et mehed, kas te teate, et selline organisatsioon on loodud. Ega me teadnud küll," meenutas Tiits, kelle sõnul toimuski esimene suurem kohtumine Kuressaares kunagises tootjate liidu suures saalis 1990ndate alguses.

Sellest ajast alates on ta olnud aktiivne kaitseliitlane ja Saaremaa maleva raudvara, kelle tegevust läbi aastakümnete ilmestab lisaks kõigele muule ka igakülgne koostöö ja kaasabi teistele Kaitseliidu organisatsioonidele: Naiskodukaitsele, Kodutütardele ja Noortele Kotkastele. Ta on nii autojuht kui instruktor ning eeskujuks suurtele ja väikestele. Viimased kuusteist aastat oli Tiits Saaremaa maleva operatiivkorrapidaja, praegu pensionärina on endiselt Kaitseliidu ridades. Sel suvel käis ta näiteks Kaitseliidu lastega laagris ning just hiljuti sõidutas Kaitseliidu autoga noorkotkaid metsa.

Samuti korrastati suvel Piila soos asuva metsavenna Johann Metsa hauda ning aktiivse kaitseliitlasena oli ta rivis ka 23. juunil. „Aga see aasta on juba selline teistmoodi aasta. Kui nüüd mõni mõtleb, et näe, sai tiitli ja enam nina kodust nii väga välja ei pista, siis on see ikka sellepärast, et tervist tuleb hoida," rääkis pensionipõlve nautiv Tiits, viidates koroonaviirusele.

TEAB KÕIKI MASINAID

Kalle Tiitsu valvata oli maja, samuti korras hoida side- ja muud vahendid, kontrollida varustust jne. Kaitseliidu Saaremaa malevas ei ole vist ühtegi autot, millega Tiits tuttav poleks, sa-

ERAKOGU

ERAKOGU

Toomas Nuut ja Kalle Tiits Tehumardi vanas sõjaväeosas õppusel

muti on ta väga kursis erineva varustusega. „Ma võin veel praegugi sõita, mul on kehtiv arstitõend," rääkis Tiits, meenutades, et oli juhuseid, kus tuli tööl olla 24 tundi järjest ja siis mindi meestega veel metsa. „Aga nüüd on nii, et kui sa pole kuut tundi maganud, siis ei tohi autorooli istudagi," selgitas ta.

Teadmised autodest ja tehnikast ammutas mees Vene sõjaväest. Kuid ega Eesti ja Vene sõjaväge saa võrrelda. „Vene sõjaväes sain kahe aasta jooksul lasta kümme padrunit," rääkis Tiits, Kaitseliidus on ta saanud seda teha ikka tunduvalt rohkem „Ega ma laskja vend ole, mul on prillid ja nägemine ei ole nii terav, aga kui keegi tahab kallale tulla, siis enda ja sõbra eest seisan ikka," lausus ta.

Tiits tunnistab, et Kaitseliidus tegutsemise ajal on erinevad koolitused ja õppused olnud talle väga olulised. Kuna ta oli Saaremaa malevas vajadusel ka kiirabiauto juhiks, käis »

Karujärvel õppusel. Vasakul Gunnar Tamm, Kalle Tiits ja tohterdab Mare Kirr

Aasta kaitseliitlane 2019 Kalle Tiits Tallinna Reaalkoolis pidulikul tunnustamistseremoonial

KRISTJAN PRII

ta Soomes elustamiskoolitusel. Neli aastat tagasi tuligi Soomes ammutatud teadmised proovile panna. Nimelt tõi just Tiits elule tagasi oma naabrimehe, kes on elus siiamaani.

„See oli minu kõige ilusam suvi," nentis ta ja kinnitas, et kui ta poleks sellel koolitusel käinud, siis poleks ta ilmselt elustamisega hakkama saanud. Üleüldse on ta aastakümnete jooksul läbinud tohutul hulgal erinevaid koolitusi ning olnud pea kõikidel õppustel kohal.

PÜSIVA ELUSTIILIGA

Pärimisele, millist rolli on Kaitseliit tema jaoks läbi elu kandnud, vastas mees, et Kaitseliit on ju vabatahtlik riigikaitseorganisatsioon ja esimese vabariigi ajal oli riigikaitse ikka hoopis teistmoodi. Inimestevahelist kontakti oli siis rohkem, nüüd aga on tema arvates suund rohkem sõjaväelise organisatsiooni poole. Tiits sõnas, et ta on selline mees, kes ühte kohta läinuna sinna ka jääb, see on ka põhjus, mis teda nii pikalt ühes organisatsioonis hoidnud on.

„Vanasõnagi ütleb, et kui annad sõrme, võtab käe," muigas ta ning jätkas, et tegelikult ei ole ta harjunud ühest kohast teise jooksma. Ka on ta näinud igasuguseid aegu. Kaitseliidu palk oli algusaastatel nadi, umbes sada krooni kuus ja töötasu maksti ka NATO toidupakkides. „Elu oli selline, ega midagi polnud teha," tõdes ta ja lisas samas, et kurta ei saa tegelikult millegi üle.

ÄREV OLUKORD

Aasta kaitseliitlase tiitli üle on Kalle Tiitsul väga hea meel. „Ju ma siis olen midagi ikka teinud ka," muheles ta. Aastakümnete jooksul on juhtunud igasugust. Ta meenutas aega, mil Nõukogude väed Eestis sees olid, siis jätkus adrenaliini pidevalt. Näiteks kui 1990ndate alguses tulid dessantlaevad Mõntu sadamasse Nõukogude Liidu armeele kuuluvat kraami ära viima.

„Nad nägid, et olime relvadega valves. Tekkis päris ärev olukord. Üks vene mitšman (auaste Vene sõjalaevastikus – *toim*) kuulutas seitse korda päevas meile sõja," meenutas ta ja lisas, et siis oli küll veidi kõhe tunne, sest oleks võinud ka lahinguks minna. Neil olid toona päris lahingurelvad olemas.

Ta on osalenud lugematutel üritustel, millest üks meeldejäävamaid oli 1993. aasta suvel Kuressaare paraad koos Abruka saarevahi Rein Lemberi, Gunnar Tamme ja teistega. Just neil olid Kaitseliidu lipu kõrval seistes vööl esimesed mõõgad, Kallel veel esimese Eesti Vabariigi aegne.

PÜSIVA ELULAADIGA

Vene ajal töötas Tiits kolm aastakümmet Kaarma kolhoosis autojuhina. Ka sealt ei leidnud ta põhjust ära minna, et paremat kohta otsida. Samamoodi pole ta käinud ära Saaremaalt. Kui, siis vaid kohustuslikus korras sõjaväes Kaliningradis esimese tankidiviisi 17. autopataljonis, kus veedetud kaks aastat ongi pikim saarelt eemal oldud aeg.

„Aga tõesti, ma pole kordagi mõelnud Saaremaalt ära minna. Kodu on tähtis," tähendas mees, kes elab praegu oma isakodus Upal. Nende peres oli kolm last: kaks õde ja pesamuna Kalle. „Eks ma ikka mäletan, kuidas tahtsin tüdrukutega puntis olla, aga nemad jooksid kogu aeg eest ära," meenutas Tiits lapsepõlveaegu. Ka ei olnud Kalle pioneer ega komsomolis. Kalle vanaisa oli kirikuköster, kes juhendas ka puhkpilliorkestrit, kuid kahjuks pole ta oma vanaisa ega vanaema päriselt näinud. „Nüüd on ka ise raske vanaisa olla, sest ega tea, mismoodi täpselt peaks olema," tähendas ta.

Tiits on tegus pensionär, kes hoiab ennast vormis velotrenažööril. „Eks mugavus tuleb ikka sisse ja tuleb ennast sundida. Kui ma oleks senimaani autoroolis, oleksin vast juba kamara all," tunnistas ta. Tiits peab tervist väga tähtsaks ja ka seda, et peres oleks kõik hästi. See ongi õnn ja väärtus. Paar kuud tagasi sai ta teistkordseks vanaisaks. Tal endal on kaks last, poeg Kristo ja tütar Karmen. Suur tugi on talle kogu Kaitseliidus tegutsemise aja olnud abikaasa Urve.

Tiits ootab Kaitseliidu Saaremaa maleva uue maja valmimist nagu hingeõnnistust. „Valitsused võivad olla igasugused, aga Eesti Vabariik on ikka ühesugune," nentis mees, kes kuulub ka vabadusvõitlejate ühingusse.

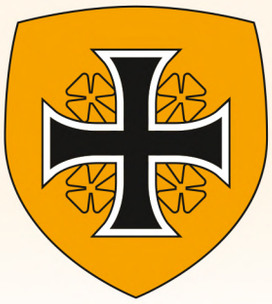

JÕGEVA MALEV: ISAMAA EEST!

Jõgeva maleva uhkuseks on tublid ja aktiivsed vabatahtlikud, naised ja noored, maleva puhkpilliorkester, uus staabi- ja tagalakeskus ning võimalusterohke Kirna väljaõppekeskus.

Kaitse Kodu! küsimustele vastab
Jõgeva maleva pealik, kolonelleitnant TARMO LAANISTE

Mis on see, mis Jõgeva malevat iseloomustab?
Jõgeva malevat eristab teistest malevatest täiendav palgaline noorteinstruktor, kelle ametikoht õnnestus maleval luua kaks aastat tagasi koostöös kolme kohaliku omavalitsusega. „Rändinstruktorina“ on ta suureks abiks meie koosseisulistele instruktoritele noorte väljaõppe, erinevate ürituste, huviringide ning võistluste korraldamisel.

Jõgeva maleva korraldatavate suurürituste üheks esinumbriks on juba kuuendat aastat toimuv militaarsporttlik rahvamatk Kuperjanovi retk. Selle korraldamine on väga heaks näiteks Jõgeva maakonna asutuste ja organisatsioonide koostööst.

Maleva uhkusena võib veel välja tuua maleva ajaloopealiku Ülo Pärna aastate jooksul koostatud ajaloolised teavikud ja memuaariraamatud. Viimane neist oli 2019. aastal maleva välja antud 400-leheküljeline „Vabadussõja sündmused Jõgevamaal“.

Mida teete selleks, et maleva liikmeskond kasvaks?
Maleva kestlikkuse ja arengu vundament on meie liikmeskond. Üheks olulisemaks liikmeskonna kasvatajaks on asjakohase info pidev levitamine sotsiaalmeedias ja massikommunikatsioonivahendites. Samuti meie entusiastlike kaitseliitlaste, naiskodukaitsjate, noorkotkaste ja kodutütarde „sõbralt sõbrale“ värbamistöö.

Kogukond saab maleva tegemistest lugeda maakonnalehe Vooremaa vahel ilmuvast lisalehest Kindel Tahe.

Liikmeskonna järelkasvule ja säilitamisele aitab kaasa väljaõppe- ja huvitegevusega seotud ürituste korraldamine. Paljudele militaarhuviga kaitseliitlastele ja noortele meeldib relvadest laskmine. Panustame las- »

MERIKE ANNUK

kespordi arengule ja selleks võimaluste loomisele malevas, olenemata liikmete vanusest, soost või eelnevast väljaõppest.

Millised on olulisemad kokkupuutepunktid kohaliku kogukonnaga?
Maleval on kohaliku kogukonnaga välja kujunenud toimiv koostöö. Osaleme maakondlikel rahvaüritustel, linna ja kohvikute päevadel ning toetame maakondlike ja vabariiklike rahvaspordiürituste läbiviimist.

Malev korraldab iga-aastaseid maakaitsepäevi Põltsamaal, Jõgeval ja Mustvees ning viib läbi aastapäevade tseremooniaid maakondlike mälestusmärkide juures koostöös kohalike omavalitsuste, organisatsioonide ning lõuna politsei- ja piirivalveametiga. Jõgeva malev toetab riigikaitseõpetuse läbiviimist ja välilaagrite korraldamist maakonna gümnaasiumides.

Aga teiste malevatega?
Aktiivseim koostöö on meil peamiselt naabritega ehk Kirde maakaitseringkonna struktuuriüksustega. Osaleme üksteise kursustel, militaarmatkadel, laskevõistlustel, tseremooniatel ja viime läbi ühisõppusi ja harjutusi.

Umbes kolm korda aastas toimuvad kirde ringkonnas malevate vahelised ühisarutelud ehk Kirde kärajad, kus arutatakse omavahelisi koostööprojekte.

Mil moel osaleb, toetab või kaasab malev noorkotkaste, kodutütarde ja Naiskodukaitse tegevust?
Naiskodukaitsjad, noorkotkad ja kodutütred on orgaaniline osa maleva koosseisust. Eriliselt uhke olen Jõgeva maleva SAM staabi koosseisu kuuluvate naiskodukaitse staabiassistentide professionaalse tegevuse üle erinevatel ringkonna- ja rahvusvahelistel õppustel.

Jõgeva naiskodukaitsjad näitavad kõrget taset üleriigiliste välikokkade ja välköögi meeskonna juhtide kursuste korraldamisel ning toitlustuse tagamisel rahvusvahelistel suurõppustel, Kotkalennul, Pitka retkel jne.

Kui intensiivne on väljaõppetsükkel – mitmel nädalavahetusel kuus väljaõpe toimub?
Väljaõpe Jõgeva malevas on suhteliselt intensiivne, seda eelkõige tänu meie tasemel väljaõppetaristule ja entusiastlikele pealikele.

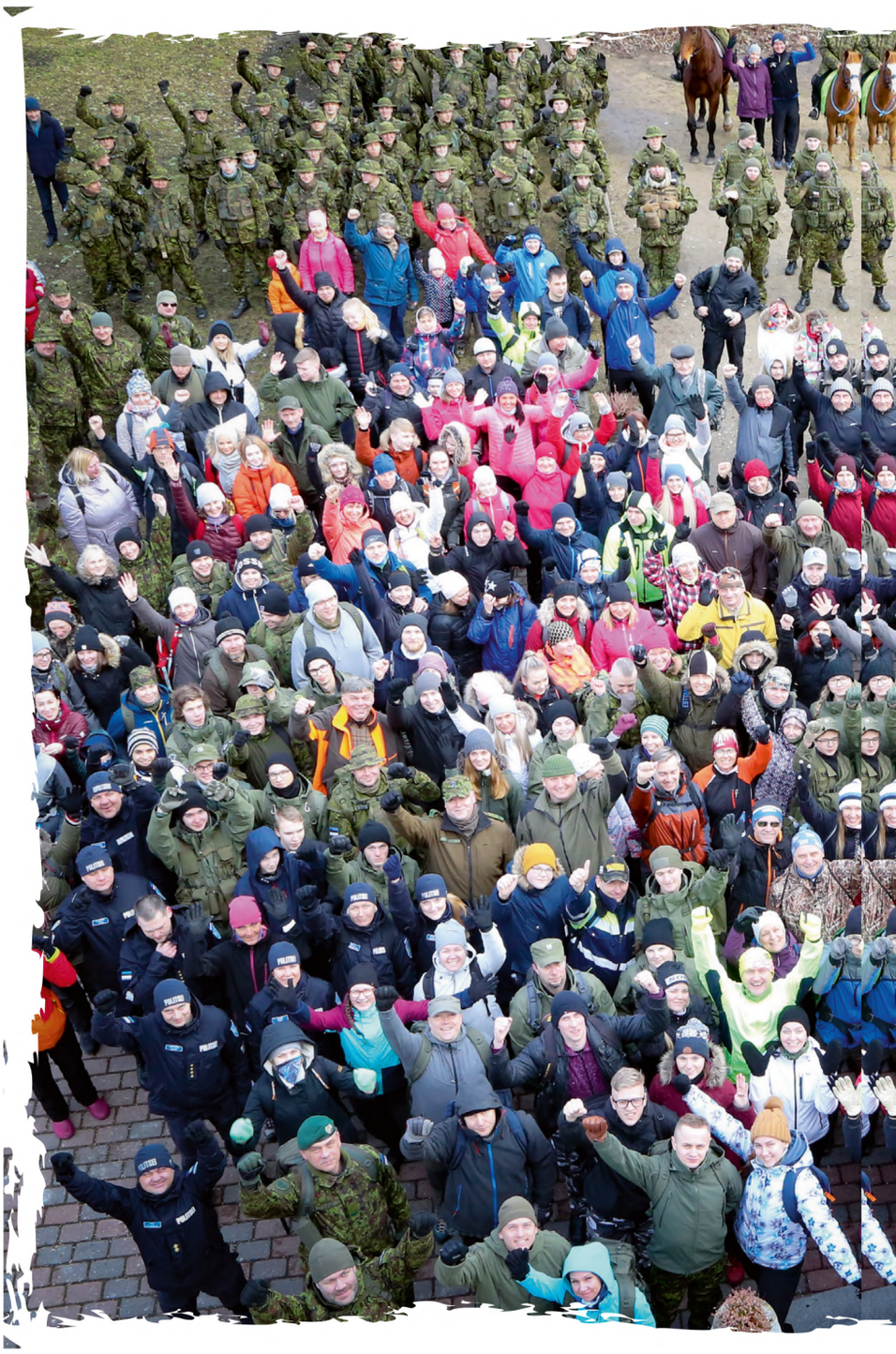

Vabatahtlikke motiveerib väljaõppes osalema aktiivne, eesmärgistatud ja mõtestatud tegevus. Kui sinna saaks lisada korraliku varustuse, relvastuse, piisavalt paukmoona, erivahendeid ja matkevahendeid, oleks entusiastlikel vabatahtlikel õnn õuel.

Sportimine on Kaitseliidus alati olnud au sees. Millist rolli mängib (militaar-) sport teie malevas? Millised on olulisimad malevasised ja maleva korraldatud mõõduvõtmised, millistel võistlustel osaletakse väljaspool malevat?
Sport ja eriti militaarsport on Jõgeva malevas igati au sees. Kuna meie staabi- ja tagalakeskuses algselt sportimistingimused puudusid, ehitasime oma jõududega vanasse külmlattu uue spordisaali, mis jaguneb jõu- ning matisaaliks. Sisustasime need treeninguvahendite ja trenažööridega ning panime sooja sisse. Nüüd jääb üle organiseerida ventilatsioon ja välisvooderdus. Hea tahtmise juures saame kõigega hakkama, peaasi, et liikmeskonnal on igapäevased tasuta sportimisvõimalused.

MERIKE ANNUK

Lisaks osalemisele Kaitseliidu spordivõistlustel korraldab Jõgeva malev ka ise mitmeid mõõduvõtmisi. Maleva traditsioonilised võistlused on igaaastane laskevõistlus Kirna Karikas, millega augustis tähistatakse maleva asutamise aastapäeva, samuti laskevõistlus Jõgeva maleva rändkarikale. Tulevikus plaanime maleva rändkarikal osalemist laiendada kogu Kirde maakaitseringkonnale.

Mida malevapealikuna sooviksite paremaks või teistsuguseks muuta?
Soovin jätkuvalt arendada Kirna väljaõppekeskuse taristut, sest selle alale mahub ja saaks ehitada palju erinevaid väljaõppeobjekte, nagu näiteks linnalahinguala, takistusriba jne. Väljaõppe võimaluste laiendamiseks püstitasime hiljuti Kirna õppehoone kõrvale PVC-halli, mille kujundasime mitmeotstarbeliseks väliklassiks. Viilhalli saab muuhulgas kasutada nii SERE kui VGR treeningutel, SAMS-i juhtimispunktide ja ümberpaiknemiste treeninguks, tehnikaõppeks (halli saab sisse sõita transpordivahenditega), aga ka allüksuste varustuse ja relvastuse õppe ning hoolduse ruumina pärast tiiru- ja lahinglaskmisi, eriti sügistalvisel perioodil, kui väljas läheb vara pimedaks.

Üheks ambitsiooniks on rajada Jõgeva staabi- ja tagalakeskuse territooriumile väliköök-õppeklass, et luua paremad tingimused väliköögi meeskondade juhtide ja välikokkade kursustel õppivatele kaitseliitlastele ja naiskodukaitsjatele. Eesmärk on anda maksimum, et kujundada Kaitseliidu Jõgeva maleva tegevust ja väljaõpet efektiivsemaks ja atraktiivsemaks ning säilitada ja kasvatada maleva liikmeskonda.

TUNNE KAMRAADI EMBLEEMI – LÄÄNE MALEV

Kas sina tead, mida ja miks on kujutatud sinu üksuse embleemil? Või mõne sinu võitluskaaslase omal? Ei tea? Pole lugu, nüüd saad teada.

Tekst: **MARKUS SAKSATAMM,** *faleristikahuviline*

1. HAAPSALU MALEVKOND

Embleemil olev päikesekaar sümboliseerib igavest liikumist. Muinaslaeva draakonipäine vöörikuju aga viitab läänlastele kui põlistele meresõitjatele, räägib nende mehisusest ja võitlustahtest. Embleemi idee autor on Mehis Born, teostus Priit Herodes.

2. HIIUMAA MALEVKOND

Kõpu tuletorn tähistab üksuse kodusaart, ristatud mõõgad valmisolekut seda kaitsta. Taustal veiklevad virmalised viitavad Eestile kui põhjamaale. Embleemi kujundus on malevkonna võitlejate ühislooming.

Lapsesuu: „Need, kes valvavad kõrgeid torne."

3. LIHULA ÜKSIKKOMPANII

Embleemil on kujutatud Lihula kindluse müüri, mis on üks tuntumaid Lõuna-Läänemaa sümboleid. Kolm viljapead vasakpoolses sektoris väljendavad töökust ja loodusearmastust. Parempoolses osas nähtav soomustatud käsi mõõgaga räägib soovist kaitsta oma kodukoha turvalisust ja vabadust. E-täht sellel viitab läänlaste peetud võitlustele erinevate vaenlastega. Vapikilbi alumises sektoris asetsev viikingilaev väljendab piirkonna tugevat seotust merega.

Lapsesuu: „Need rüütlid, kes Eesti poolt on." (Käiseembleemi peeti aadlivapiks.)

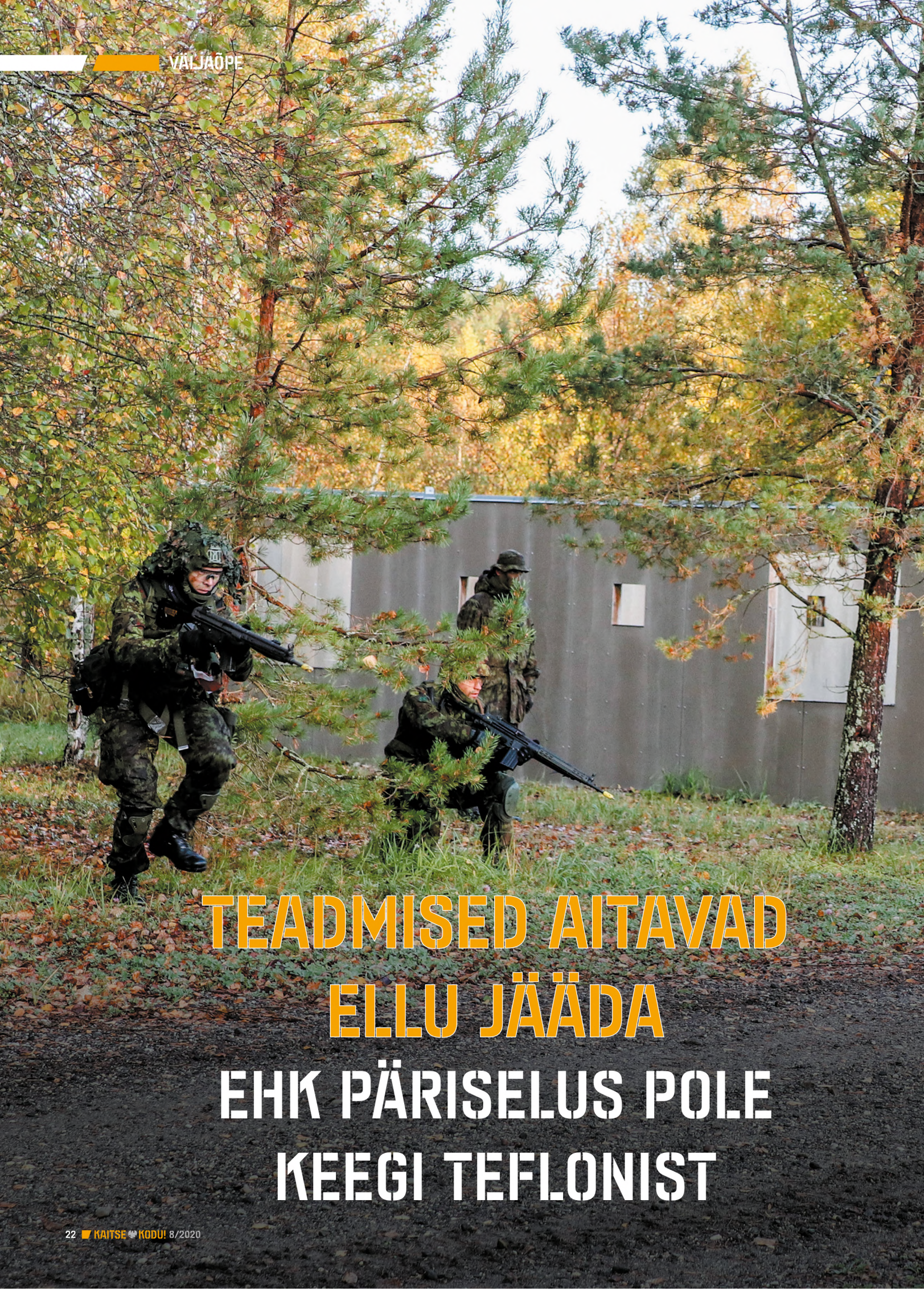

TEADMISED AITAVAD ELLU JÄÄDA

EHK PÄRISELUS POLE KEEGI TEFLONIST

Kevad 2014. Naiskodukaitse värske liikmena olen just lõpetanud baasväljaõppe sõdurioskuste mooduli. Kahepäevane kursus koosnes toona hulgast teooriast ja mõnest tunnist uduvihmases parkmetsas. Olin õnnelik, sest tean, et ei pea selliste asjadega enam tegelema. Olen staabiassistent ja tegelen nurkapidi ka teavitustööga. Arvutit tunnen päris hästi, pilti oskan teha ja 7000 tähemärki viskan valmis ühe õhtuga. Milleks mulle need piinavad ööd metsas ja kaevumisoskused?

Tekst ja fotod: **KARMEN VESSELOV**, *vabatahtlik autor*

KOMMENTAARID

Veebel LAURI TANNER,
Kaitseliidu kooli NAK-i ülem

Üksikvõitleja oskusi on igal kaitseliitlasel vaja selleks, et lahingus ellu jääda. Sõjaolukorras on vastutus oma elu eest igaühel endal. Võimalus, et keegi sind kaitsta jõuab, on ohu korral väga väike.

Iga erialaüksuse liige peab mõistma, mis on kriisi- või lahinguolukord. Ta peab aru saama käsu sisust. Kunagi ei tea ette, mis ülesanded võivad ühel päeval ees seista, ning väikeüksuste roll muutub järjest olulisemaks.

Tänavusel NAK-il jäi silma, et erialaüksuste liikmetel võtab olukorra tajumine ja sinna „sisselogimine“ aega. Ka füüsiline pool ja liikumine on nõrgem. Kui fookus jääb üksikvõitleja oskuste juurde, on muu tegutsemine ja juhtimine raskem ning stress suurem.

Nooremseersant PEETER RUSSAK,
Kaitseliidu küberkaitseüksuse liige

Küberkaitseüksuse liikmed tegutsevad nii küber- kui pärisruumis ja mõlemal juhul on neil vajada tagada ka enda julgestus. Selleks on aga vaja ka tasemel üksikvõitleja oskusi.

Küberkaitseüksus teeb tihedalt koostööd teiste üksustega ja kübervõitlejad võivad liikuda ka nt maakaitseväe üksuse osana. Seega peavad kübervõitlejad oma ülesannete täitmiseks mõistma, kuidas seal asjad toimivad ja kuidas toimib sõjaväeline juhtimine.

Lisaks peame teavitama oma kaasvõitlejaid küberohtudest ja seda saame teha siis, kui teame, mis olukorras mingid ohud tekivad.

KOTKALEND 2020

4.–11. oktoobrini 2020 toimus Lääne- ja Harjumaal Kaitseliidu kooli nooremallohvitseri kursuse hindamisharjutus Kotkalend 2020. Harjumaal sirutas kotkas tiibu Paldiskis ja Kloogal, Läänemaal tegutseti Risti alevikus, Piirsalu harjutusalal ja lähiümbruses.

Harjutuse eesmärgiks oli anda tulevastele jaopealikele võimalikult terviklik pilt nende rollist oma allüksuse juhtimisel. Samuti hinnati tulevasi nooremallohvitsere erinevate lahinguülesannete täitmisel jaoülema rollis. Kokku võttis õppusest osa 100 kaitseliitlast ja kaitseväelast. Harjutuse juht oli Kaitseliidu kooli pealik kolonelleitnant Meelis Pernits.

Kotkalend toimus tänavu Kaitseliidu kooli erinevate kursuste lõpuharjutusena juba üheksandat korda. Sel aastal lõpetasid Kotkalennul oma ligi aasta kestnud õpingud nooremallohvitseri kursusel osalejad. Samuti sooritasid Kotkalennul oma praktika välikoka kursusel ja toitlustusmeeskonna juhi kursusel osalejad, kes kogu õppuse koosseisule välikatlas süüa tegid.

Sügis 2017. Tubli kirjutaja ja pildistajana osalen Kaitseliidu teavitusalasel täiendkoolitusel. Koolituse teine päev algab video ülesvõtmisega. Teeme Pärnumaa maleva jao kontrollvõistluse Sookoll reklaamvideot. Oleme koos teiste osalejatega välivormis ja astume mööda lirtsuvate poriloikudega teed. Režissöör hüüab: „Nüüd maleruutu!“ Et siis mida? Veendun selles, mida olen juba varemgi veidi tundma hakanud. Minu lüngad sõdurioskustes on hiiglaslikud. Sain küll teistelt spikerdades aru, mida tegema pean, kuid samas näen, et suurem vaev ei pea minema käsu mõistmisele, vaid heale sooritusele, ning elementaarsed asjad peavad tulema lihtsalt. Kuidas saan teha head ja põhjalikku teavitustööd valdkonnas, mida ise tegelikult ei jaga? Viimasel hetkel õnnestub mul hüpata Kaitseliidu Pärnumaa maleva sõdurioskuste baaskursuse rongile. Kevadeks olengi baasharitud sõdur. Kes ei pea enam eriti metsa minema. Sõdur valmis!

VAJAKAJÄÄMISED ASTUVAD VARBALE

Suvi 2019. Minu tegevuse fookus on liikunud puhtalt teavituse ja tsiviilmilitaarkoostöö (CIMIC) valdkonda. Osalen paljudel õppustel. Tavaliselt olen seal „surematu“. Mu käel ja autol on neutraalse tegelase lindid, mis tähendab, et teen tööd „reaalis“ ja vastaseid kartma ei pea. Vahel õnnestub siiski ka surelikuna põllule pääseda. Siis hakkavad mu enesehinnang ja uhkus militaarvaldkonna teadmiste üle kiiresti lõuahoope ja maksahaake saama. Ilmselgelt ei piisa heaks erialaseks tööks paari aasta eest läbitud baaskursusest. Kogemuse ja drilli puudumisest saab aru siis, kui oskusi tarvis on. Olukordi, kus vajakajäämised varbale astuvad, hakkab järjest sagedamini tekkima. Sõidame otse vastase alale, lahingupaariline saab haavata. Esmaabi … midagi mäletan, aga tõenäoliselt sel tasemel tegutsemisega läheb taastumine pikaks. Kaalun edasiliikumise võimalusi ja otsustan kandideerida nooremallohvitseride kursusele (NAK).

2019. aasta sügisel alanud NAK-i pääsesin vabakuulaja kohale. Kõrgel tasemel drillides osalemine näitab kätte minu kui erialaüksuse liikme nõrgad kohad ja avardab tohutult silmaringi, et edaspidi oma tööd senisest paremini teha. Minust saab aasta jooksul läbitud kursuse lõpuks päris hea jalaväelane, kes mõistab väikeüksuse taktikat ja suudab üksikvõitlejana teistega sammu pidada.

Suvi 2020. Osalen erialasel täiendõppel. Me tegeleme jälle „reaaltegevuse“ õppimisega. Saame selgeks, millised sammud tuleb läbida, et õppuse jaoks maade kasutust kooskõlastada. Tulevase suurema õppuse stsenaariumi juhitakse ja seetõttu teame ette, millistes paikades tegutsemiseks tuleb õppuse ajaks luba küsida. Planeeritavad alad on meie klassiruumi lähedal ja läheme loodusesse nendega tutvuma. Äkki avastan end arutlemas, kas valitud positsioon tuleks üksuse taktikapoolt silmas pidades üldse kõne alla? Siin pole varjumiseks midagi, ainult lage põld. Palju parem koht oleks hoopis mõnisada meetrit eemal. Sealt saaks ikka normaalselt lajatada …

Mõni kuu hiljem. Sorteerin NAK-i lõpuharjutuse Kotkalennu pilte. Kõik võitlejad on põllul pikali, üks vend jalutab. No miks? Avastasin, et kontrollin pilte hoopis teise nurga alt. Foto tulevaste jaoülemate õppuselt peab olema ju ideaalne. Õppusel osalejaid jälgiv hindaja jätab pildil mulje mehest, kes arvab, et on teflonist ega pea kontakti korral madalaks võtma. Ka relvarauda veidi vales suunas hoidva võitleja pilt ei sobi. Tean, mis selle liigutuse taust oli, kuid siiski, foto jätab vale mulje.

Saan aru, et kursusel osalemine on mu mõtlemist muutnud. Oskan täiesti uutes asjades kaasa rääkida ja näen lahinguharjutusi hoopis teise nurga alt. Mõtet, et ma enam kunagi metsa minema ei pea, mul millegipärast ei ole. Olen aru saanud, et iga erialaüksuse võitleja on esmalt jalaväelane ning ilma pideva enesetäienduse ja drillita hakkama ei saa.

MILLEKS ON IGAÜHEL VAJA JALAVÄELASE OSKUSI?

Erialaüksusi, kelle väljaõpe koosneb suures osas oma valdkonna spetsiifikast, on Kaitseliidus palju. Tavaliselt jääb neil tavapärane üksikvõitleja oskuste treenimine tiheda väljaõppekalendri tõttu tagaplaanile. Eriti käib see nende kohta, kelle ülesanded õppuse ajal peavad mänguväliselt aitama tagada õppust tervikuna: fotograafid ja teised teavitusinimesed, CIMIC-ud, küberid, sageli ka kokad ja sidemehed. Nimekiri pole lõplik. Kõik nad liiguvad õppusel vabalt omade ja vastaste vahel. Nad toidavad harjutuse käigus ühtviisi nii omasid kui vaenlasi, kajastavad vaenupoolte tegemisi võrdselt, loovad neile sildu sidepidamiseks ja võimalusi tegutsemiseks.

Siia nimekirja võib lisada ka staapide personali. Nende viimasest metsaõppusest võib olla nii palju aega möödas, et reaalsus hakkab ununema ja rühma taseme taktika põllul tundub sama lihtne, kui suunata kaardirakenduses punane ristkülik sinist kasti hammustama.

Loomulikult on jalaväelase oskused vajalikud peamiselt selleks, et ise ellu jääda ja mitte teistele koormaks olla.

NÄITEID

Teavitus

- Õppuse käigu ja väikeüksuse taktika mõistmine, et olla õigel ajal õiges positsioonis.
- Asjatundlikkus, et toimuvaid asju õigesti nimetada ja kirjeldada.
- Väära käitumise ja vigade märkamine, et mitte avaldada halbu näiteid piltide ja videotena.
- Topograafia tundmine ja looduses liikumise oskused, et vajalikud asukohad üles leida.

Välikokad

- Arusaamine, millistes tingimustes võitlejad söövad ja kui palju neil selleks aega on, et menüüsid ja toidupakke paremini planeerida.
- Mõistmine, mis tunne on metsas toitu oodata ning millist toitu võitlejad erineva ilmaga soovivad, et nende ootustele vastata.

Side ja küber

- Üksuste tegevusest arusaamine, et luua neile turvalised ja toimivad info saatmise-vastuvõtmise kanalid.
- Sõjapidamise taktika mõistmine, et teistele jalaväelastele küberohte selgitada.

Staabiassistendid

- Aru saamine, kuidas ettekanded allüksustest nendeni jõuavad, et sidepidamise kvaliteeti parandada.

4 X ELMET ORASSON

KOGUVAS ON ALATI TUUL

EHK MUHU KARIKA KOGEMUSED

Juba kaheksandat korda toimunud Muhu Karikas on muutunud Kaitseliidu suurima osalejate hulgaga täpsuslaskurite võistluseks, millel osalevad mitme maleva kolmeliikmelised võistkonnad ning üksikvõistlejad, tihti on kohal ka Soome reservistid.

Tekst: **HEIKKI KIROTAR**

1 Saksa Voere LBW täpsuspüss kaliibris 338 Lapua Magnum maksab alates 2500 eurost ja sel on magnumite kohta suhteliselt õhukese profiiliga relvaraud, mis alandab relva kaalu kuni pool kilo lasketäpsust vähendamata.

2 Tavapärane relvade valik Muhu Karikal – vasakul G3 perekonna esindaja, seejärel poolautomaatne M14, siis dioptersihikuga sportrelv ning kõige parempoolne on II maailmasõja eelne Soome sõjapüss SKY, millega hoolimata relva vanusest ja lahtisest sihikust lasti täpsusküttide arvestuses 182 punkti ja 19. koht

3 Tikka T3 Nightforce sihikuga on mõistlik valik, relva hind on suurusjärgus 1300 eurot

4 Võidukas Viru maleva meeskond. Vasakult Aleksei Osokin, Sander Gutmann ja Peeter Pops, kes saavutasid võistkondliku esikoha kokku 586 punktiga ehk 54punktise vahega teiseks tulnud LRSCE ees. Parimate võistkondade kõiki laskureid iseloomustab pikaajaline mitmekülgne laskekogemus

Septembri lõpus aset leidnud jõukatsumisel võeti mõõtu kolmes klassis. Sihtmärkideks olid kaitseväe rohelised täisfiguurid. Täpsuskütid lasid lahtise või dioptersihikuga kaugustele 200, 300 ja 500 m. Snaiprid lasid optilise sihikuga 300, 500 ja 700 m ning kahest täpsuskütist ja ühest snaiprist võis moodustada maleva võistkonna. Sel aastal osalesid lisaks laskespordiklubile LRSCE ja Saaremaa malevale Alutaguse, Pärnu, Rapla, Sakala ja Jõgeva malevad ning laskespordiklubi Reduutti. Kolmas võistlusklass oli Snaiper Magnum ehk optilise sihikuga suurema kaliibriga relvad kuni kaliibrini 338 Lapua Magnum, mis lasid kaugustele 500, 700, 850 ja 1000 m. Kõik laskekaugused olid viitelised ja tungivalt soovitati laskekaugused laserkaugusmõõdikutega üle mõõta. Eelmisel päeval kahe erineva vahendiga üle mõõdetud tegelikud laskekaugused olid 183, 297, 485, 675, 867 ja 985 meetrit laskejoone keskelt mõõdetuna.

LASKEKAUGUSE JA ILMA MÕJU

Sügisene ilm on muutlik, kuid sel aastal oli Koguvas päikesepaiste ja 17 kraadi sooja, tuul puhus selja tagant kella 5 suunalt keskmise kiirusega 1 m/s ning õhurõhk oli 1013 hektopaskalit, selline üle 1000 hPA õhurõhk on sooja ja kuiva ilmaga tavaline.

Õige laskekauguse teadmine on täpsuslaskmises üliioluline ning laskekauguse mõõtmine ja tuule mõju hindamine on täpsuslaskurite peamisi erialaoskusi. Kuni 300 m laskekaugusteni piisab laskekauguse mõõtmisest 10% täpsusega, sest kuuli lennukaar on trajektoori esimeses osas suhteliselt sirge ja viga väike. Kuid sealt edasi kauguse suurenedes ja kuuli lennukiiruse vähenedes suureneb ilmastiku mõju tabamusele oluliselt. Laskeandmete paranduste näited on arvestatud kaliibrile 338 Lapua Magnum 16,2 grammisele (250 graani) täpsuskuulile Scenar, mille BC ehk ballistiline koefitsient G7 tabeli järgi on 0,322 ja algkiirus u 840 m/s. BC näitab põhimõtteliselt kuuli õhutakistust ja kõrgema BCga kuul aeglustub aeglasemalt ehk lendab sama algkiiruse juures kaugemale. Vahel on BC antud ka G1 valemi järgi, kuid täpsuslaskmiseks on mõistlik eelistada G7 kujuga valemit. Põhimõtteliselt on erinevus selles, millise kujuga lendkeha valemite aluseks võetakse – G1 meenutab vanemat I maailmasõja aegset terava otsa ja silindrilise kerega kahurimürsku, kuid G7 on tänapäevase pika ja terava otsaga mürsu kujuline. Igale relvale ja laskemoonale on mõistlik välja arvestada selle kombinatsiooni parandused, milleks on vaja teada kuuli algkiirust konkreetse temperatuuriga ning kuuli kaalu ja BCd. **7,62 NATO 147graanise M80 täismantelkuuli BC G7 on 0,2 ehk märgatavalt vähem kui sama kaliibriga Lapua 12grammisel ehk 185graanisel Scenari täpsuskuulil, mille BC on 0,242. 5,56 NATO 62graanise täismantelkuuli BC on 0,154.** Kuulide BC-sid leiab laskemoona valmistajate kodulehtel või ballistikaprogrammidest. »

ERAKOGU

Kuuli lennukaare arvutamiseks on vaja teada kuuli ballistilist koefitsienti BC-d. Pildil on erineva kujuga kuulid, millest kõige vasakpoolsem on vanamoodne teraotsaga silinder G1 ja paremalt kolmas kaasaegne pikk teravatipuline täpsuskuul

Näiteks kui 338 Lapua Magnumi 250graanise kuuliga laetud padruni 300 m laskekauguse asemel arvestada 330 m kaugusega ehk viga on ainult 10%, on tabamuste kõrguste vahe sihtmärgis +12 cm. Võrdluseks, keskmistel laskekaugustel nagu 600 m tekitab 10% viga ehk 660 m laskekauguse kasutamine ülelennu +70 cm. Samuti on tähtis teada tuule mõju. Enamik vintrelvi on parempoolse vindisammuga ja kuul hakkab lennates vaikselt vindisammu suunas kalduma. 300 m kaugusele lastes oleks parandus 1 cm, kuid 600 m kauguselt juba 5 cm. Tuule mõju täpne hindamine Koguval on raskendatud, sest lastakse vanas karjääris, kus taimestik sisuliselt puudub ja kaugemate sihtmärkide alused on tagavalli lähedal. Näiteks kerge 2 m/s küljetuul otse paremalt kallutab kuuli 300 m kauguselt 10 cm vasakule, sama tugev küljetuul 600 m kaugusele lastes lükkab kuuli juba 44 cm, mille tulemuseks kindel möödalask. Kahte viimast distantsi magnumiga lastes (867 m ja 985 m) muutus laskekoha asukoht ja ka tuule nurk märklehe suhtes võrreldes eelmiste distantsidega. Lisaks on ka kuuli lennukaar kõrgem ehk üle metsa, kus tuul on tugevam, ja seda kombot paljud läbi ei hammusta. Ainult laskekohas tuult mõõta annab vale tulemuse, sest tegelikult mõjutab nii pika vahemaa laskmisel kuuli kaks või kolm erineva suuna ja kiirusega tuult.

Tegeliku tuulemõju arvestamiseks on oluline jälgida läbi sihiku nii taimestiku kui ka õhumasside liikumist laskealal, samuti näiteks seda, kui kiiresti ja mis suunas liigub liiva tabanud kuulist tõusnud tolmupilv. Kõik see kokku aitab tuule mõju täpsemalt ennustada.

PIKAMAALASKMIST SAAB ÕPPIDA AINULT TREENIDES

Ise osalesin võistlusel laskespordiklubi Reduutti koosseisus ning saavutasin täpsusküti klassis individuaalse 16. ja meeskondliku 4. koha. Magnumis saavutasin 10. koha, lastes 2 pikemast kaugusest null punkti, 985 m tabamused olid vale tuuleparanduse tõttu naabersihtmärgis. Tuuleparanduse õige hindamine oli paljudele probleemiks just pikematel vahemaadel, ka snaipriklassis oli 685 m kaugusele lastes 8 laskuril 23st ehk kolmandikul nulliring.

Kui oma tulemusi analüüsida, siis on täiesti ilmne, et suurim probleem oli liiga vähene harjutamine. Suvel sai praktiliselt iga nädal püstolist praktilist laskmist harjutatud ja selle kõrvalt ainult mõned korrad pikka püssi lastud. Täpsuslaskuri harjutuses osalesin võistkonnakaaslase erukapten Kari Laaksoneni poltlukuga vintpüssiga Sig Sauer 200 STR kaliibris 6,5 x 55, mis on varustatud korraliku diopter-sihikuga. Treenimas jõudsin käia täpselt korra, lasin lamades kümmekond lasku 300 m kaugusele.

Paljudel täpsuslaskurite sarjas osalenutel olid sarnased kvaliteetsed vintpüssid, kuid mitte kõikidel. Mitmed kasutasid Ameerika poolautomaatseid püsse, M14 või G3 perekonna relvi. Näiteks minu kõrval lasi kokkukäiva kabaga G3 automaadiga täpsuslaskuri harjutust kapral Henry Tammann Alutaguse malevast, kes lõpuks saavutas eeskujuliku neljanda koha 222 punktiga, kusjuures teise koha tulemus oli 224 ja kolmandal 223 punkti – enam tihedamaks ei saa konkurents minna. Kapral Tammann tabas nii 200 kui 300 m kauguselt 93 punkti ja isegi 500 m kauguselt 36. Tegelikult on 500 m G3 perekonna relvasüsteemidega ilmselt väga optimistlik laskekaugus, sest sihtmärk on kirbust kitsam ja väikseimgi viga sihtimisel tähendab möödalasku.

M14 ja G3 lastud head tulemused tähendavad, et nende relvadega on võimalik tavalist 7,62 NATO laskemoona kasutades tabada kindlalt 300 m kaugusele ja suure tõenäosusega kaugemalegi. Imestama pani küll see, et kohal olid vaevu poolte Kaitseliidu malevate esindused, millest võib järeldada ainult seda, et puudunud malevates ei olegi kedagi, kes suudaksid sellistel võistlustel osaleda. Isegi kui tulemus ei ole ideaalne, on osaleda kindlasti oluline, sest ennekõike on Muhu Karikas võimalus rasketes tingimustes pikamaa täpsuslaskmist harjutada ja teiste malevate laskuritega kogemusi vahetada. Muhu Karikas toimub traditsiooniliselt septembrikuu viimasel laupäeval ja sinna on oodatud kõikide malevate laskurid.

ELMET ORASSON

Tuulemõõdik on sama vajalik abivahend kui laserkaugusmõõdik, sest tuul mõjutab pikamaalaskmisel kuuli väga palju. Kahjuks näitab tuulemõõdik tuule kiirust ja osadel mudelitel ka suunda ainult oma asukohas. Pikamaalaskmisel on tavaline, et kuuli mõjutab kaks või isegi kolm erineva suuna ja kiirusega tuulehoogu

Per Momentum ad Maiores
(Hetkega esivanemate juurde)
Nõmme Tankipurustajate moto

VEEL KORD VANAST HEAST TANKITÕRJEKAHURIST

Tankitõrjekahur ei ole aja jooksul kaotanud ühtegi oma paljudest võimalikest kasutusviisidest. Küsimus on alati selles, kas leidub piisavalt kaitseliitlasi, kes selle relvaga midagi teha tahavad ja oskavad. Ning kas on kedagi, kes vastavat väljaõpet annab.

Tekst: **leitnant (r) RAIGO SÕLG**, *Tankipurustajate ninamees*

Aastal 2014 (numbrites 2, 3 ja 8) avaldas Kaitse Kodu! siinkirjutaja kolmeosalise artiklisarja pealkirjaga „Tankitõrjest: ühe rühmaülema maakeelseid mõtteid“, mis keskendus toona ka Tankipurustajate põhirelvaks olnud Rootsi päritolu 90 mm tagasilöögita tankitõrjekahurile (edaspidi TTK) ja selle taktikale. Vahepeal on möödunud kuus aastat ja mulle tehti ettepanek selle teema juurde tagasi pöörduda, et mõtiskleda, mis on vahepeal muutunud ja kui tõhusa relvaga on tegemist veel praeguselgi ajal. On ju teada, et võrreldes aastaga 2014 on TTK kasutus oluliselt laienenud ja jalaväekompaniidesse on juurde loodud integreeritud tankitõrjekahurirühmi. Et just 23.–25. oktoobrini toimus Saaremaal Karja aladel järjekordne traditsiooniline TT-spetsiifiline õppus Töllu Rusikas, siis on siinkirjutaja kui tolle õppuse mitmeaastase kogemusega peainstruktori muljed TTK kasutamisest värsked ja vahetud. Kuigi Tankipurustajad enam seda relva igapäevaselt ei kasuta, on ligi 20 aasta pikkune kogemus andnud meile ehk piisava kompetentsi sel teemal kaasa rääkida. Ja tõepoolest – isegi selle 6 aastaga, mis on möödunud eelmisest artiklite sarjast, on meie väljaõppevajadustesse lisandunud teemasid, mis aastal 2014 veel teemaks ei olnud.

ENDISELT HEA

TTK ei ole selle aja jooksul kaotanud ühtegi oma paljudest võimalikest kasutusviisidest. Et ma ei eeldagi (kuigi soovitan), et lugejad tormavad sirvima vanu Kaitse Kodu! numbreid ja otsima, milleks siinkirjutaja seda relva veel »

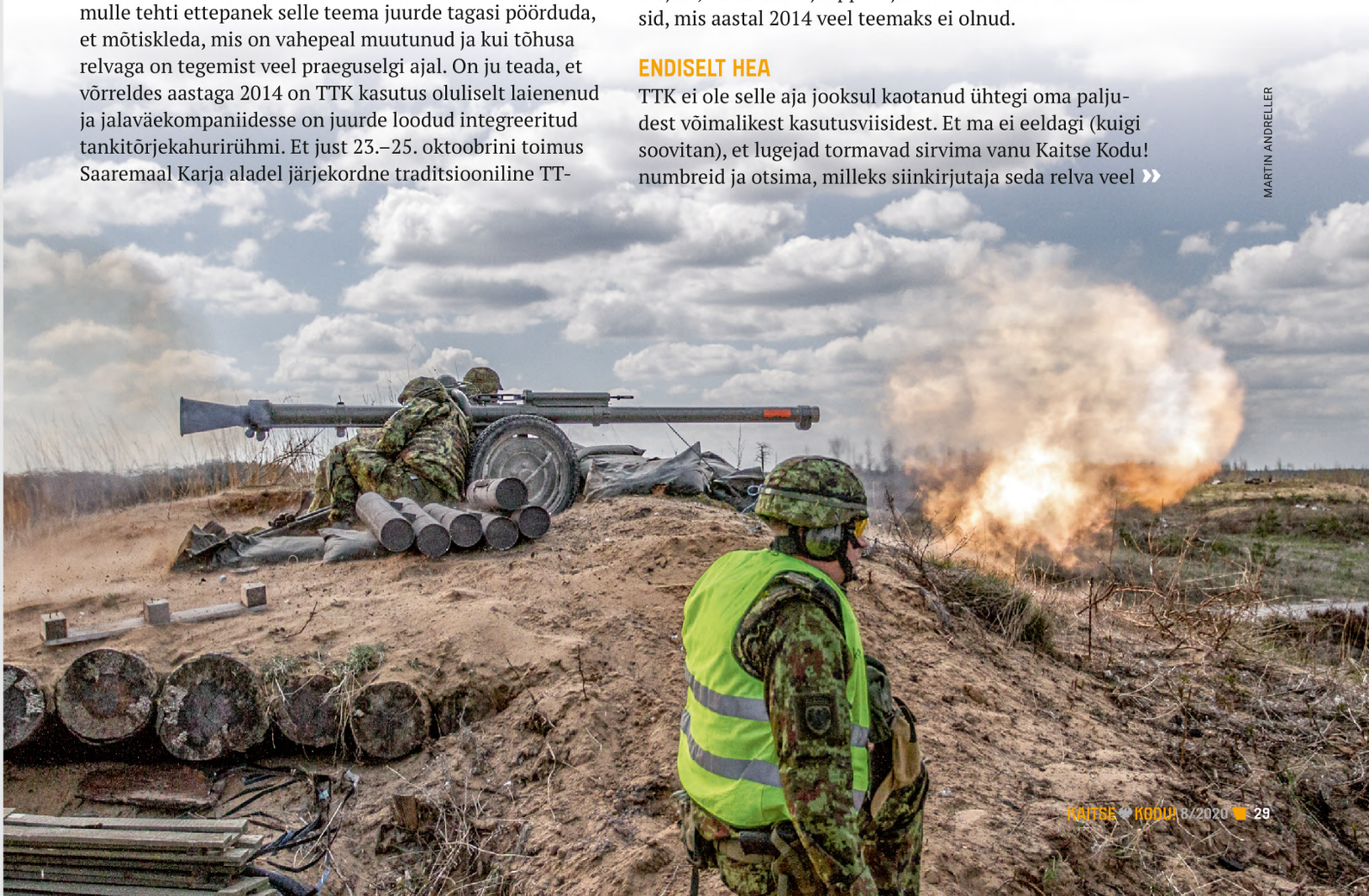

MARTIN ANDRELLER

tänapäevalgi kasutaks, siis toon loetelu relva peamistest omadustest ja võimalikest kasutusviisidest uuesti välja (täpsemalt saate lugeda Kaitse Kodu! nr 2/2014).

Mida on TTK-l kasutada:

- efektiivne laskekaugus: seisev sihtmärk kuni 1000 m, liikuv maksimaalselt 600–700 m;
- tabamuse eelregistreerimiseks (aga ka iseseisvaks kasutamiseks täpsusrelvana) märkimispüss AK-4 (7,62 x 51 mm);
- soomustläbistavus kuni 500 mm puhast soomust, mis on igale soomukile (v.a tank vale külje alt lähenedes) surmav;
- laskemoonaks kumulatiivmürsk, inertmürsk, aga ka märkimispüssi padrunid.

Milleks TTK-d peale soomuse hävitamise kasutada (näidisloetelu):

- (ennekõike jalaväge) häiriv tuli objektide pihta (märksõnaks on killud);
- punkrite hävitamine (stabiilne täpsusrelv);
- kaugemal asuva vastase hävitamine (laskeulatus ja täpsus);
- tõkete hävitamine jpm.

Märkusena võib esile tuua, et lahingut planeerides tuleks alati rõhuda sellele, et sihtmärk tuleb enne hävitamist seisata, sest liikuvat sihtmärki TTK-ga tabada on väga raske ülesanne, kui soomus käitub nii, nagu neid on õpetatud (ma ei lasku siin soomustaktikasse, aga tean, millest kõnelen).

VASTASE ANALÜÜS JA VARJE

Töllu Rusikal harjutasime sel aastal just seda, mida minu arvates on kõigil TTK-d kasutavatel üksustel vägagi vaja – oma tegevuse teatava kohmakuse (ikkagi enam kui 250 kg rauda + raske moon) ja relva suuruse tõttu on vajalik vastase taktika väga hea tundmine (et selles olukorras end õigesti positsioneerida) ja maskeerumine. Kui aastal 2014 olid droonid oma vaatlusvõimega meile õppustel veel peaaegu tundmatud, koptereid nägi haruharva ja maa peal liikusid vastast mängides pigem veoautod kui reaalsed lahingumasinad oma vaatlusvõimega, siis täna on see kõik meie jaoks üha arenev reaalsus. See, millest kirjutasin kuus aastat tagasi (et piisab, kui ennast „mättaks“ muudad ja pahaaimamatu autojuht sinu positsiooni kõrval vett laseb), täna enam ei päde. Täna peab TTK meeskond harjutama nii, et ta oleks varjatud ka vähemalt soojusvaatluse (termokaamera) eest nii maalt kui õhust.

Seda me Saaremaal harjutasimegi ning tuleb tunnistada, et alles pikema juhendamise järel saime TTK meeskonnad just selliselt varjuma, et vastasel oleks neid väga raske märgata; olgu siis maast või õhust. Aga olgem otsekohesed – kui sa ei suuda end piisavalt hästi varjata ja vastane suudab sinu tuvastada enne, kui sina suudad lasta teda, oled surmalaps! Mitte mängult, vaid päriselt. Iga tankitõrjuja peab alati teadma, et kui väljal on vastase soomus, siis on selle esimene sihtmärk tankitõrjuja (see pole esimene kord, kui ma sellest siin kirjutan) ning iga automaadiga põõsas istuv tegelane, kes muidugi varblasele 100 m pealt silma oskab lasta ja võistlustelt auhindu koju toob, on vastasele täiesti savi ja sellise tegelasega tegelevad „ala puhastuse“ korras järele tulevad siseväed, mitte need, kellega võitlemiseks see „tegelane“ harjutas. Natuke piinlik või kuidas?

Ja siit lõpuks minu vaheküsimus – miks ma ei näe endiselt kõrgemalt kehtestatud väljaõppekava TTK meeskondadele, mis nõuaks selle kõige õpetamist?! Kelle taha see toppama jäi?

KEERAN NATUKE TUURE JUURDE

Kui Tankipurustajad läksid üle Javelinile ja loodi hulgaliselt TTK-üksusi, siis andsin kaasa omapoolsed soovitused, et igal tankitõrjeüksusel oleks vaja tuletoetusjagu, mis täidaks (reeglina) puuduva jalaväetoetuse funktsiooni. Meil selline oli – 2 x Carl Gustav + 1 MG3. See oli imeline toetusjagu ja TTK-de toetusena aitas meid välja paljudest kehvadest olukordadest isegi rahuaja õppustel. Ometi nägid hilisemad TTK-rühmade struktuurid välja teistsugused. Miks, ei tea ma siiani.

Vaatan veel kord tagasi oma aastal 2014 kirjutatud artiklitele ja näen, et III osas esitasin küsimuse, kas sõdida TTK-ga maasturitel või mitte. Piisab vist ainult osast sellest artiklist, et näha, et TTK-ga maasturitel sõdimine ei tule täna enam kõne allagi. Hoidke end nii maadligi kui võimalik – kaevuge, kraapige endale mulda veel pealegi, sest see on teie ellujäämise garant; ja hävitage sobival hetkel vastase soomust. Las automaadiga „rambod“ metsas tõmbavad tule enda peale, sest tegelik vastane vastasele olete teie.

LÕPPSÕNA

Minu arust ei ole õige küsida, kas mingi relv on hea või ei, on ta vananenud või mitte. Küsimus on alati selles, kas on mehi (miks mitte ka naisi), kes selle relvaga midagi teha tahavad ja oskavad ning kas on keegi, kes seda väljaõpet annab. Kui neid ei ole, on iga relv sama hästi kui utiil; kui on, siis saab iga relvaga tegusid teha. TTK on just see relv, mis õppinud meeste-naiste käes suudab suuri tegusid teha ja seda äärmiselt odavalt. Seda on aga näiteks ka taburet või kööginuga.

Kuniks paljude meeles püsib mentaliteet, et nüüdisaegses sõjas saab midagi ära teha vaid automaadiga (ma võiksin sellest suhtumisest omakorda ühe üpris kurja artikli kirjutada), võime hankida ükskõik kui häid relvi – suhtumist on sellega raske muuta.

MEHIS ROON

DMITRY TEREKHOV/FLICK

„Sellepärast peab tark mõtlema nõnda, et näeb korraga kasu kui ka kahju. Nähes kasus kahju, saavad ettevõtmised usaldusväärseks. Nähes kahjus kasu, saavad mured lahenduse.“

Sun Zi

SÕJATULEKAHJU KUSTUTAMINE 2

Jätkub eelmises Kaitse Kodu! numbris alguse saanud refereering 2018. aasta kevadel Vene dessantvägede koloneli (kaardiväepolkovniku) avaldatud artiklist, milles ta illustreerib ühte võimalikku tegevuskäiku (doktrinaalmudelit[1]), kuidas vene ründe-dessantpolk tegutseks siseriikliku konflikti korral maa-ala üle kontrolli saavutamiseks.

Tõlkinud ja refereerinud: **kolonelleitnant RIIVO PIIRSON**, *Kaitseväe Akadeemia rakendusuuringute osakond*

Analoogset doktrinaalmudelit võivad kasutada ka teised maaväe, Rosgvardia või siseministeeriumi üksused ning lugeja võib endale ette kujutada polgu tegevusi nii esimese ešeloni põhijõudude koosseisus kui ka teises ešelonis järgnevate üksustena või üleüldse üldväeservis ja ka vallutatud ala julgestamisel.

LAHINGUTEGEVUSE TÄIDEVIIMINE

Reeglina viib polk läbi lahingutegevust tugevdatud lahingugrupina ja täidab üheaegselt mitut erinevat ülesannet, tihedas koostöös teiste väeüksustega, vastutusalaga eri vastupanukeskustes ja pidevas kontaktiohus vastasega, kes kasutab partisani- ja terroristliku võitluse vorme.

Peamisteks ülesanneteks ründe-dessantpolgule võivad olla:

- vägede paigutamise tagamine siseriikliku konflikti piirkonda;
- tegutsemisvalmiduse demonstreerimine;
- ebaseaduslike relvastatud formeeringute hävitamine;
- määratud alade, objektide ja piirjoonte vallutamine;
- komandanditeenistuse tagamine ja kolonnide saatmine;
- riigipiiri ja mereala valvamine.

Enamasti paikneb polk valgel ajal ümber siseriikliku konflikti piirkonda. Juurde antud üksused järgnevad oma üksuse kolonnides, olles koheselt valmis tegevuseks. Juhtimispunktid on enamasti kolonni koosseisus, polgu juhtimispunkt sooritab rännaku eesmiste üksuste koosseisus. Liikumismarsruudid on määratud nii, et neid ei saaks blokeerida, reeglina välditakse asustatud piirkondi.

Vastase poolt hõivatud ala vallutamiseks ja maa-ala üle kontrolli saavutamiseks teostatakse pealetungivad tegevused, mis seisnevad järgmises:

- vastutusalas määratud objektide, alade vallutamine ning baasi (tugipunkti) rajamine lennuväljade (sadamate) lähedusse;
- kontrollitava territooriumi laiendamine uute piirkondade vabastamisega, tagades samal ajal nende kaitse ja järjestikuse üleandmise kohalikele täitevvõimudele;
- reidide ja eritegevuste korraldamine sügaval ebaseaduslike relvastatud rühmituste kontrollitaval territooriumil nende varustamise rikkumiseks, baaside (keskuste) ja elavjõu hävitamiseks.

Sisemise relvakonflikti piirkonna lokaliseerimine algab valve, isolatsiooni ja piiravate meetmete rakendamisega ning julgeolekutsooni loomisega tulevikus relvastatud sisekonflikti piirkonnaga külgneval territooriumil, et takistada vaenlase tungimist konfliktipiirkonnaga külgnevatesse piirkondadesse ning takistada sabotaaži ja terrorismi; järgneb vastase blokeerimine ja seejärel löömine vastutusalas.

Tugipunkti ülesanded:

- blokeerida maastiku tähtsamad alad ja transpordi sõlmpunktid;
- viia sisse erirežiim siseriiklikku konfliktipiirkonda sisenemiseks (sellest väljumiseks);
- valvata määratud riigi(administratiiv-)piiri lõiku;

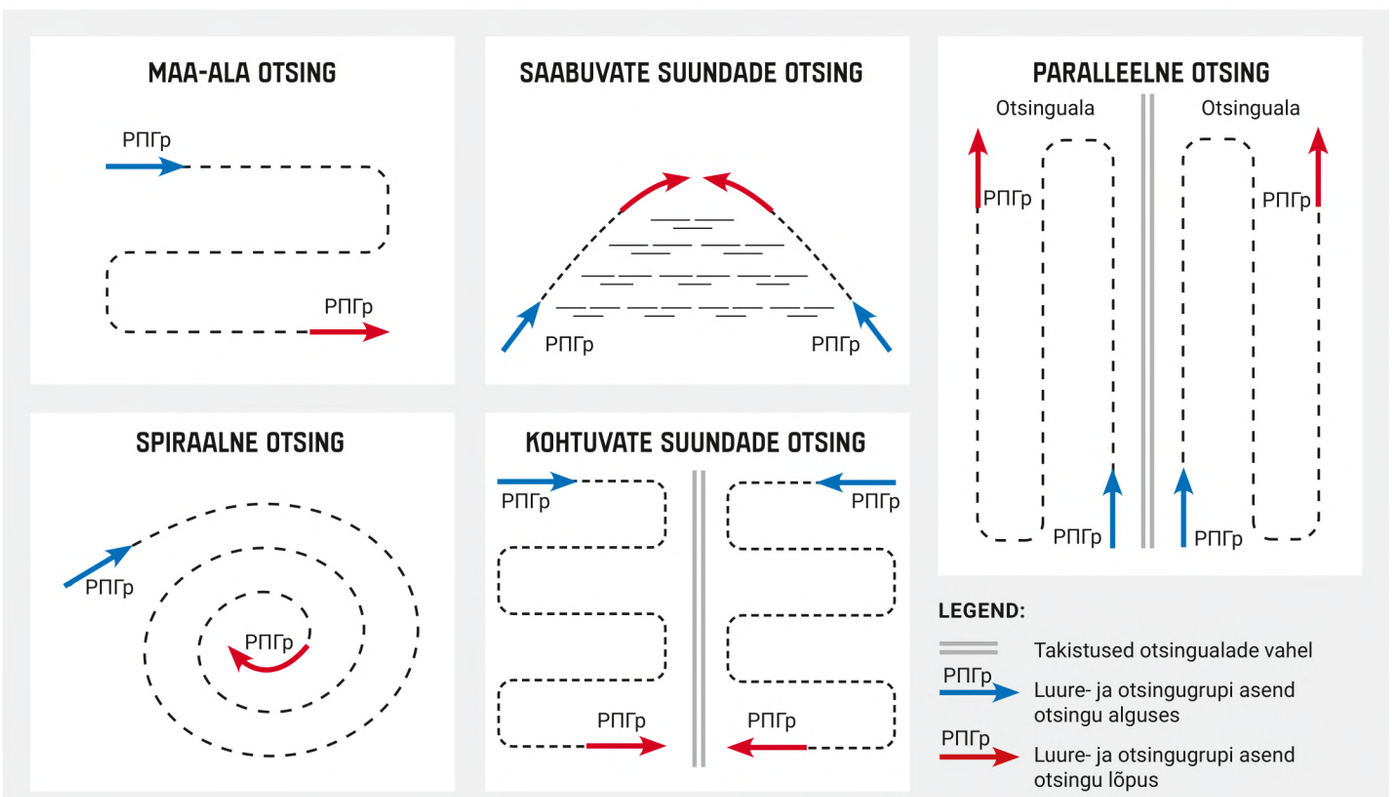

JOONIS 1. LUURE- JA OTSINGUGRUPI TEGUTSEMISE VIISID

- teostada oluliste objektide valvet ja kaitset;
- osaleda lahinguvalmiduse demonstreerimisel;
- valmistuda järgnevateks tegevusteks.

Koostöös teiste vägede, kohalike ametiasutuste ja õiguskaitseorganitega rakendatakse kontrollitaval territooriumil meetmed väljakujunenud õigusliku režiimi tagamiseks, korraldatakse sõjaväe komandantuuri teenistus, luure ja valvamine, oluliste objektide valve ja kaitse, viiakse läbi otsinguid, varitsusi ja patrulle.

Kontrollitava ala perimeetrile luuakse turvatsoon, kuhu on seatud valvepostid, elektroonilise luure üksused ning luure- ja lahingutegevust teostavad üksused. Korraldatakse vaatlust määratud aladel, asustatud punktides, lähenemisteedel ja tagalaalal. Vähem olulistele teedele võidakse paigaldada tõkked, hävitada teede sõlmpunktid, sillad ja läbipääsud.

Maa-ala üle kontrolli saavutamiseks viiakse läbi aktiivselt pealetungivaid tegevusi, luure-, lahingu- ja otsingutegevusi, korraldatakse varitsusi, blokeeritakse maa-alasid vaenlase otsimiseks.

Luure- ja lahingutegevust teostavad tugevdatud üksused (salgad), et avastada vaenlast, tema baase (keskused), tagaotsitavaid isikuid, relvade, laskemoona, varustuse ja muu materjali peidikuid ning need hävitada.

Et välistada ekslikku kokkupõrget omade üksuste vahel, viiakse lahinguülesanded täide eraldi sektorites ja kui nende küljed ühtivad, siis korraldatakse sidepidamine ja koostöö naabritega.

Ebaseaduslike formeeringute kukutamine ja hävitamine teostatakse tihedas koostöös teiste väeüksustega, enamasti teostab polk vastase kukutamise asustatud alade äärealadel tema ümberpiiramisega, hävitades tema kaitsekeskused. Tegevus viiakse läbi kahes etapis: määratud ala blokeerimine ja alalt vastase otsimine. Operatsioonis osaleva üksuse lahingukorda määratakse blokeerimise, otsingu, tuletoetuse ja ründe grupp ning reserv, samuti taktikaline õhudessantüksus ja soomusgrupp. Võidakse moodustada ka kinnipeetute konvoeerimise grupp.

Blokeeritav ala jaotatakse allüksuste vahel sektoriteks. Vastavalt maastikule määratakse blokeeritava ala piir, mis tagab selle mugava hõivamise, varjatuse ja üksuste hargnemise, hea vaatluse ja otsetulega katmise. Blokeerimisel on kõige tihedamalt kaetud teed, mis viivad asulatesse ja metsastele aladele. Blokeeritava ala piirile rajatakse üksikmehe või lahingupaari kaevikud ning positsioonid maskeeritakse hoolikalt. Vastase võimalikele liikumisteedele pannakse rühmasuurused varitsused. Lisaks võidakse blokeeritava ala teedele paigaldada kontroll-läbilaskepostid kohaliku elanikkonna ja transpordi kontrolliks ning luua filtreerimispunktid, kus on vastuluure ja prokuratuuri esindajad. »

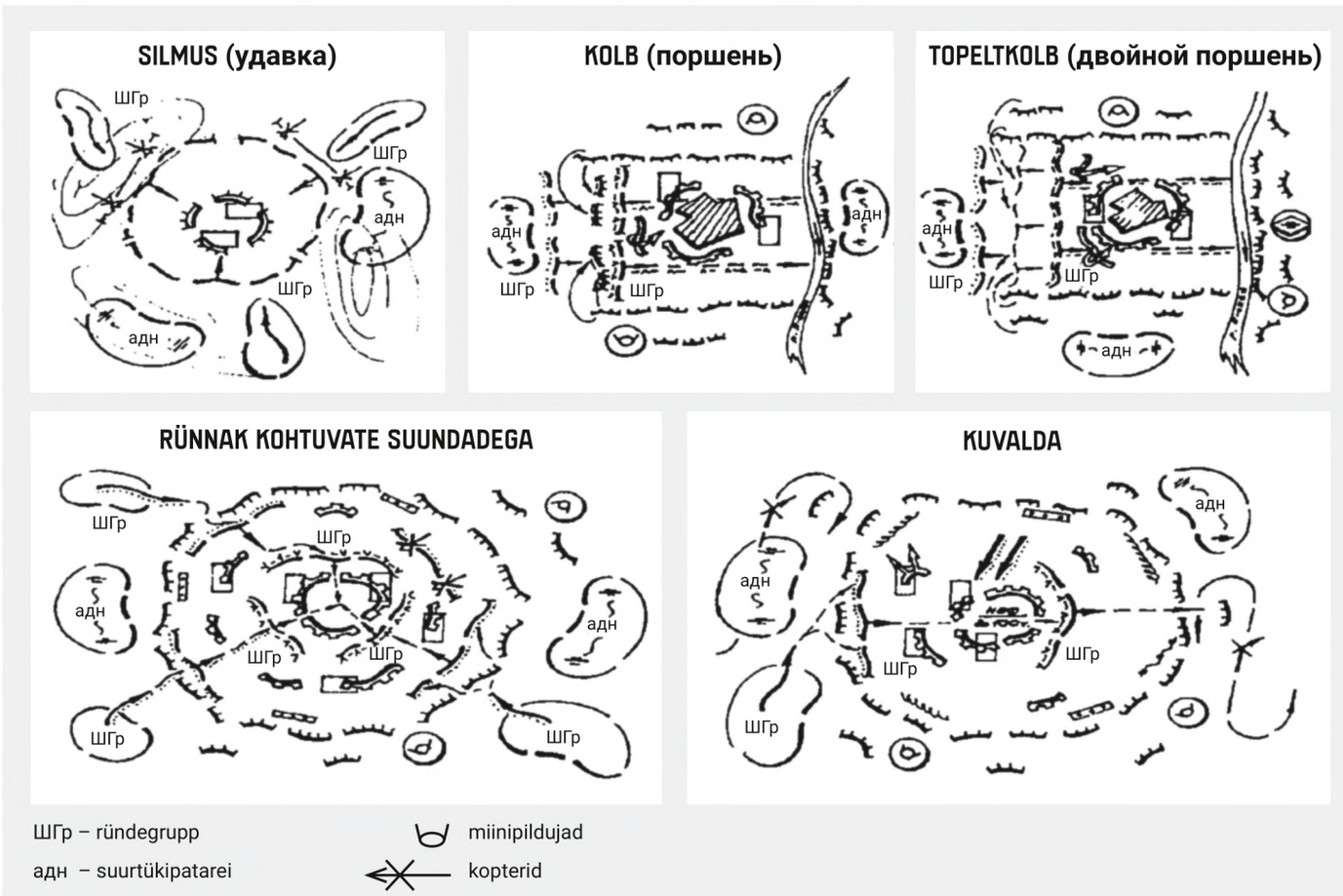

JOONIS 2. EBASEADUSLIKE FORMEERINGUTE HÄVITAMISE VIISID

Operatiivne staabigrupp koordineerib tegutsevate üksuste tegevusi, eriti vastase avastamist ja liikumisi etapijoonteni.

Enamasti mehitatakse blokeeritava ala piir öösel jt piiratud nähtavusega tingimustes. Seda võidakse teostada jalgsi, jalastudes transpordilt 2–3 km kaugusel ala piirist. Olenevalt võimalustest kasutatakse maa-ala läbiotsimiseks katkematut või valikulist meetodit. Katkematu meetodi puhul kammitakse läbi kogu maa-ala. Valikulise puhul kammitakse võimalikud suunad, alad ja objektid. Vastavalt otsingumeetodile võivad üksused liikuda ühesuunaliselt, vastassuunaliselt, eri suundades, maa-alade ja objektide kaupa või kombineeritult. Otsingut alustatakse, kui piirkond on blokeeritud.

Vastase avastamisel ründavad teda koordineeritult tuletoetuse grupp, ründegrupp ja vajadusel reserv, nad piiravad vastase ümber ja võtavad vangi või hävitavad. Kuni vastase hävitamiseni jääb blokeeriv grupp oma positsioonidele, et katta vastase võimaliku taganemise suundi, ning jälitamist teostavad vajadusel otsingut teostanud üksused ja reserv.

Otsingu kiirus peab tagama maa-ala, hoonete ja muude objektide põhjaliku ülevaatuse. Avatud maastikul on liikumiskiirus 3 km/h, poolkinnisel maastikul 2 km/h ning kinnistel metsa- ja asustatud aladel kuni 1 km/h.

Avastatud relvad ja laskemoon konfiskeeritakse, kahtlased ja blokeerivate üksuste positsioonidele sisenenud isikud peetakse kinni ja antakse üle õiguskaitseorganitele ning vastupanu osutajad hävitatakse. Lekke vältimiseks vägede tegevuse kohta peetakse blokeerimisjoonele sattunud isikud kinni kuni tegevuse lõpuni. Iga 1,5–2 tunni järel kohendatakse otsinguahelikku vastavalt ettekande joontele.

Enamasti on kaudtule üksused allutatud üldtoetuse põhimõttel, kuid iseseisvalt tegutsevad üksused allutatakse põhimõttel: pataljoni kohta patarei otsetoetus. Pideva kaudtuletoetuse andmiseks võidakse määrata graafikujärgne allutamine.

Asustatud punktid või selle osad blokeeritakse tavaliselt täielikult, täpsustatakse kohalike elanike ja vastase olemasolu ning ala kaitseettevalmistused. Blokeeritava ala piiriks määratakse asula perimeeter, kuid selleks võib olla ka käsitulirelvade efektiivne laskekaugus väljaspool asulat. Pärast relvade ja laskemoona loovutamise nõudmiste esitamist määratud tähtajaks näidatakse kohalikule elanikkonnale ohutu väljaliikumise koridori ja kui nõudmisi ei täideta, siis alustatakse asula läbiotsimist.

Polk blokeerib asula, teised määratud eriüksused teostavad passikontrolli, hoonete ja teiste objektide läbivaatust. Vastupanu osutamisel viiakse läbi linnalahing, rünnakuga vallutatakse kõige kindlustatumad hooned (objektid). Selleks, et vastane ründavaid üksusi tiivalt ei ründaks ega haaraks, organiseerib ründegrupile järgnev üksus koheselt vallutatud hoonete kaitse.

Asustatud punktis liikuvate üksuste maskeerimiseks kasutatakse kohalikest materjalidest ehitatud varjeid, mis takistavad vastase vaatlust ning tuletegevust piki tänavaid ja hoovide sügavusse.

Oluliselt tähtsate objektide valve ja kaitse teostatakse vastavalt kohaliku ülema territoriaalkaitse plaanile. Objekt valmistatakse ette ringkaitseks, tema territoorium ja ümbrus jaotatakse allüksuste vahel sektorite kaupa vastutusaladeks.

Ümber oluliste administratiivkeskuste, lennuväljade, elektrijaamade, tunnelite ja teiste objektide võidakse kehtestada puhvertsoonid, mille sees viiakse läbi erinevaid tegevusi:

- kehtestatakse sisse- ja väljapääsurežiim;
- piiratakse täielikult liikumist määratud aja jooksul;
- tsooni saabumine ja sealt lahkumine toimub läbi kontrollpunktide, milles registreeritakse passikontrolliga inimesed ja transport.

Peamiselt valvab objekti tugevdatud rühma suurune üksus. Lähenemisteed tõkestatakse, luuakse laskemoona-, toidu-, kütuse- ja veevarud, pannakse välja vaatluspostid, ohtlikele suundadele paigutatakse sala- ja eelpostid, et anda õigeaegselt häiret, korraldatakse patrulle. Väljapääsud, teed ja üksuste majutuskohad kindlustatakse. Kohalikku elanikkonda üksuse paiknemisalale ei lubata.

Vastase võimalikele paiknemisaladele viivatele teedele ja valvatavate objektide lähedusse võidakse välja panna varitsusi.

Lennuväljadel (sadamates) võidakse moodustada süsteem sisemise ja välimise perimeetri valvamiseks. Valvatakse eelpostide ja patrullidega lennukite (kopterite) maandumise (õhkutõusu) tsooni. Sisemise perimeetri valvet korraldab õhuüksuse ülem. Lennuvälja perimeetrile paigutatakse tõkked, tehnilised valveseadmed ja signaalmiinid, ohtlikud suunad (pimedad alad) võidakse mineerida.

Lühemal perioodil paikneb polk oma koondumisalal, pikemaks perioodiks jäädes luuakse sõjaväebaas.

Reeglina on polgu koondumisala väiksemate mõõtmetega, omab ühtset valve- ja kaitsesüsteemi ning asub enamasti asustatud punktidest eemal, et välistada seal paiknevate üksuste otsetulega mõjutamist. Maastik peab pakkuma kaitset ning mugavaid tehnika ja isikkoosseisu paigutamise võimalusi, et neid vajadusel kiiresti kokku koguda. Samuti peab maastik pakkuma hügieenivõimalusi (nt veekogu lähedus) ning varude toomise ja ladustamise võimalusi. Telgid ja soomustamata sõidukid on ümbritsetud muldkehaga kuni nende kõrguseni. Lahingumasinad pargivad varjete taga, mingi osa neist on alaliselt valvelahingupositsioonil. Alale viivatele teedele paigutatakse hoiatus- ja keelumärgid.

Konfliktipiirkonnas paikneva sõjaväebaasi eesmärk on laiendada kontrollitavat ala ja see peab vastama järgmistele nõuetele:

- peab mahutama kuni diviisisuuruse üksuse;
- peab toetama lahingutegevuse läbiviimist kogu vastutusala ulatuses (sügavuses);
- peab omama ühtset valve- ja kaitsesüsteemi, kopterite maandumisplatsi ning teid ratas- ja lintmasinatele;
- kindlustused peavad pakkuma kaitset käsitulirelvade otsetule eest, sh suurtüki- ja miinipildujatule eest.

Logistikaüksused, varud ja eriotstarbelised vahendid paigutatakse baasi keskele, nende asetus ei tohi suurendada baasi territooriumi ega raskendada nende valvet ja kaitset. Baasi valve jaotatakse baasis viibivate üksuste vahel sektoriteks, määratakse ülesanded ja baasi kaitseks kasutatavate vahendite ulatus. Lähialadele võidakse ette valmistada ka taktikalise dessandi ning patrulli- ja otsingualad, kus võetakse vastu baasi saabuvad üksused ja konvoid. Baas kindlustatakse ja tõkestatakse pioneerivahendite ja -ehitistega.

Seejärel korraldatakse külgnevatel aladel suurtükitule toel luure- ja lahingutegevus; kopterite maandumiskohtade ettevalmistamine; kehtestatakse kontroll lähialadel ja jätkatakse kontrollitava ala laiendamist ning võitlust kaugemates piirkondades.

Baasi väljastpoolt mõjutamise vältimiseks suurendatakse kontrollitavat ala baasi ümber ja eelhoiatuse saamiseks kasutatakse maksimaalselt kõiki luurevahendeid. Täiendavalt rakendatakse julgeolekumeetmeid, mis hõlmavad järgmist:

- kehtestatakse tsiviilisikutele paiknemiseks keelatud alad;
- ajutiselt keelatakse igasugune liikumine baasi läheduses;
- kehtestatakse kontroll baasis töötavate kohalike üle;
- perioodiliselt muudetakse patrullide läbiviimise meetodeid ja marsruute ning valvemeeskondade paigutust ja valverežiimi;
- võetakse kasutusele tehnilisi valveseadmeid ja kasutatakse valveks teenistuskoeri.

Polgu baasis moodustatakse alaline kuni tugevdatud roodusuurune reservüksus, keda kasutatakse ründe tõrjumiseks, abi osutamiseks teistele üksustele, keda vastutusalas rünnati, või muude ootamatult tekkinud ülesannete täitmiseks. Selle üksuse tegevust toetatakse suurtükitule ja õhutoetusega. Vajadusel võidakse reservüksust suurtüki tuletoetusel (laskekaugusel) paigutada ajutistele positsioonidele vastutusalas.

Peamiselt rakendatakse ründe-dessantüksusi võimekordistajatena. Ründe-dessanttegevusi iseloomustavad ründekopterite ja õhutoetuse kasutamine ühtse kavandi ja plaani järgi, raketi- ja suurtükilöökide andmine vastase pihta, dessanteerumine langevarjudega või ründeüksuste maabumine transpordikopteritest ning üheaegselt maal ja õhus toimuvad jõudude manöövrid vastase tagalaalale.

Lineaarse rindejoone puudumine ja vastase nõrk õhutõrje võimaldab laialdaselt kasutada koptereid, et saavutada oma tegevuses üllatust ja tõhusust.

Kopterite tabamise vähendamiseks organiseeritakse maandumisplatside valvet, patrullitakse võimalikel aladel, koptereid kasutatakse pimedal ajal, perioodiliselt muudetakse kopterite maandumisalale lähenemise suundi ja kõrgusi.

Ründe-dessanttegevused seisnevad järgmises:

- rünnatakse vastase õhutõrjet, olulisi relvi ja juhtimisvahendeid tule- ja elektroonilise võitluse vahenditega, samuti vastase väeüksusi, kes jäävad dessandi lennukoridori;
- dessanteerutakse üheaegselt (ühe väljalennuga) või järjestikuliselt (mitme väljalennuga);
- teostatakse dessante vastase tagalaalale;
- dessanti toetatakse õhutoetuse, raketi ja suurtükitulega;
- teostatakse maabunud dessandiga reide uude piirkonda;
- kasutatakse laialdaselt ründekoptereid;
- dessandi paiknemist, maabumist ja lahingutegevust toetatakse õhutõrje ning armee lennuväega;
- lahingutehnikat, varustust ja varude täiendusi dessanteeritakse õhust nii lahingute eel kui nende ajal.

Dessandi haavatavuse vähendamiseks dessanteerutakse üheaegselt mitmel maandumisplatsil väga kiire tempo ja kaudtulerelvade toetusel. Lisaks ettevalmistavatele kaudtulelöökidele dessandialadel toetatakse lahingutegevust süsteemselt ka selle ajal.

Dessandi maabumine sõltub maastikust ja olukorrast ning võib toimuda kopterite maandumisega või õhus hõljumise režiimil või langevarjudega.

Pärast vastase mahasurumist maandumisplatsil, 10–15 minutit enne maandumist, saadetakse välja eeljulgestusüksus. Pärast esimese ründe-dessantüksuse maandumist teostatakse vastase hävitamine maandumisaladel ja neile külgnevatel aladel, vallutatakse määratud alad/jooned, kindlustatakse ennast seal ja toetatakse põhijõudude maabumist. Pärast dessandi lõppemist jäävad transpordi- ja ründekopterid dessandialale toetama seni, kuni määratud alad/jooned on saadud kontrolli alla. Selleks rünnatakse õhust otsetulega vastast ning maandumisalale lähenevaid teisi vastase üksusi. Ülejäänud õhutoetuse üksused naasevad rindejoone taha ning alustavad dessandi täiendamist laskemoona-, kütuse- ja teiste varudega ning haavatute evakuatsiooniga.

Kolonnide liikumise korraldamiseks alalistele paiknemisaladele võidakse määrata dispetšerteenistus, et hoida nendega püsivat sidet.

Polguüksused võivad teostada kaugematesse piirkondadesse reide. Reidi võidakse teostada kopteritel, omal käigul või mõlema kombinatsioonis (näiteks osa üksusest maabub kopteritel ja teine osa järgneb omal käigul). Pärast reidi ülesande täitmist võivad üksused naasta kopteritel oma alalisse paiknemiskohta või kindlustada ennast reidi käigus vallutatud alal ja oodata rinde põhijõududega ühinemist.

Vastase tagalaalal lahingutegevuse teostamise tendentsiks on kasutada ründe-dessandi, luure-ründe ja õhureidi »

tegevusi. Vastase objektide vallutamiseks ja hävitamiseks võidakse kasutada ründe-dessandirünnakut või lööki.

Ründe-dessandirünnak seisneb selles, et maandumisalas surutakse maha vastase õhutõrje, käsi- ja tankitõrjerelvade tuli, sooritatakse dessant, vallutatakse määratud ala ning kontrollitakse ala tulega. Põhiülesandeks on vastase mahasurumine kogu dessandi maabumise vältel, seda teostatakse tavaliselt 6–8 ründekopteriga. Isikkoosseisu maabumine kopteritelt toimub tavaliselt hõljumise režiimis, kasutades abivahendeid (köied, nöörredelid), ning mehitatakse koheselt soodsad maastikupunktid ja teed, et takistada vastase reservide liikumist. Dessandi põhijõudude maabumist mõjutab see, milline on nende järgnev ülesanne ja kui palju on selleks kasutada koptereid, samuti maabumisalade arv ja suurus. Ründe-dessantrünnaku edu võtmeks on tuleülekaalu õigeaegne ärakasutamine.

Ründe-dessandi löök seisneb selles, et määratud vastase maaobjekti pihta teostatakse ründekopteritega tulelöök, millele järgneb transpordikopterite tulelöök nende pardarelvadest ja dessandi käsitulirelvadest. Lööki võidakse kasutada avastatud kindlustunud vastase pihta, aga ka tema kolonnide, reservi ja tagalaalade pihta. Lööki võidakse kasutada siis, kui vastane peab läbima maastiku kitsaskohti või eemaldub, aga ka siis, kui tema kolonnide liikumisteedele on paigutatud distantsmiinivälju. Selleks on vastane sunnitud seisma jääma, et otsida uusi mööda-pääsuteid. Üks ründe-dessandi löögigrupp võib anda lööke ühe või mitme üksteisele järgneva kolonni pihta. Selleks, et saavutada löökide suuremat mõju, peab ründe-dessandi löögigruppe olema moodustatud mitu, reeglina on see arv seotud operatsioonis osalevate ründe-dessantpataljonide arvuga.

Luurelahingutegevusi, milleks valmistatakse ette õhutoetuse ja ründe-dessandi määratud rühmad ja grupid, mõistetakse alljärgnevalt. Neid tegevusi viiakse läbi vastase tagalaalal objektide avastamiseks ja hävitamiseks, tema ühendusteede kahjustamiseks, reservide liikumise takistamiseks või ebaseaduslike formeeringute baaside ja ladude avastamiseks ning nende koheseks hävitamiseks.

Lahinguruumi, kus viiakse läbi luuret ja rünnatakse vastast, võib sellistel juhtudel jagada järgmisteks sektoriteks:

- vastase tagalaala sügavuses õhu-, raketi- ja suurtükilöökidega;
- osapoolte üksteisele lähedastel aladel, kasutades keskmise ulatusega ja lühimaarelvi;
- põhilahingute alal lähivõitlusena;
- oma tagalaalal.

Pole välistatud, et nimetatud aladel ei toimu tegevus üksteise järel, vaid üheaegselt, mis on iseloomulik võitlusele tugeva ja tehniliselt hästi varustatud vastasega. Afganistani kogemuse põhjal võib öelda, et efektiivseteks luure-ründemeetoditeks on haarangud ja varitsused. Eriti efektiivsed on ründekopterite varitsused. Meetodi olemus seisneb selles, et kopteritel tegutsevad dessandiüksused liiguvad vastase oletatavatele liikumisteedele ja panevad välja maapealse vaatluse, kopterid maskeeritakse maastikukurudes või metsas. Kui vastane läheneb varitsuskohale, siis ta hävitatakse maa peal paikneva ründegrupi tulega või kombineerides seda kopterite otsetulega õhust. Pärast objekti hävitamist kopterid maabuvad ja paiknetakse ümber uuele alale. Sellisel viisil luure-ründetegevusi teostades hoitakse kokku isikkoosseisu, kes tegutseb märkimisväärselt kaugel põhijõududest, vähendatakse ülesannete täitmiseks kuluvat aega ja vabastatakse samal ajal isikkoosseisu teiste lahinguülesannete täitmiseks.

Võttes arvesse luure-ründetegevuste olulisust lahinguruumis, saab neid jaotada üksikuteks, grupiviisilisteks või massilisteks tegevusteks. Eriti head mõju võivad vastase kaitse sügavuses omada grupiviisilised või massilised tegevused. Luure-ründetegevuste ulatus sõltub määratud ülesandest, kasutada olevate vahendite laskekaugusest ja kopterite taktikalisest tegevusraadiusest.

Õhureidiks loetakse ebaseaduslike formeeringute baaside, ladude, juhtimispunktide ja teiste objektide hävitamist, kinni võtmist, kasutuskõlbmatuks tegemist, samuti sellele järgnevaid lööke vastase põhiüksuste pihta.

Tulenevalt õhureidiüksuste kasutamise sügavusest, rünnatavate objektide iseloomust ning kopterite tehnilisest seisukorrast pakub autor välja mõned meetodid nende kasutamiseks.

1. Pärast maabumist vastase objekt vallutatakse ja hävitatakse, kopterid toetavad lahingut ja muudavad perioodiliselt maandumisplatse, seejärel naaseb grupp kopteritel dessandi algsele lähtealale.
2. Pärast vastase objekti vallutamist ja hävitamist ühel alal teostatakse manööver uude piirkonda, seal viiakse läbi järgmise objekti vallutamine ja hävitamine ning seejärel naastakse dessandi algsele lähtealale.
3. Ühes kolonnis ületatakse rindejoon, seejärel eralduvad grupid väiksemateks osadeks ja maabuvad eraldi piirkondades, üheaegselt dessanteerudes vallutavad ja hävitavad vastase objektid, seejärel liiguvad kogunemiskohta ning naasevad kopteritel dessandi algsele lähtealale.

Üksuste liikumine toimub mööda peamisi magistraale valgel ajal kolonni koosseisus. Öine puhkus korraldatakse paiknemisaladel, alalistes baasides, kontroll-läbilaskepunktide ja valvepostide läheduses. Üksikute masinate liikumine on keelatud. Vajadusel liituvad üksikud masinad kontrollpostide juures nende marsruudiga ühtivate kolonnidega ja korraldatakse nende saatmine.

Vastase varitsuste avastamiseks ning teede ja lähiümbruse mineerimise takistamiseks korraldatakse teedel patrullimist. Teede pioneeriluuret teostavad pioneeriüksused, keda julgestavad manööverüksused. Kontrollpostide vahel liikumiseks on teelõigud toetatud (kaetud) kaudtulega ning kolonne saadavad kopterid. Täiendavalt lepitakse kokku hävitatud sildade ja teelõikude taastamises, mida toetavad kohalikud ehitusettevõtted.

Tõenäolistes varitsuskohtades, kus kolonnid peavad liikuma väikese kiirusega, suurendatakse masinate vahelisi

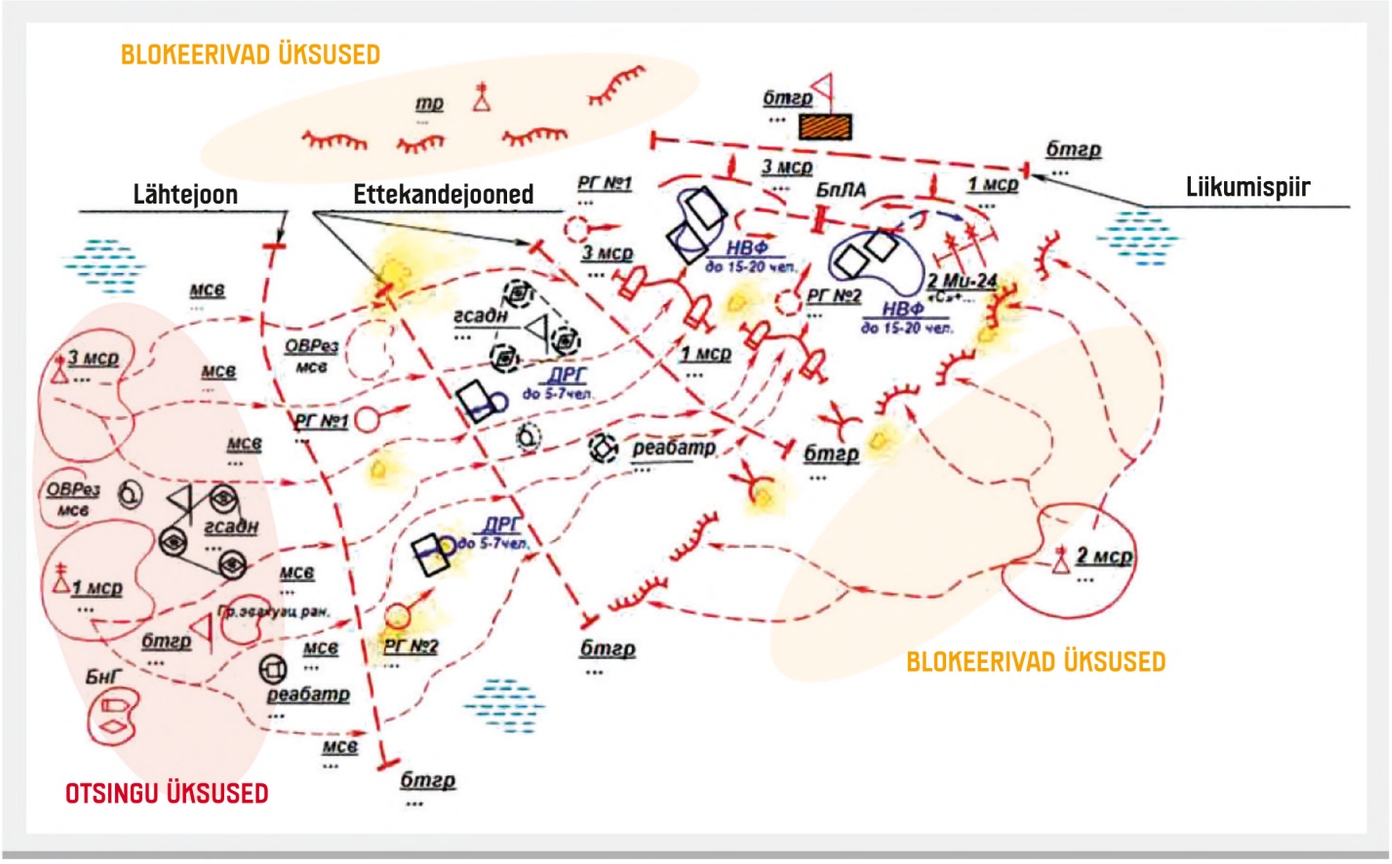

JOONIS 4. MAA-ALA BLOKEERING

distantse, et üheaegselt ei satuks tule alla mitu masinat korraga. Selleks, et vähendada kolonnis liikuvate masinate tabamise tõenäosust, tõstetakse kolonni liikumiskiirust. Kahjustuste tekkides esmalt vabastatakse tee, kahjustada saanud masinad pukseeritakse lähimasse kontrollposti või hävitakse kohapeal.

Komandanditunni kehtestamisel viiakse läbi patrulle, vaadatakse läbi objekte ja alasid, kus võivad viibida režiimi rikkujad või leiduda relvade ja laskemoona peidikud, teostatakse pidevat vaatlust plahvatusohtlikel objektidel, koos teiste üksustega võidakse blokeerida alasid, objekte, tänavaid ja asulaid.

Selle režiimi kehtestamiseks pannakse välja:

- valveposte olulistesse ühenduspunktidesse (sillad, tunnelid, viaduktid);
- julgestusüksusi, et katta lähenemisteid asulatele ja riiklikult tähtsatele objektidele;
- kolonnide ja raudtee-ešelonide valve- ja saategruppe;
- valveüksusi piirkonna olulistele elutähtsatele objektidele;
- äralõikamise gruppe: kontrollpostid, julgestusüksused, patrullid;
- avalikku korda tagavaid gruppe;
- ootamatult tekkivate ülesannete täitmiseks määratud reserve.

Vägede väljaviimine tema vastutusalast toimub kõrgema ülema käsul. Diviisi (brigaadi, polgu) kontrolli alla võetud maa-ala, sh kõikide avastatud miiniväljade skeemid, antakse üle kohalikele siseministeeriumi esindajatele.

Samuti ütles Sun Zi: „Kui maaisand võitleb enda maal, on tegemist hajutava maa-alaga. Kui väed viiakse sisse, aga pole veel tungitud sügavale, on tegemist kerge maa-alaga. Kui endal on kasulik hõivata ja teisel on ka kasulik hõivata, on tegemist võideldava maa-alaga. Kui ise saab edasi minna ja teine saab vastu tulla, on tegemist läbikäidava maa-alaga. Kui jooksevad kokku kolme maaisanda valduste piirid, esimesena kohale jõudnu saab aga kätte hulgad taeva all, on tegemist ristuva maa-alaga. Kui väed viiakse maale sisse ja tungitakse sügavale, selja taha jääb aga palju linnu, on tegemist raske maa-alaga. Kui sissepääsutee on raskesti ligipääsetav, aga tagasitee läheb ringi ja vastane võib vähesega anda löögi sinu hulkadele, on tegemist ümberpiiratava maa-alaga. Kui kiiresti lahingusse sööstmine tähendab ellujäämist, aga lahinguga viivitamine hukka saamist, on tegemist surma maa-alaga. … Sellepärast hajutaval maa-alal ei astuta lahingusse. Kergele maa-alale ei jääda kauaks. Võideldavat maa-ala ei rünnata. Läbikäidaval maa-alal ei tohi kaotada sidet. Ristuval maa-alal sõlmitakse lepinguid. Raske maa-ala röövitakse paljaks. Kurnavalt maa-alalt minnakse läbi. Ümberpiirataval maa-alal peetakse plaani. Surma maa-alal astutakse lahingusse.“

VIIDE:

1 Doktrinaalmudel annab ainult üldise suuna ega tingi selles toodud tegevuste ning taktikalis-tehniliste parameetrite täpset täitmist (nt maa-ala mõõtmed võivad olla mitu korda suuremad).

ALLIKAD:

ВОРОБЬЕВ, К. (2000). Специальные войсковые действия в вооруженном конфликте. Военная мысль, http://militaryarticle.ru/voennaya-mysl/2000-vm/9810-specialnye-vojskovye-dejstvija-v-vooruzhennom.

ТОНКИХ е., г. п. (19.aprill.2018). ЗАТУШИТЬ ПОЖАР ВОЙНЫ. АРМЕЙСКИЙ СБОРНИК, http://army.ric.mil.ru/Stati/item/115319/. Allikas: http://army.ric.mil.ru/Stati/item/115319/

ARMEENIA KAITSEMINISTEERIUM

ARMEENIA-ASERBAIDŽAANI KONFLIKT: PARATAMATUS VÕI POLIITILINE PRAAK

Kümme aastat tagasi oli mul au kirjutada Brüsselile raport Lõuna-Kaukaasia riikide koostööst. Mäletan siiani armeenlaste kontrolli, et oleks kirjas kõik oluline nende ajaloost, eeskätt kristluse riigiusuks võtmine (301. aastal).

Tekst: **TOOMAS ALATALU**, *politoloog*

Mida aeg edasi, seda rohkem neid mõistan. Asi on suuresti esimeseks olemises – muu maailm näeb küll Armeenias, Aserbaidžaanis ja Gruusias võrdväärseid riike, ent peaaegu kogu iseseisvuse aja on suur poliitika kohelnud Armeeniat tema naabritega võrreldes ülekohtuselt. Seda teadaolevatest aegadest peale – XIII sajandi Armeenia küündis Vahemereni välja, nüüd on tegu Eestistki väiksema maatükiga (30 000 ruutkilomeetrit) mägede vahel.

KÕIGI TALLATA-LÜKATA

Paiknemine Musta ja Kaspia mere vahel on tähendanud kõigile sealasunuile neist ülekäimist. Reaalsus on aga seegi, et pärast esimest maailmasõda tunnustasid võitjariigid Aserbaidžaani ja Gruusia iseseisvust 11. jaanuaril 1920, Armeenia oma aga alles 11. mail 1920.

Ei aidanud teadmine, et armeenlastel tuli sõdida türklastega, kes olid maailmasõja päevil korraldanud neile veresauna (aprillis 1915) ja polnud aega klaarida piire Aserbaidžaaniga.

Vahemeheks hakkas kohalerutanud Inglismaa, kelle tegevus sealkandis 1918–1920 meenutab kangesti brittide samaaegset toimetamist Eestis ja Lätis: peamureks oli Venemaa tulevik ehk siis toetus Tallinnas tegutsenud Loode-Venemaa valitsusele, kohalike vahel piiride tõmbamine käis aga nii, et juba Valga-Valka jagamine ajas naabrid sõjajalale.

Kaukaasias sündisid peaaegu kõik Briti vahendusotsused naftarikka Aserbaidžaani kasuks. Seda koos lubadusega, et lõppotsus tehakse Pariisi rahukonverentsil. See jäi aga ära, sest kohale jõudis Punaarmee ja kogu piirkond allutati taas Moskvale, kes läks kiirelt koostööle Atatürki Türgiga.

Kaukaasia bolševikud (Kavbüroo, juunis 1921) leidsid küll, et enamasti armeenlastega asustatud Mägi-Karabahh ja Nahhitševan peaksid minema Armeenia koosseisu, ent Venemaa-Türgi märtsi-oktoobri 1921 vendluse ja koostöö lepingutes oli eraldi punktidena kirjas nende minek Aserbaidžaani koosseisu. Ehkki inglaste eelistus oli juba märtsis 1920 toonud kaasa armeenlaste pogrommi Šušis, jäi Moskva inglaste soositud territoriaalse jaotuse juurde, millele järgnes armeenlaste kiire lahkumine Nahhitševanist.

KAARDID SASSI

Nõukogude Venemaa / NSV Liidu rahvuspoliitika kujundajaks oli teadu grusiin Jossif Stalin, kelle otsused sünnitasid kaks teineteisest lahutatud armeenlaste ja kaks aserite riiklikku moodustist.

Seejuures olid need selgelt erineva staatusega. Teine aserite „riik“ – Nahhitševan („*nakh*“ tähendab Noad, kelle laev olla maandunud Ararati mäel, mis Moskva-Ankara kokkuleppel jäi Türgi valdustesse, „*chevan*“ aga tähendab kohta) oli 1924–1990 autonoomne nõukogude sotsialistlik vabariik.

Väärib teadmist, et 20. jaanuaril 1990 teatas selle ülemnõukogu presiidiumi esinaine Sakina Aliyeva (praeguse presidendi hõimlane) Nahhitševani ANSV lahkumisest NSV Liidu koosseisust. Seda kolm kuud enne Leedu Ülemnõukogu vastavat otsust! See julgustükk oli jõus küll vaid kolm päeva, aga iseloomustab hästi mägilaste keevalisust (Moskva sekkus uuesti kohalike tülisse ja teispool piiri arenes Iraani revolutsioon!). Täna on tegemist Nahhitševani autonoomse vabariigiga Aserbaidžaani koosseisus.

Aserbaidžaanist füüsiliselt ümbritsetud Mägi-Karabahh oli 1923–1991 autonoomne oblast. Sõnade „nõukogude sotsialistlik“ puudumine tähendas NSV Liidus madalamat riigiõiguslikku staatust – ANSV-del oli oma ajalugu ja teatud otsustusõigus, mida AO-del ei olnud.

Ehk siis – armeenlaste MKAO oli midagi vähetähtsat Aserbaidžaanis ja üldse. 1945. aastal nõudis Stalin Türgilt territooriumide loovutamist – suurem tükk Gruusiale, väiksem Armeeniale – ja vallandas armeenlaste kodumaale pöördumise kampaania. Ent USA asus Türgi selja taha ja algatatu lõppes nii, et Armeenias elanud aserid pidid ruumi tegema uusarmeenlastele. Veel midagi negatiivset mällu!

SÕDA JA RAHU

Mägi-Karabahhi alandatud armeenlased suutsid aga rahvustunde kõrval säilitada ka võitlusvaimu ja niipea, kui perestroika selleks õiguse avas, võttis Mägi-Karabahhi rahvasaadikute nõukogu 20. veebruaril 1988 vastu (+110, -17) otsuse lahkuda Aserbaidžaani NSV-st Armeenia NSV koosseisu.

Peaaegu kogu täiskasvanud elanikkond kirjutas alla Moskva saadetud üleminekupetitsioonile. See oli kõike muud, kui Mihhail Gorbatšovi uutjate seltskond oli ette näinud – rahva iseotsustamine (mille algust seostatakse tavaliselt Eesti Ülemnõukogu suveräänsusdeklaratsiooniga 16. novembril 1988) algas sealt, kus seda ei oodatud ja kus rahvussuhted olid plahvatusohtlikud.

Õli tulle valajaks sai Moskva kesktelevisioon, kes teatas paari aseri hukkumisest Mägi-Karabahhis ja kohe järgnes pogromm armeenlaste kallal Sumqayitis (Bakuu eeslinn), pool aastat hiljem Gancas.

Tuntuim pogromm aserite kallal toimus veebruaris 1992 Khojalys. Moskva kehtestas erakorralise olukorra, ent see ei aidanud ja juba iseseisvuse väljakuulutanud Aserbaidžaani ülemnõukogu tühistas 26. novembril 1991 MKAO olemasolu.

Mägi-Karabahhi armeenlased ei vandunud alla ja Mägi-Karabahhi Vabariigi (aastast 1996 ka Artshhahi vabariik) jätkamine otsustati 10. detsembril 1991 korraldatud rahvahääletusega. Seni viimane rahvahääletus iseseisvana jätkamiseks toimus 20. veebruaril 2017.

Algusest sedagi, et kui Aserbaidžaan lõi kaasa Gorbatšovi pakutud uue liidulepingu kavandamises ja toetas märtsis 1991 toimunud rahvahääletusel Moskva kava, siis Armeenia ja Mägi-Karabahh ignoreerisid üleliidulisi ettevõtmisi. Vastandumine pea kõiges kulmineerus sõjategevuses, milles »

DOMINIQUE A. PINEIRO

oli edukad armeenlased, kes lõid maa-ühenduse Armeenia ja Mägi-Karabahhi vahel ning nende kontrolli alla läinud alad moodustasid 14% Aserbaidžaani territooriumist (Mägi-Karabahhi pindala on 4400 km^2). Verine sõda suudeti lõpetada alles mais 1994. Vaherahuleppele kirjutati alla Biškekis, Bakuus, Jerevanis ja Stephanakertis nii, et allkirjastatavaid eksemplare oli üheksa, kehtis aga kõigi nende summa ehk siis iga allkirjastaja sai valida, kelle kõrvale oma nimi panna. Igal juhul oli see esimene kord, kui Bakuu tunnustas Mägi-Karabahhi Vabariigi olemasolu.

SUURTE TAHTEL

Selle relvarahu tegijateks oli esinduslik lahendajate seltskond – OSCE Minski grupi kaasesimeesteks on Prantsusmaa, Venemaa, USA ja liikmeteks Itaalia, Saksamaa, Rootsi, Soome, Türgi, Valgevene. Kolme suurriigi presidendid on jõudnud Armeenia ja Aserbaidžaani liidreid oma pinnal korduvalt võõrustada, ent tulutult. 2009. aastal, kui presidentideks olid Barack Obama, Dmitri Medvedev ja Nicolas Sarkozy, sündis lahenduskava, mis kehtis äsjase sõjani (kuna presidendid on uued, siis kasutatakse ka mõistet Madridi printsiibid).

Selle kohaselt tulnuks Armeenial viia ära väed Aserbaidžaani aladelt, Mägi-Karabahh säilitanuks omavalitsuse ja loodanuks ka koridor Mägi-Karabahhi ja Armeenia vahel. Mägi-Karabahhile tagati õigus korraldada rahvahääletus oma tuleviku määramiseks, kõik sõjapõgenikud saanuks kodupaikadesse tagasipöördumise õiguse ja ei välistatud ka rahuvalvajate paigutamist.

Kui lisada, et Obama, Medvedevi ja Sarkozy ajal sündis 2011. aastal ka teine Sudaani riik – moslemite Sudaani kõrvale moodustati kristlaste Lõuna-Sudaan, siis võeti Mägi-Karabahhi osas kokkulepitut paraja optimismiga. Paraku tulid uued presidendid, kel teised prioriteedid, ja teisenesid kõik senised liitlas- ja koostöösuhted. Ka Lõuna-Kaukaasias.

JA JÄLLE SÕDA

27. septembril puhkenud sõja ajendiks sai Beiruti (Liibanon) pommiplahvatuse üle elanud armeenia perekondade asustamine Mägi-Karabahhi, ent Aserbaidžaan oli Türgi toel selleks sõjaks selgelt valmistunud seisus, kus – tulenevalt USA valimistest – on Kremli ja Valge Maja võimalik ning vajalik ühisaktsioon sõjategevuse lõpetamiseks peaaegu välistatud.

Aserbaidžaan üllatas armeenlasi ka kassettpommide, droonide kasutamise ja propagandaga. Kuna loota sai Moskva vahendusele, on aserite liider Ilham Alijev kasutanud pääsu Venemaa teleekraanidele selleks, et süüdistada Armeeniat fašismis ja Sorose tööriistaks olemises, Armeenia liider Nikol Pašinjan on omakorda süüdistanud asereid ja neid toetama saabunud välisvõitlejaid terrorismi levitamises ja armeenlaste genotsiidi lõpuleviimises. Raske uskuda, et säärast sõnasõda pidavad naabrid suudaksid ühele territooriumile mahtuda, mis ju on Aserbaidžaani ja tema seljataguse kinnisideeks.

Aastast 2002 Türgis valitsev Recep Tayyip Erdogan on tõusnud piirkonnas tegijaks nr. 1, kes vastustab nii USA, Venemaa kui NATO samme ja üritab nüüd end kehtestada ka OSCE grupi kaasesimeheks saamisega.

Trumpi-Putini-Macroni keeldumine sellest pikendas sõjategevust mitu nädalat ja sundis Armeenia presidenti Armen Sargsjani võtma ette teekonda Brüsselisse, et loota NATO juhtkonna survet Türgile. Kena tõdeda, et NATO on vähemalt armeenlastele viimane lootus, ent eks selgu, kas NATO on selleks ka valmis.

ASSO PUIDET

MUSTAD KOLONELID

KARVASE RAHVAMUUSIKA ANSAMBEL KAITSELIITLIKU SÕNUMIGA

Mustad Kolonelid on kaitseliitlastest koosnev bänd, mis ei piiritle ennast žanriga. Mängitakse kõike, mis on hea. Ja hea on ka see, mida mängitakse.

Tekst: **MARIE PÕDRA**, *vabatahtlik autor*

Mustad Kolonelid on bänd, kuhu kuuluvad enamjaolt Tallinna maleva kaitseliitlased, kuid lisaks neile on liikmeid ka Harju, Pärnu ja Viru malevatest. Bänd on tegutsenud koos 5 aastat ja aja jooksul on Mustade Kolonelidega laval olnud üle 20 võitleja. Projektibändile iseloomulikult haarab Mustade Kolonelide lendav rändtsirkus positiivselt kaasa neid, kes on valmis lavahirmust üle saama ja mõnes loos noka lahti tegema, mootorsaega bluusisoolot käristama või kolm korda aisakella lööma. Kangemaist kangem külaliskolonel on olnud näiteks Harju maleva pealik kolonelleitnant Eero Kinnunen viiulil. Mõned külaliskolonelid on käinud ka väljastpoolt Kaitseliitu. Nii on laval „kehaks“ olnud (ehk asendanud *live*'il bändi tuumikliiget) praegune Eesti raskebluusi lipulaeva Son of Stani bassimees Margo Pajuste ja Metsatöllu praegune trummar Tõnis Noevere. Siiski on „tuumkolonelidena“ viimasel kahel aastal lavalaudadel ja prooviruumis üles loetavad 11 võitlejat.

Mustade Kolonelide suuremad esinemised on olnud Kaitseliidu 100. aastapäeva kontsert Saku Suurhallis ja Veterani Rock 2018 Tallinna Lauluväljakul, mängimas on käidud ka Terevisioonis. Kokku on nad andnud viie aastaga 25 kontserti. Ühe korra on esinetud ka välismaal – detsembris 2018 soojendasid nad Helsingis Metsatöllu ja Soome hevibluusi tõsist tegijat Spihat.

Bändi Mustad Kolonelid piiritletakse tavaliselt rokkbändina, kuid tegelikult mängib bänd ka teist laadi lugusid. „Me mängime kõike, mis on hea, me ei seo ennast žanrimääratlusega,“ ütleb Madis Milling trummide tagant.

„Muusikavalik võib olla tingitud ka ealistest iseärasustest, sest me nii vanad veel pole, et sülti mängiksime ja nii noored ka ei ole, et mõminaräppi teeksime, nii teemegi täpselt sellist muusikat, nagu meile meeldib,“ jätkab Milling muheldes.

„Tegelikult oleme määratlenud ennast kui karvane rahvamuusika bänd, ei vähem ega rohkem. Need on need vanad pungi-, rocki-, bluusilood, mis kunagi kõlasid, mida inimesed teavad, aga ei tea loost rohkemat kui refrääni. Mõnikord laseme loole juurde teha kaitseliitlasliku või kaitseväelasliku sõnumi, ühesõnaga me võtame loo ja sõidame sellest tankiga üle, aga »

tulemus on lahe," lisab omalt poolt Toomas Väli.

Repertuaari valivad kõik, igaüks võib tuua loo. Arranžeeringutega tegelevad tavaliselt need, kes rohkem nooti tunnevad – Erik, Peeter ja Kaarel.

„Meil on ka eeskujud, näiteks Šotimaal on selline orkester nagu The Really Terrible Orchestra, kus mängivadki need, keda tavaorkestritesse pole lastud, nende esinemised on alati välja müüdud ja väga populaarsed, sest nad suudavad kauneid lugusid täiesti tundmatutesse sfääridesse viia," naljatleb Toomas Väli edasi.

Bändi nime saamislugu jääb lõpuni segaseks. Üks versioon on, et must on nii-öelda rokivärv, mustad nahktagid ja muu selline, sellest Mustad, ning bändis võiks kõik võrdsed olla, sellest siis Kolonelid. Veel tõdetakse, et mõni muu värv poleks lihtsalt sobinud, rokki ei kujuta väga hästi roosana ette.

„Me mõtlesime ka pikalt, et paneks Valged Kolonelid, siis me oleks pidanud tegema valged bändisärgid, aga valged särgid lähevad jube kiiresti mustaks ja sellepärast tegimegi Mustad Kolonelid, noh, et siis on bändisärgid mustad ja saab sama särgiga pikalt esineda," puhkeb Madis Milling juba naerma.

Bändi hoiab elus eelkõige koos musitseerimisest saadud emotsioon. „Me oleme omavahel arutanud, et kindlasti on siin sees ka mingi osa keskeakriisi – mõned mehed ostavad endale mootorratta, mõni uue auto, meie teeme bändi," viskab Madis Milling nalja.

„Ja meie elukaaslased on väga rahul, sest nad teavad, et me lähme bändi tegema prooviruumi, me mängime seal pilli ja teeme tegelikult ka muusikat," lisab Toomas Väli, unustamata lõpetuseks tänada kõigi kodumalevaid, Kaitseliidu peastaapi, OÜ Heliala Pärnus ning kõiki fänne abi ja toetuse eest.

4 X ASSO PUIDET

KES ON KES?

ERIK REINHOLD on Pärnumaa maleva Korbe malevkonnast, auastmelt kapten. Ta mängib lisaks saksofonile ka igasuguseid teisi „aukudega vilesid“, samuti suupilli. Muusikaga hakkas tegelema juba noorest peast, kui ta vanemad ta muusikakooli panid.

TARMO KRUUSIMÄE (KOJAMEES) tutvustab ennast kui vokaalsete võimeteta lauljat. Mees on Tallinna maleva Toompea malevkonna toetajaliige, muusikaga tegeleb ta eelkõige kirest pungi vastu.

ANU LILLIPUU-BLANK on Viru naiskodukaitse liige ja auastmelt veebel. Bändis on ta mõnikord laulja ja mõnikord taustalaulja, muusikaga on ta samuti lapsest peale tegelenud, nimelt laulnud erinevates koorides ja ansamblites.

TOOMAS VÄLI on kolonelleitnant, Tallinna maleva Akadeemilise malevkonna toetajaliige, kes mängib kitarri ja mandoliini. Muusikaga innustas teda tegelema lapsena kuuldud raadiointervjuu bändiga Propeller, mis sütitas temas suure armastuse pungi vastu.

KAAREL MÄESALU on kolonelleitnant Harju maleva Männiku malevkonnast. Ta on lõpetanud Tallinna Muusikakeskkooli koorijuhtimise erialal. Bändis mängib ta klahvpille, lõõtspilli ja tenorsaksofoni.

OTT-NIGUL VÄLI on Tallinna maleva Nõmme malevkonna kaitseliitlane ja mängib bändis basskitarri. Muusikapisiku andis talle eelkõige Toomas Väli, kelle autoraadios käis alati „vanakooli metall“.

KARDO MERIVALD tegutseb Tallinna maleva Kalevi malevkonnas ja on auastmelt nooremleitnant. Ta on muusikaga tegelenud kogu oma elu, noorena on käinud muusikakoolis, bändis mängib ta baritonsaksofoni.

MADIS MILLING on leitnant Tallinna maleva Ida üksikkompaniis ja mängib bändis trumme. Muusikaga hakkas ta tegelema ülikooli ajal, kui nad lõid kursusekaaslastega bändi nimega Kala.

AARE VEST mängib bändis trumme, basskitarri ja aeg-ajalt kitarri, ta tegutseb Tallinna maleva Kalevi malevkonnas ja on auastmelt lipnik. Huvi muusika vastu oli tal suur juba lapsepõlves ning ta on lõpetanud ka muusikakooli.

MARKO MERTENS mängib kitarri ja kui vaja, siis ka ukulelet ja bandžot, lisaks sellele on ta mõnes loos laulja ja mõnes loos taustalaulja. Ta on Harju malevast Männiku malevkonnast ning auastmelt kapten. Muusikaga tegelema innustas teda vend, kes mängis hästi kitarri, ja sealt tuli Mertensil tahtmine samuti kitarrimäng ära õppida.

PEETER REBANE on Tallinna maleva Nõmme malevkonnast, ta mängib bändis kitarri ja tegeleb ka produktsiooniga. Ühtlasi on ta bändi ainuke professionaalne muusik ja mängib ka filosoofilise roki bändis Dagö. Kaaslased naljatlevad, et Peeter mängib nendega ainult seepärast, et ta tahab teada, kas sellisest karjast on tõesti võimalik mingisugune bändilaadne toode valmis meisterdada.

Lisaks neile on bändis veel major **ÜLO ISBERG**, Tallinna maleva Toompea malevkonna liige ja aktiivne reservohvitser, kes on osalenud kaitseväe missioonidel Iraagis ja Afganistanis. Ta resideerub Kanadas ja laulab nagu kulda – eesti, inglise ja kui vaja, ka prantsuse keeles.

AIVO PÕLLUÄÄR

Taastatud Kaitseliit on vanem kui taastatud Eesti Vabariik ja vanim kõigist riigikaitseorganisatsioonidest. Sellest ajast annavad tunnistust iga kaitseliitlase mälestused, aga samamoodi asjad alates fotodest ja dokumentidest ning lõpetades riietusesemete ja relvadega. Et see osa Eesti ajaloost kaotsi ei läheks, on aeg Kaitseliiduga seotud pärandit süstemaatiliselt koguma hakata.

Tekst: **SANDRA NIINEPUU**, *Eesti sõjamuuseumi – kindral Laidoneri muuseumi info- ja turundusjuht*

Eesti Kaitseliit taasloodi rahvaalgatuse korras 17. veebruaril 1990 Järvakandis. Eestis kestis veel Nõukogude okupatsioon, kuid kurss omariiklusele oli juba kindel. Samal kuul toimusid Eesti kodanike esinduskogu Eesti Kongressi valimised ja märtsis esimesed demokraatlikud valimised Eesti NSV Ülemnõukogusse. Mais muudeti riigi nime: Eesti NSV-st sai Eesti Vabariik. Punane lipp asendus ametlikult sinimustvalgega.

Laiem avalikkus nägigi Kaitseliitu esimest korda Estonia teatris peetud Eesti Kongressi piduliku avaistungi turvajana 1990. aasta märtsis. Sama aasta 15. mail tõkestasid kaitseliitlased interliikumise rünnakut Toompea lossile ja 20. augustil 1991 seisid nad teletorni kaitsel.

SEIKLUSFILMIAJASTU

Pärast iseseisvuse taastamist, 4. septembril 1991 tunnistati toonase ülemnõukogu otsusega Kaitseliidu laialisaatmine õigustühiseks, ent esialgu võõristas valitsus Kaitseliitu ja alles 28. aprillil 1992. aastal arvati Kaitseliit valitsuse määrusega ametlikult kaitsejõudude koosseisu. Kaitseliiduga konkureeris esialgu ka toona eksisteerinud organisatsioon Kodukaitse. Kaitseliidu algusaegu iseloomustavad nii seotus poliitiliste liikumistega kui ka sisemi- »

sed segadused. Nii tegutsesid Tartus mõnda aega paralleelselt malev ja malevkond – üks koondas nooremaid ja tegutsemisaldis mehi, teine aga küpsemaid, kes esimeste arvates tahtsid pisut liiga palju aru pidada.

1990. aastatel varjutasid Kaitseliidu mainet mitmed juhtumid relvadega: lõhkeaineplahvatus Järva maleva staabis ja relvaröövi Jõelähtme kompaniis. Enne Vene Föderatsiooni vägede lahkumist esines ka konflikte nende ja kaitseliitlaste vahel, mis õnneks lõppesid ohvriteta. Sellistest juhtumitest kasvas organisatsioon arengu käigus välja, aga 1990. aastad, eriti kümnendi esimene pool jääb omamoodi seiklusfilmiajastuks, millest igas malevas ja malevkonnas liigub küllap nii ärevaid kui ka muhedaid lugusid.

KAOTSIMINEKU OHT

30 aastat tegutsemist on pikk aeg, mille jooksul on Kaitseliidu ridadesse kuulunud tuhanded Eesti inimesed. Koos naiskodukaitsjate, noorkotkaste ja kodutütardega on neid veel palju rohkem. See tähendab, et jäädvustatud on kümneid tuhandeid fotosid ja tundide kaupa videosalvestisi, välja antud õppematerjale, trükiseid, tunnistusi ja aukirju, koostatud dokumente, kirjutatud kirju ja mälestusi. Eelkõige aga on need inimesed osalenud sadadel õppustel ja harjutustel, kõikvõimalikel üritustel ja koosviibimistel. Igal kaitseliitlasel on olnud kasutada tema isiklik varustus: riietus, jalanõud, vormielemendid. Ehk on nii mõnigi pidanud päevikut või säilitanud isiklikku kirjavahetust, fotodest, dokumentidest, aumärkidest ja sümboolikast rääkimata. Kõik asjad, mis selle käigus on loodud või alles jäänud, jutustavad Kaitseliidu taastamise ja arengu lugu. Eesti ajaloo seisukohast oleks kahju, kui need kaotsi läheks või häviks.

Kaitseliit ise on olnud algusest peale väga teadlik oma ajaloo jäädvustamise olulisusest. Kaitseliidu ajalookogu, mida nimetatakse ka Kaitseliidu muuseumiks, asutati 21. mail 1998. Esialgu juhatas seda Olavi Punga, kes on ka suure hulga Kaitseliidu varase perioodi fotode autor. Kuni viimase ajani hoidis ajalookogu oma südameasjana Tanel Lään. Kogus on enam kui 10 000 museaali. Igal aastal on korraldatud näitusi.

SÕJANDUSAJALOO SÄILITAJA

Kindral Johan Laidonerile kuulunud Viimsi mõisas asuv Eesti sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseum ei jää oma ajalooga Kaitseliidule kuigi palju alla. Nii nagu Kaitseliit taastati juba siis, kui võitlus Eesti taasiseseisvumise nimel alles käis, asutati ka Eesti Vabastamise Sõja

KAITSELIIT

LISATEAVE:

- Eesti sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseum kutsub üles annetama muuseumile kõikvõimalikke 1990. aastate alguses Eesti Kaitseliidus kasutusel olnud teenistuse ja väljaõppega seotud esemeid. Üleskutse kehtib ka Naiskodukaitse, Kodutütarde ja Noorte Kotkaste kohta.
- Ennekõike kogume fotosid, dokumente ja tunnistusi, pisitrükiseid, väljaõppematerjale, riideesemeid, jalanõusid, sümboolikat ja muid varustuse komponente; päevikuid ja mälestusi. Loetelu pole ammendav.
- Võtame vastu puhtaid ja korrastatud esemeid (eriti haruldaste esemete puhul on võimalikud erandid).
- Et muuseumi kogutud materjalide vastuvõturuum on piiratud, palume eelnevalt saata aadressil airi.herm@esm.ee loetelu annetatavatest esemetest ja materjalidest.
- Võtame teiega ühendust ning lepime kokku üleandmise koha ja aja.
- Vastavalt Eesti sõjamuuseumi kogude poliitikale otsustab annetuste vastuvõtmise üle selleks kogunev komisjon. Esemed, mida komisjon otsustab mitte vastu võtta, tagastatakse annetajale.
- Kogumiskampaania toimub seoses Kaitseliidu ajalookogu üleandmisega Eesti sõjamuuseumile.
- Kampaania aktiivne periood kestab Kaitseliidu taasloomise 31. aastapäevani 17. veebruaril 2021.
- Lisainfo: Eesti sõjamuuseumi peavarahoidja Airi Herm airi.herm@esm.ee, telefon 621 7416.
- Kampaania veebileht https://esm.ee/uurimistoo/kaitseliit

muuseum 1919. aasta jaanuaris, mil Vabadussõja võit polnud veel kaugeltki kindel. Sõjamuuseumi taasasutamine toimus aga alles 2001. aastal. Niisiis on sõjamuuseum Kaitseliidust ja selle muuseumist noorem ning mõneti on paratamatu, et kuigi sõjamuuseumi eesmärk on kogu Eesti sõjanduse ajalooga seotud esemete ja materjalide väljaselgitamine, kogumine, säilitamine, uurimine ja üldsusele vahendamine, ei ole Kaitseliiduga seotud esemeid kogudesse paraku väga palju jõudnud.

Nii näiteks tekkis mõned aastad tagasi sõjamuuseumi Kaitseliidu näitust täiendades idee teha lavastus 1990. aastate kaitseliitlasest Rootsi abina saadud jalgrattal. Kui toonane vorm ja Kalašnikovi automaat olid muuseumil olemas, siis jalgratta leidmine osutus keeruliseks. Varana arvel polnud neid Kaitseliidus enam ühtegi. Jõgeva kaitseliitlaste abiga õnnestus üks selline siiski hankida ja seda saab ka praegu sõjamuuseumis näha. Omaaegne tähtsusetu tarbeese on nüüd kõnekas sõnumitooja minevikust. Vaja on hoolt kanda, et sellised asjad alles jääksid.

Kaitseliit ja sõjamuuseum on kokku leppinud, et sõjamuuseum võtab Kaitseliidu ajalookogu järk-järgult üle, korrastab ja paigutab hoiule tänapäevaste säilitustingimustega hoidlasse. Seoses sellega kuulutab sõjamuuseum välja kogumiskampaania „Kaitseliit 1990. aastate alguses“.

SÕJAMUUSEUM KOGUB

Sõjamuuseum kutsub inimesi üles annetama kõikvõimalikku Kaitseliidu ajalooga seotut. Pakkuda võib kõike, mis tundub säilitamist väärt. Esindusliku, tähtpäevi ja pöördelisemaid sündmusi kajastava kõrval on väga oluline teenistuse ja väljaõppe argipäev. Kindlasti oskab iga kaitseliitlane ise oma organisatsiooni ajalugu „ära tunda“. Sõjamuuseum palub üle vaadata oma pööningud, aidad, kapid ja voodialused.

Lisaks kindlustamisele, et annetatud esemetest saavad järeltulevate põlvede jaoks hästi hoitud museaalid, hakkab sõjamuuseum Kaitseliidu kogusse kuuluvat võimalust mööda ka eksponeerima. Kaitseliidule on pühendatud osa sõjamuuseumi püsiekspositsioonist, mis ootab parajasti uuendamist. Kaitseliidu ajalookogu ülevõtmine ja kogumiskampaania annavad loodetavasti uut atraktiivset materjali, mida seal eksponeerida. Kogumiskampaania käigus toodud põnevamad leiud pannakse välja ka ajutisele näitusele. Kaitseliidu liikmele on sissepääs sõjamuuseumisse tasuta.

Lisaks tegeleb sõjamuuseum pidevalt digiteerimisega, mis avab kogud mugavalt kõigile huvilistele kas või kodust lahkumata. Loodetavasti teeb see ka ajaloolaste töö lihtsamaks. Muidugi on kõik alati teretulnud sõjamuuseumisse koha peale kogudega tutvuma ja soovi korral on võimalik enda annetatud museaale edaspidigi näha, tuleb vaid muuseumiga kokku leppida.

Kaitseliidu taastamisest on möödas juba enam kui inimpõlv – see on ajalugu, mis väärib jäädvustamist ja jutustamist. Loodame, et kaitseliitlastele omane algatusvõime ja pealehakkamine töötavad ka seekord.

„Kui Arno isaga koolimajja jõudis, olid tunnid juba alanud.“ Oskar Luts (Kevade)

„Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, ...“ Luuka evangeelium 1:1

VABADUSRISTI KAVALERI JA VABADUSSÕJAS LANGENU HAUATÄHIS

KUI SOTSIAALSE MÄLU HOIDJA

Inimeste hauad on seotud inimeste surmaga ja surnusse suhtumine on inimkonna arengus ja kultuurides olnud erinev.

Tekst ja foto: **major RAIVO NIKIFOROV**, *Kaitseliidu vanemkaplan*

Üheks suhtumiseks oli surnu eemaldamine kogukonnast, kus tal murti jäsemed ja visati kõrgelt kaljult alla, et ta ei saaks enam tagasi tulla. Sellega oli surnu keha kogukonnast eemaldatud ja teema oli ammendatud. Ka tänapäeval võib kohata sarnast suhtumist surnutesse, kui välditakse surmast rääkimist. Kõige enam kohtume surmaga arvuti kaudu, näiteks uudistes või mängudes. Mõlemas saab teema ammendatud surmajuhtumiga. Suhtumine surma võib eri kultuurides ulatuda surmakartusest kuni armastuseni ja üleminekute piire on raske tõmmata.

Eesti sügis on kui looduse tardumine talveunne, et kevadel taas ärgata, ja sügisesse rahvakalendrisse jääb hingekuu ehk kooljakuu. Sellel ajal käiakse surnuaial haudu korrastamas ja küünlaid süütamas. Eesti rahvale oluliseks sündmuseks on Vabadussõda. Sõjaga kaasnevad alati hauad ja autasud. Kogukonna jätkusuutlikkuse hoidmiseks tuleb hoida sotsiaalset mälu. Need kaks on ära toodud ka Kaitseliidu väärtustena. Kogukondlikkus esineb nii elukondlikul kui ideelisel tasandil, kaasates nii otseseid naabreid kui ka ühiste huvidega inimesi. Ühised väärtused, huvid ja kultuur tugevdavad moraalset sidusust ja koostoimet kogukonnas. Jätkusuutlikkus tagatakse isiklike suhete kaudu. Ühiselt kantakse tahet ja usku oma jõusse, mis heidutab (hinge)vaenlast. Jätkusuutlikkuse peamine ressurss on inimene, kelle kaudu me väärtustame au, väärikust, truudust ja arengut.

Eesti Vabariigi 100. aastapäeva tähistamise raames kaardistasime Vabadussõjas langenute ja Vabadusristi kavaleride haudu. Sellega tegelema hakates avastasin, et paljud isikud ja organisatsioonid on vabatahtlikult ära teinud suure töö haudade märgistamisel, kasutades erinevaid kujundeid.

Vabadussõjas langenute hauad on rahvusvahelise õiguse järgi sõjahauad. Seda problemaatikat puudutab Jaan Tamm ajakirjas Kultuur ja Elu 2/2019.

Vabadusristi (asutamisaegne nimetus Vabaduse Rist) kavaleride haudade märgistamine on toimunud mitmel viisil ja toonud kaasa ka erinevaid emotsioone. Tallinna Kaitseväe kalmistule eraldati Vabadusristi kavaleridele matmisplats 1935. aastal. Täpsustuseks: iseseisvusaastail kujundati Tallinna Kaitseväe kalmistule ja Tartu Garnisoni kalmistule spetsiaalsed alad, kuhu maeti vaid Vabadusristi kavalere (Vaba Eestlane / Free Estonian 14.08.1997).

Samas võib leida Vabadusristi kavaleride haudu kogu maailmast ja väga erineva kujundusega. Üldjuhul tunneb hauad ära Vabadusristi reljeefkujutisest hauatähisel või kirjest „VR“ koos liigi ja järguga. Vabadusristi kavaleri nime järel talle omistatud Vabadusristi liigi ja järgu mainimise tava on olnud erinev. Kuni Nõukogude okupatsioonini oli see kohustuslik, seejärel soovitati autasu kandmisest ja mainimisest hoiduda. Saksa okupatsiooni ajal lubati märki kanda, edaspidi oli see aga ohtlik kandja elule ja tervisele.

Seetõttu on meil haudu, mille tähisel puudub viide Vabadusristi kavalerile, aga ka haudu, mis on juba pealematmisega likvideeritud. See olukord viis aruteluni, kuidas märgistada nende Vabadussõjas langenute ja Vabadusristi kavaleride haudu, millel praegu eristav tähis puudub. Soomes kantakse sõjameeste hauatähistele Soome Vabadusristi või teenistusüksuse sümbol. Ain Krillo oli jäädvustanud haudu Soome kalmistutel ja see viis mõttele ka meil algatada selline traditsioon, et ühtlustada haudade tähistamist.

2018. aasta võidupühal, 23. juunil asutati kodanikualgatuse korras Kaitseliidu, Eesti Sõjamuuseumi ja Vabadusvõitlejate Liidu volitatud esindajate poolt Vabaduse Risti kavaleri hauatähis ja Vabadussõjas langenu hauatähis (edaspidi: Hauatähis) eesmärgiga väärikalt tähistada Eesti Vabariigi kaitsel osutatud teenete eest Vabadusristiga tunnustatud isikute, samuti Vabadussõjas Eesti vabaduse eest langenute hauad.

Hauatähist võib kanda ka kenotaafile. Pealemaetud haudade puhul võiks suhelda haua omanikuga, et kanda kavaleri nimi ja Hauatähis olemasolevale hauatähisele või lisada hauale eraldi mälestustähis, millel on vastavalt Vabaduse Risti kavaleri või Vabadussõjas langenu Hauatähis.

Minu kogemus Vabadussõjas langenute ja Vabaduse Risti kavaleride haudade kaardistamisel väljendab kahes tsitaadis artikli alguses. Esimene on kindlasti tuttav eestlastele. Teine on kindlasti tuttav kristlastele. Meie edasisest tegutsemist sõltub, kas Vabadussõjast ja selle väärtusest on teadlik kogu maailm või kitsas huvigrupp.

TEGEVUS HAUATÄHISE PAIGUTAMISEKS

- Taotlus Hauatähise paigaldamise kohta tuleb esitada Kaitseliidu Peastaapi elektrooniliselt aadressile info@kaitseliit.ee või tavapostiga aadressile Toompea 8. (Taotluse blanketi saab Hauatähise asutanud organisatsioonidest)
- Hauatähise kasutamise õigus vormistatakse pärast Hauatähise paiknemise kooskõlastamist Eesti Sõjamuuseumi, Kaitseliidu ja Vabadusvõitlejate Liidu esindajatega.
- Hauatähise kasutamise õiguse andmise otsustab Kaitseliidu ülem.
- Allkirjastatud otsus saadetakse taotlejale ja Miniplastile, kes Hauatähised valmistab (Tel 661 2300, info@miniplast.ee.)
- Hauatähiste paigaldamise korraldab tähistamise taotluse teinud isik või organisatsioon.

KULKURI 34: VÄIKESTE MEREKOTKASTE SUUR KAATER

Kaitseliidu ühed „väiksemad“, Noorte Kotkaste Tallinna maleva mererühm, kasutavad väljaõppeks Kaitseliidu suurimat veesõidukit: Kulkuri 34 tüüpi kaatrit.

Tekst: **ANDER ASBERG,** *mererühma pealik*

Noorte Kotkaste Tallinna maleva mererühmani jõudis keskkonnainspektsioonist võõrandatud kaater mullu 12. detsembril, mil Haapsalus paiknenud alus vette tõsteti ning tehti ülesõit Tallinna Miinisadamasse.

Kui aluse toomisel osalesid vaid täiskasvanud, siis juba järgmise kuu jooksul tegime mõned lühemad tutvumisväljasõidud noorliikmete osavõtul.

Seni alla 12 m laevana arvel olnud kaater registreeriti ümber B-kategooria väikelaevana. Ühe esimese asjana tuli masti lisada korrektsem riigilipu kinnitus kui senine maalriteibilahendus.

NOORTE KÄTEGA KORRASTATUD

Koostöös mereväega avanes jaanuaris hea võimalus kaater kaldale tõsta ja sadamas talvekorterisse seada. Mereväelased on abistanud ka hoolduse korraldamisel.

Esimeseks tõsisemaks tööks sai pesu. Paari südi noorkotka kaasabil õnnestus kolme tunniga välispind tööstusliku survepesuriga detsimeeterhaaval üle käia ja aastatega tekkinud samblarohekast enam-vähem valgeks saada.

Lisaks esteetilisele poolele vajas kaater ka teatavat modifitseerimist ja varustamist, mida õnnestus teha üsna säästlikult. Hangitud sai ka osaliselt puudunud ohutusvarustus. Olemas oli siiski oluline hulk hinnalisi vahendeid, nagu näiteks kaardiplotter, GPS-multiseade, 5 korralikku vendrit ja päästevestid. Heas seisus on mootor ja kere.

Varasuvel, kui vahepeal tegemisi katkestanud koroonakriis lahenema hakkas, toimus seadiste paigaldamine, mõningate mittetoimivate seadmete eemaldamine, varustuse korrastamine ning kõige mahukama tööna põhja lihvimine ja värvimine. Suurema osa tööst tegid ära noorkotkad (kaldal seisu ajal kokku üle 100 töötunni). Noorte kaasamine on ilmselgelt ka üks eesmärk.

TÖÖKINDEL JA ÖKONOOMNE

Kulkuri 34 on valmistatud Soomes Lohtajas. Seda tüüpi tööaluseid kasu-

ALLAN KOOL

tatakse peamiselt kalapüügil, sukeldumisel, aga ka reisijate veoks.

Keskkonnainspektsioon hankis need oma ülesannete täitmiseks 2000. aasta paiku. Alused on projekteeritud üsna tugeva kerega, mis võimaldab sõita ka jääsupis. Piisav süvis, terav kiil ja kompaktne tekiehitis tagavad lainetuses suhteliselt hea stabiilsuse. Kere põhja kuju on samas poolglisseeriv. Üsna palju on panipaiku.

Väljaõppe seisukohalt on miinuseks minimaalsevõitu ruumid ja magamiskohtade väike arv. Seda kompenseerime muude heade omaduste ärakasutamisega. Kaatris on peakajut, millesse on koondatud roolimaja, kambüüsinurk (mageveesüsteem puudub) ja istumis-söömisosa (mess).

Vööris on veel kaks magamiskohta laial koil, vesiklosett ja eraldi pisike madal n-ö komandörikajut või magamiskoht. Ahtrisse jääb tekk, mida väljaõppeks poleks sellises suuruses vaja, kuid sinna oleme hõlpsalt kinnitanud korraliku abipaadi. Pardale on võimalik võtta 8 või 12 inimest sõltuvalt sõidupiirkonnast.

Jõuseadmeks on Iveco turbo-diisel sisemootor, mis 1500 pöörde juures minutis annab kiiruseks umbes 8 sõlme, umbes 2500 pöörde juures aga kuni 20 sõlme. Kütusekulu on seejuures esialgseil hinnanguil vastavalt umbes 10 või 35 liitrit tunnis. Kaks kütusetanki mahutavad kokku 400 liitrit. Ühe sõukruviga ja põtkurita kaatriga manööverdamine pole just lihtsaim, aga on väljaõppeks arendav.

ÜLE 300 MEREMIILI

Merenduslikku õpet pole võimalik teha efektiivselt ilma piisava praktikata. Seni oli praktika osas märgatavaid puudujääke, kuigi oleme saanud kasutada Kaitseliidu Tallinna maleva meredivisjoni väiksemat õppekaatrit. Samuti oleme teinud mõned õppesõidud laevaga Juku, mis on teatud määral olukorda parandanud.

Kuid päris enda alusega on oluliselt lihtsam väljasõite plaanida, lühemaid sõite saab algatada eelmisel päeval või vajadusel ja sobivusel isegi suisa samal hommikul. Oluline on mereilm. Kuigi sel suvel sattus enamik sõite heale ilmale, käitus kaater ka 1,5–2meetrises laines usaldusväärselt.

Uue kaatriga on juba esimesel hooajal läbitud üle 300 meremiili, sooritatud kümneid sildumisi, muid tegevusi ja harjutusi. Sõitudel on jõudnud osaleda peaaegu kõik mererühma nimekirjas olevad noorkotkad. Mõnel sõidul on kaasas olnud paar kodutütart ja on transporditud ka noorteorganisatsioonide juhte.

Noorkotkaste pädevus ja enesekindlus nii teki- kui juhtimistegevustes, niisamuti motivatsioon on juba esimese hooajaga silmanähtavalt paranenud. Esialgu oleme küll ettevaatlikult piirdunud lühemate väljasõitudega, millest kaugeim on viinud Pranglile.

Õppe-väljasõitudel on üldjuhul 3–6 noorliiget ja 1 täiskasvanu. Noorkotkad kontrollivad ja käivitavad esmalt mootori ning valmistavad kaatri merele minekuks ette. Sõidu ajal tegutsevad nooremad kotkad roolis ja vaatlejana, vanemad ka navigaatorina. Vaid vahiohvitserina või n-ö vastutava komandörina tegutseb täiskasvanu.

Vanemad noorkotkad on saanud harjutada manöövrit, kus käigu pealt vette visatud päästerõngale tuleb järele sõita, peatuda ja ise rõngas pootshaagiga ka veest üles korjata. Selle nn poimanöövri eesmärk on mitte ainult üle parda kukkunu päästmine, vaid eelkõige aluse juhitavuse tundmaõppimine. Mõned vanemad noorkotkad on saanud ise sooritada ka sildumismanöövrit täiskasvanu juhendamisel.

NIME VEEL POLE

Kaater on täiesti kasutusvalmis, kuid praktiliselt oleks hea seda vahendite või soodsate võimaluste tekkel aegamööda siiski veel natuke täiustada ja kohandada. Praegu puudub korralik toimiv statsionaarne mereraadiojaam, kuigi antennid on olemas. Raadiojaama võib merel tavaoludes kasutada vastava kursuse läbinu.

Mõistlik oleks mõelda veepudelitest mugavamale mageveesüsteemile ning korrektsemale ja ohutumale ahtrireelingule. Et aastaid tööks kasutatud kaatri kerele on kogunenud palju väikseid täkkeid ja raskelt eemaldatavaid jälgi ning sildumistel tekib sageli hõõrdumisi sadamate tumedate kummivendrite vastu, on plaanis tulevikus parras üle värvida tumedamaks.

Kaatril puudub veel ka nimi, mille leidmiseks tuleb ilmselt teha konkurss.

KULKURI 34 TEHNILISED ANDMED

Valmistamise aasta: 2000
Pikkus: 10,35 m
Laius: 3,4 m
Süvis: 0,8 m
Veeväljasurve tühjalt: ~ 4 t
Kere materjal: klaasplastik
Kategooria: B (avameri)
Mootor: Iveco Aifo rida-6 turbo-diiselmootor, 281 kW
Käitur: 1 sõukruvi
Kiirus: kuni 20 sõlme
Kütusetankid: 2 x 200 l
Sõidukaugus: ~ 300 meremiili
Meeskond: õppesõidul 1–2 noortejuhti + 3–6 noorliiget; transpordil (5 miilini kaldast) 2–3 meeskonnaliiget + 9–10 reisijat

REAKTIIVLENNUNDUSEST LENDURI PILGUGA – PILOOTIDE LEMMIKUD

Tänapäeval, kui infot on saada paljudest allikatest, näib olevat lihtne kirjutada ükskõik millest, ka lennundusest. Kuid vahel näib, et kirjutise autor pole adunud teemat sügavuti. Lendurid pole kuigi jutukad, seetõttu ongi nende sulest raske midagi asjalikku leida. Võib-olla aitab käesolev artikkel seda viga pisut parandada.

Tekst: **kindralmajor (e) VELLO LOEMAA**, *lennundusekspert*

WIKIPEDIA

MiG-17-l oli tolle aja lennukitest suurim pardakahurite kogupaugu näitaja

Nooruspõlves, kui lendamisest unistasin, sellist info ülekküllust polnud. Iga pilt, jutuke või vihje oli suure väärtusega, kuid siiski mitte täiuslik. Vaatlesin lennukeid, lähtudes nende karakteristikute maksimaalsetest väärtustest, väljanägemisest ja millest iganes, kuid mul polnud aimugi, mida see kõik tegelikkuses tähendas. Näiteks hävituslennuki kõige tähtsam omadus näis olevat maksimaalne kiirus. Praegugi loen vahel hinnanguid lendurite tegevusele (tavaliselt lahingutes), millest on tunda, et mõnel autoril pole aimugi ei kompasside erinevustest ja nende täpsusest, sihikute konstruktsioonist ega masinate omapärast. Mida keerulisem on tehnika, seda tähelepanelikum peab olema lendur, et avastada võimalikku riket. Sõdades on mittelahinguliste kaotuste osakaal alati küllaltki suur ja sellel on omad põhjused. Ja mis kõige olulisem, kui räägime lennukitest, siis on tegemist tehnika tipptaseme, mitte „poliitilise pilotaažiga“. Võhik võib bravuurikalt lahmida, lendur suhtub lenduritesse ja lennukitesse lugupidavalt. Kui aga tuleb vaadata läbi sihiku, siis juba professionaalselt, vastast alahindamata.

Võib-olla aitab see väike tagasivaade ise lendurina tegutsenud mehe sulest paremini mõista mõningaid reaktiivlennunduse tahke. Olen lennanud 20 aasta jooksul ainult reaktiivlennukitel – nii õppelennukitel, hävitajatel, hävituspommitajatel kui pommitajatel. Olen juhtinud kolme põlvkonna reaktiivlennukeid, üldse on mu lenduriraamatutes kirjas 14 lennukitüüpi ja nende modifikatsiooni. Propellerlennukeid, nii kolb- kui ka turbopropellermootoriga, olen saanud ainult proovida, nagu ka helikoptereid. Kuid igal juhul toetun alljärgnevas jutus omaenda tagasihoidlikule kogemusele. Muidugi on tegemist isikliku vaatega asjadele.

UUE TEHNIKA TOOB KAASA UUSI VÕIMALUSI

Olen rääkinud lenduritega, kes on lennanud teistsugustel esimese põlvkonna lennukitel kui mina, näiteks lennukitel F-86 ja Fiat G.91. Peab ütlema, et muljed on sarnased. Esimese põlvkonna lennukid lendasid väga hästi. Ainus figuur, mis oli neil nigelam kui kolbmootoritega hävituslennukitel, oli pööris. Piloteerida tuli nii, et pöörisesse mitte sattuda. Esimene kord, kui instruktor lasi mul teha pilotaaži lennukil UTI MiG-15, küsis ta kohe imestunult: „Kas sa oled neid figuure salaja varem teinud?“ Ei olnud, lihtsalt lennuk istus nii hästi kätte ja oli kergesti juhitav.

Mitte ühelgi järgmise põlvkonna lennukil polnud võimalik sooritada vertikaalfiguure, nagu surmasõlm või immelmann, algkõrgusel kuni 7000 m. Tegin ise selliseid figuure lennukitel UTI MiG-15 ja MiG-17. Viimasel oli tolle aja lennukitest suurim pardakahurite kogupaugu näitaja ja need lasid hästi. Juba esimesel iseseisval lennul polügoonile läksid mul kahekümnest väljalastud mürsust lausa 17 sihtmärki. Õhumärkide pihta sihtimine aga polnud nii kerge.

Oma esimese stardi ajal lennukil Su-7b teadsin, et telik tuleb kiiresti koristada, et mitte ületada kiirusepiirangut. Mootor oli nii võimas ja see oli vägev tunne. Käsi oli vist veidi krampis ning see kandus kohe üle ka lennukile – tekkis väike kõikumine vasakult paremale ja tagasi, nii tundlik oli juhtimine. Peaasi, et ei segaks lennukit – selline on reegel –, edasi kulges lend nii, nagu peab.

Uue tehnika saabumine toob kaasa uusi võimalusi, kuid »

Lennuki Su-7 b piloodil tuli ühe ülekoormuse ühiku kohta tõmmata juhtkangi jõuga 5 kg

MiG-21 modifikatsioon tähisega bis, mis meeldis tolleaegsetele lenduritele väga

CHRIS LOFTING/WIKIPEDIA

WIKIPEDIA

ka proovikive. Ehkki katselendurid on eeldatavalt kõik ära proovinud ja uued lennukid peaksid lendama nagu vaja, võtab nende töökindlaks muutmine aega. Just see on üks tegur, miks vanadel sissetöötatud masinatel on lendurite ettevalmistusprogrammis ohutum ja kindlam edasi liikuda. Uued lennukid tähendavad suuremat peavalu tehnikutele ja tavaliselt on uuem tehnika ka nõudlikum hoiutingimuste suhtes. Lennuki katsetused vägedes on mitmetahuline protsess, kuid massilise kasutamise käigus tulevad ka paljud vead ilmsiks. Aga see on lenduri jaoks huvitav ning Su-17m2 katsetuste protsessis osalenuna võin kinnitada, et leitud puudused aitasid kaasa selle ja järgmiste modifikatsioonide täiustamisele.

VEIDI SÕJALENNUKITE OMADUSTEST JA LENDURITE LEMMIKUTEST

Lennukeid ei saa vaadelda eraldi nendest, kes seda tehnikat kasutavad. Tehniline koosseis peab oskama neid lennukõlblikena hoida ning lendurite ettevalmistus peab tagama, et iga lend pärast õhkutõusu lõpeks ka maandumisega. Mõni tavatseb rääkida, et iga maandumine on hea, kui saad pärast seda omal jalal lennuki juurest minema jalutada.

Nagu iga tehnikaga, osutuvad mõned lennukid õnnestunuks ja mõned mitte nii väga. Mõnikord on surve kõrgemalt poolt põhjustanud kiirustamist, selliseks halvaks näiteks on Su-24. Kuigi selle katsetustel osales ka Enn Kaarma, tuntud eestlasest katselendur, kelle üheks suuremaks tööks olid lennuki Mig-21 katsetused selle täiustamiseks – eriti viimane modifikatsioon MiG-21 bis meeldis lenduritele väga.

Nii mitmedki ründelennukite piloodid on oma lennuki maandanud pärast tõsiseid vigastusi. Näiteks Iisraelis oli juhtum, kus lendur maandas oma F-15 lausa poole tiivaga. Ainult pärast selliseid lugusid võib mõista, mida lendurid oma lennukist arvavad. Lemmikud võivad lenduritel kujuneda ka kogemusest õhkutõusul, maandumisel ja piloteerimisel, kuid komandöridele ja kaitse planeerijatele on määravamaks lennukite lahinguomadused, eriti relvastus ja lennuulatus. Näiteks MiG-29 oli piloteerimiseks lausa kompu, kuid piiratud tegevusraadius jm probleemid jätsid ta rivaalist Su-27 siiski maha.

Igal piloodil tekivad lemmikud just oma kogemuse põhjal. Nii võis kellelegi meeldida Hunter, kellelegi F-5 või Mirage jne. Kuid on ka põlvkondadeüleseid näiteid ning masinaid, mida on avalikkusele rohkem näidatud. Viimasel juhul jäävad varju need lennukid, mis meediakärast puutumata on end tõestanud just paljude lendurite lemmikutena, isegi vaatamata oma mõningatele puudustele. Huvitav, et hoolimata statistiliselt suurest avariilisusest said Su-7b ja F-105 D sellegipoolest oma ajastu lendurite lemmikuteks. Vahel on probleem selles, missuguseid ülesandeid tuleb lennukil täita, ja F-104 näide on siin omal kohal, kuigi teda rakendati mitte esialgse otstarbe kohaselt.

KÕIGI AEGADE PARIMAD

Kõigi aegade parima reaktiivhävituslennuki nimetamine pole tänuväärne ülesanne. Kuid nii mõnedki neist võivad olla nimistus, millega nõustuksid paljude riikide eksperdid. Nende seas on kindlasti esimese põlvkonna lennukid, nagu Me 262 (esimene lahingutes osalenud reaktiivlennuk), MiG-15, F-86, MiG-17 jt. Järgmistest põlvkondadest on oma panuse andnud näiteks MiG-21, F-4, Mirage, Su-27, F-15, F-16. Neid on toodetud rohkem kui teisi ja nendel on edukalt lennatud lahingutes. Muidugi on ka ründelennukitel nagu A-10 ja Su-25 kindel koht neil lennanud lendurite mälestustes.

Minu kunagine lennukoolikaaslane A. Kvotšur mainis ühes intervjuus valu parema käe randmes. Lihtsa näitena – lennukit Su-7 b juhtides tuli ühe ülekoormuse ühiku kohta tõmmata juhtkangi jõuga 5 kg. Nii et korrutage x g selle näitajaga – saate tulemuse. Katselenduril aga tuli selliseid koormusi enamgi. Samas tunnistas ta, et F-16, mida ta proovida sai, oli käes kerge nagu sinilind. Kuid eks tal on olnud palju lemmikuid ja seda vaatamata nende kohati raskele iseloomule.

On lennukeid, mida eristab just omapära või erilised saavutused, kuid neil lennanud lendurite nimekiri on lühem ja nende tuntusele on kaasa aidanud nende salapära või teatud sündmused. Näiteks SR-71 ja MiG-25 ning MiG-31, Harrier ja SAAB JAS 39 Gripen. Kindlasti ei saa alahinnata neid lennukeid, mida on toodetud vähem ja mis on olnud ainult ühe või mõne riigi teenistuses. Siin toodud näited on ainult väike osa kõigist lennukitest.

Oma kunagisi õpetajaid me just iga päev ei meenuta, kuid mäletame alati. Ka parimad lendurid on millalgi olnud päris algajad. Usun, et enamik lendureid hindavad oma kunagisi instruktoreid, nagu ka lennukeid, millel nad lendamist alustasid. Eriline suhtumine neisse oli, on ja jääb.

Aga üks põhimõte on universaalne – kui sa pole valmis lendama või kahtled selles, et suudad edukalt maanduda, siis ära roni kabiini. Kõik lennukid, millel olen lennanud, on alati võimaldanud lennuki tervena maa peale tuua ja igaühel neist on olnud nii miinuseid kui plusse.

KARRI KAAS

NA 308 peal on kuni 6 x suurendav optiline sihik, mille paremal küljel on väike punatäpp, millega on võimalik teha kiireid heitlaske enesekaitseks. Kuuekilose komplekti tagasilööki aitab kontrollida ka massiivne suudmepidur

EESTI RELVAMEISTRITE KESKMISED „AMEERIKA PÜSSID“

Nagu eelmises artiklis lubatud, jätkame artiklite sarja Eesti laskesportlaste Margus Riso ja Madis Reieri 2009. aastal loodud relvatöökojast Nord Arms. Sel korral tutvume lähemalt nende keskmise relvasüsteemiga NA 308, mis, nagu nimetuski reedab, on kaliibriga 308 Win või 7,62 x 51 ning põhineb Ameerika relvakonstruktori Eugene Stoneri 1956. aasta mudelil AR-10.

Tekst: **HEIKKI KIROTAR**

KARRI KAAS

Relv nii-öelda tuletoetusrelva komplektina. Kaba on võimalik sättida vastavalt laskuri pikkusele

Hoolimata sellest, et selle relvamudeli järgmisel aastal ehitatud vähendatud versioon AR-15 kaliibris 223 Remington ja sellel põhinev sõjapüss M-16 said mitmetes riikides aastakümneteks põhiliseks jalaväelase relvaks, mida toodeti miljoneid, valmistati algupärast AR-10t suhteliselt vähe, umbes 9900 relva. Põhimõtteliselt on AR-10 edasiarendus ka Eesti kaitseväe uus LMT poolautomaatne täpsusrelv Rahe. Rahedest on põhjalikult kirjutatud ajakirjas Sõdur 4/20.

Nord Arms valmistab relvi NA 308 kahe erineva, 47 ja 51 cm pikkuse rauaga, relv kaalub 4 kilo ja maksab paar tuhat eurot. Vastupidavuseks lubatakse 20 000 lasku relvarauale ja 12 000 lasku muudele osadele ning täpsuseks kvaliteetmoonaga alla 1 MOA (*Minute of Angle* ehk nurgaminut = 29 mm 100 m kauguselt), mis on igasugusele täpsusrelvale hea tulemus. Nagu Harju maleva kaitseliitlase Andres Kääri fotolt näha, on 5 lasu tegelik hajuvus 300 m kauguselt lastes 40 mm ehk alla poole MOA, 1 MOA oleks 87 mm 300 m kauguselt.

AR-10 EI OLNUD ARMEEDES EDUKAS

AR-10 suhtelist ebaedu põhjustas relva mõneaastane hilinemine. Paljud riigid otsisid armeede uut relvasüsteemi olukorras, kus II maailmasõjast üle jäänud arsenalid hakkasid lõppema ja Korea sõja kogemused soovitasid suurema laskekiiruse ehk mahukama padrunisalvega ja kergema padruniga relva. Samuti tundusid puidust ja terasest püssidega harjunud konservatiivsetele sõjaväelastele kahtlased AR-10 kergus, selles kasutatud kergesulamid ning plastik. Suurt rolli mängis ka ebaõnnestumine USA

AR-10 lukk. Luku peal olevasse torusse tungivad püssirohugaasid lükkavad luku tagasi. Relval puudub massiivne lukuraam ja gaasikolb, nagu näiteks Kalašnikovi perekonna relvadel. Luku väiksem mass vähendab oluliselt relva tagasilööki

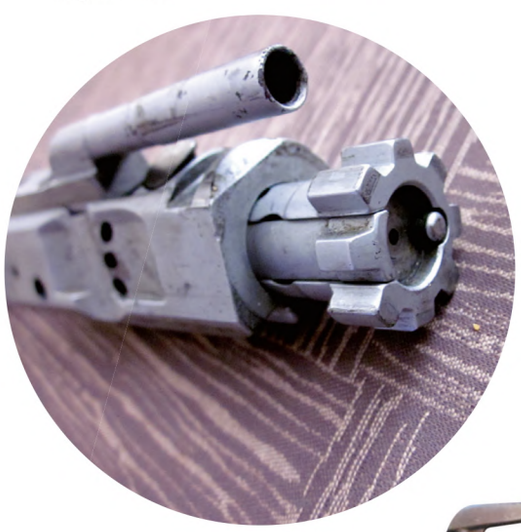

2 X ERAKOGU

AR-10 külgvaates. AR-10 oli 1 m 5 cm pikk ning kaalus plastikust ja alumiiniumist osade tõttu pool kilo vähem kui teised sama ajastu relvad, nagu FN FAL ja M-14. Kahjuks ebaõnnestusid USA armee katsetused, AR-10 ei saanud ühtegi suuremat lepingut ning relvi valmistati kokku 9900

armee uue sõjapüssi konkursil 1956. aastal, kuhu esitatud AR-10-l oli alumiiniumist ja terasest relvaraud, mis relvade vastupidavuskatsete ajal 1957. aastal lõhkes. Kuigi ArmaLite asendas konkursile saadetud relvad kiiresti terasrauaga mudelitega, oli kahju ikkagi tekkinud ja see mõjutas konkursi tulemusi ebasoodsalt. Ebasoodne oli ka olukord, kus veel katsemudeli tasemel olev tundmatu relvatöökoda konkureeris tuntud suurte relvatehaste relvadega.

USA armee, mis oma suuruse tõttu oli lääneriikides kindlasti suunanäitaja, eelistas M1 Garandi edasiarendust M-14, millel oli küsitav au minna ajalukku kõige lühemat aega kasutuses olnud ameeriklaste sõjapüssina. Kasutusele võetud 1959, kuid alates 1964. aastast M-16 vastu välja vahetatud, jäi M-14 edaspidi peamiselt täpsuspüssiks ning eriüksuste ja auvahtkondade relvaks. Edukas oli ka Belgia FN Herstali relvatehase sõjapüss FAL, mille eri mudeleid võeti alates 1953ndast aastast 90 riigi relvastusse, neid on valmistatud suurusjärgus 7 miljonit ja kasutatakse tänapäevani. Veelgi arvukamalt, kuni 8 miljonit valmistati alates 1959. aastast Saksa Heckler & Kochi eestlastelegi hästi tuntud sõjapüssi G3, mida kasutati ja kasutatakse mitmekümnes riigis.

Nende miljonitega võrreldes oli 9900 relva AR-10 muidugi tilk meres ja peamiselt halva müügiedu tõttu tekkinud majandusprobleemide tõttu müüski ArmaLite, milles relvakonstruktor töötas, AR-10 ja AR-15 valmistamise õigused Coltile. Kümmekond riiki tellis AR-10t väikestes kogustes testimiseks või politsei relvastamiseks, suuremad tellimused tulid ainult Sudaanilt ja Portugalilt. Sudaan ostis 1958. aastal oma armeele 2500 relva ja Portugal ostis 1960. aastal oma Angola ja Mosambiigi kolooniates ülestõusnute vastu võitlevatele langevarjurite pataljonidele 5000 AR-10t. Mõlemad riigid kasutasid relvi aktiivselt lahingutegevuses ja need näitasid ennast väga täpsete ning töökindlatena, kuid sellest hoolimata suuremaid tellimusi enam täita ei õnnestunud ja AR-10 mudelid vajusid paarikümneks aastaks unustusse. Seda kuni 1990ndani, mil lääneriikidel tekkis vajadus suure hulga tuletoetusrelvade järele, mis laseksid kaugemale kui tavalised 5,56 NATO automaadid ja kergekuulipildujad.

AR-10 EHITUS

Relva ümberlaadimiseks kasutatakse püssirohugaaside juhtimist mööda peenikest terastoru otse rauast relvalukuni, kui paljud teised relvad kasutasid ümberlaadimiseks lukuraami külge kinnitatud tõukevarrast, millele mõjuvad püssirohugaasid ja varras annab ümberlaadimiseks vajaliku tõuke edasi relvalukule. Sellise tehnilise lahenduse tõttu on AR-10 lukk suhteliselt kerge ja asub kabaga samal joonel, vähendades oluliselt relva tuntavat tagasilööki ja ülespoole hüppamist pärast lasku. See omakorda võimaldab kiiremini teha järgmisi sihitud laske.

Need relvad, mille kaba asub relvaraua joonest madalamal, näiteks M-14 ja Kalašnikovi automaadid, liiguvad tagasilöögi mõjul oluliselt rohkem üles. AR-10 konstruktsioon tähendas ka, et osa püssirohugaasidest jõuab relva lukukoja ja luku sisse, soojendades ja tahmates lukku. Juhul, kui püssirohi on halva kvaliteediga, nõuab see töökindluse tagamiseks relva regulaarset ja hoolikat puhastamist.

7,62 NATO POOLAUTOMAATIDE UUS TULEMINE TULETOETUSRELVADENA

Enamik riike, kus 1950. või 1960. aastail võeti kasutusele 7,62 NATO kaliibriga sõjapüssid, mindi paarikümne aasta möödudes üle 5,56 NATO-le, otsus oli nii taktikaline kui ka logistiline. Tavalise jalaväelase tuletäpsus ei ole eriti suur ning relvi oli peamiselt vaja manöövri katmiseks mahasuruva tulega, seega oli väga oluline, kui palju padruneid suutis iga jalaväelane kaasa võtta ja millise kiirusega välja tulistada. 7,62 padrun kaalub 25 g ja 5,56 12 g, nii et sama kaaluga topelt rohkem. Teiseks kaalusid suurema kaliibriga relvad vähemalt 4 kilo, umbes kilo rohkem kui 5,56 kaliibriga relvad. Kolmandaks oli suure kaliibriga praktiliselt võimatu valanguga täpselt lasta, relv hüppas tagasilöögi tõttu kiiresti sihtmärgilt ära. Neljandaks relvade loomulik kulumine paari aastakümne kasutamisega.

Kui nüüd enamik jalaväest kasutas 5,56 sõjapüsse ja kergekuulipildujaid, mis olid päris efektiivsed kuni 300 m kaugusele, ei kadunud tegelikult kuhugi vajadus hoida üksuses jao või rühma tasandil natuke suurema kaliibriga täpsusrelva, tabamaks olulisi sihtmärke, mis on jalaväelastele liiga kaugel või väikesed. Sellised täpseid laskureid nimetatakse määratud täpsuslaskur (ingl k *designated marksman*) ja nende relvi DMR-ideks, viimane täht lühendis tuleb sõnast *rifle* ehk vintpüss. DMR-ideks valiti olemasolevatest relvadest täpsemad välja ja varustati need väikeste, 4–6 x suurendavate optiliste sihikutega või osteti eraldi uued relvad. Sellised »

olid näiteks USA relvavalmistajate Knight's Armament Company AR-10 edasiarendused M110 SASS ja eestlastelegi tuntud Lewis Machine and Tooli 308MWS, millest esimene valiti USA ja teine Suurbritannia armee tuletoetusrelvadeks vastavalt aastatel 2007 ja 2010.

Eesti kaitsejõududesse tulid esimesed täpsusrelvad 1990ndate alguses, kui Iisraelist osteti suurem kogus relvastust, kaasa arvatud sadakond täpsusrelva Galil Snaiper kaliibris 7,62 NATO, mis olid mõeldud peamiselt kiire täpsustule andmiseks kuni 600 m kaugusele. Relval oli 6 x suurendav Nimrodi optiline sihik. Galil SN oli oma klassis piisavalt täpne, kuid päris raske relvasüsteem, mis kaalus laetuna 8 kilo, samal ajal kui teised vastavate omadustega relvad on kilo või isegi paar kergemad. Galil SN-i peamine probleem laskmisel on suhteliselt massiivne lukuraam, mis laskmisel relva ümberlaadimiseks suure jõuga tagasi liigub, lükates relva laskeasendist üles, nii et uuesti sihtimiseks läheb alati mõni sekund aega.

Andres Kääri kirjeldas oma kogemust: „Nord Arms 308-ga lasketiirus lastes tuleb meelde selline juhus. Kui lasin kiiresti ja kahe lasu kaupa, et näha, kui palju relva hajuvus topeltlaskudega suureneb, tuli minu juurde samas kaitseliitlastele laskeharjutust läbi viinud instruktor ja riidles, et siin ei tohi valanguid lasta! Kui selgitasin, et tegemist ei ole automaatrelva, vaid poolautomaadiga, siis ta ei saanud aru, kuidas on võimalik sellega nii kiiresti lasta, ega uskunud, et tegemist

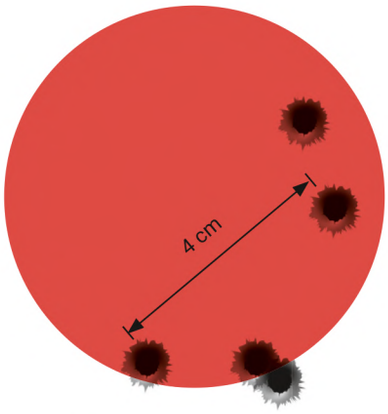

Pildil on Andres Kääri lastud 5 lasu hajuvus 300 m kauguselt, hajuvus on 40 mm ehk tabamuste hajuvus on alla 1 MOA

on tõesti ainult poolautomaatrelvaga. Selle relvaga on võimalik lasta kiireid nn topeltlaske nii, et laskude tihedus suureneb ainult kaks korda võrreldes rahulikult lastud üksiklaskude tihedusega. Põhjuseks on lühike päästikukäik ja ülimalt hästi toimiv suudmepidur.

Nord Arms 308-ga on veel sellinegi kogemus, et kui tegin jahilaske katset (jooksev metssiga 50 m), siis palusin pärast katse edukat sooritamist, et saaksin lasta veel ühe seeria, kuid nii, et ühe jooksuga laseksin kaks lasku. Seega lasin viie jooksu peale 10 lasku ja tulemus oli 85 silma 100 võimalikust."

Koos LMT Rahe mudeli täpsusrelvade saabumisega esialgu kaitseväe ja hiljem kindlasti ka Kaitseliidu lahinguüksustesse jõuab Eesti ka nende riikide hulka, kus jalaväe põhiline automaatrelv on kaliibris 5,56 NATO, kuid seda täiendab täpsuspüss kaliibris 7,62 NATO.

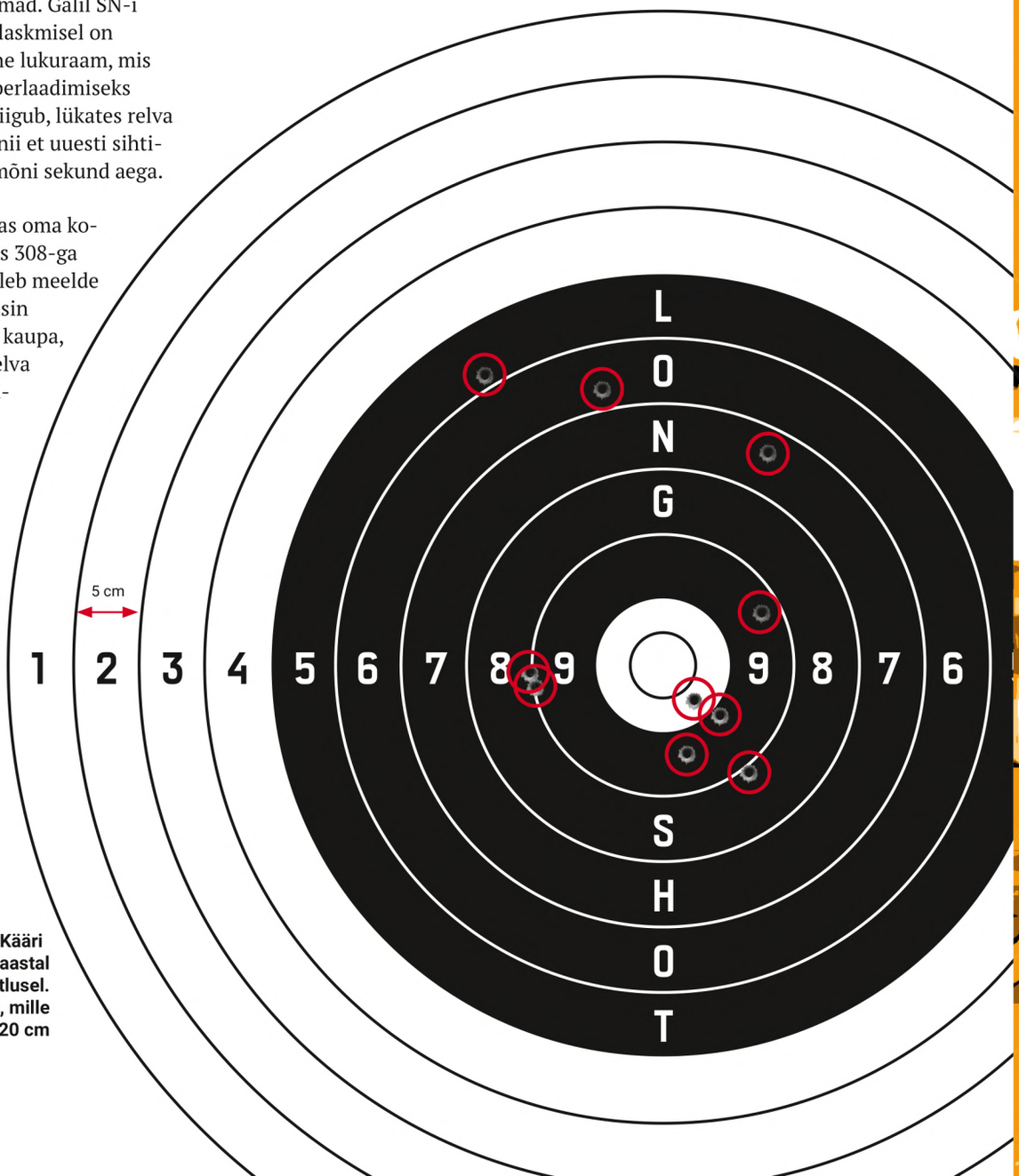

800 m kauguselt samuti Andres Kääri lastud 10 lasku Poolas 2019. aastal toimunud pikamaa laskevõistlusel. 7 lasku 10st on 9 ringi sees, mille läbimõõt on 20 cm

ROBOT

SINU SÕBER (VÕI VAENLANE) SÕJATANDRIL

Robotid on tulnud selleks, et jääda ja võtta lahingutandritel inimese kõrval koht sisse. Täites luure- jm eriülesandeid, vähendavad nad inimkaotusi ja muidugi ka inimlikke eksimusi.

Tekst: **RAIVO TAMMUS**, *vabatahtlik autor*

DOGO

Tegemist on puldiauto suuruse taktikalise lahingurobotiga, mida kasutavad ennekõike eriüksused terroristidega võitlemiseks, pantvangide päästmiseks ja muuks. Näiteks niisuguste avauste läbimiseks, kust inimene läbi ei mahu, aga kuhu kassi ei ole mõtet saata.

Kõige kodusemalt tunneb DOGO end linnalahingus. Või üldse linnas – seetõttu sobib ta ka näiteks politsei kasutusse.

Lisaks on pealtnäha süütu, kaamerate ja infrapunaseadmega aparaat varustatud 9 mm Glock 26 või Sig Sauer P320SC püstoliga (14 lasku salves), mida roboti juht saab vastavalt olukorrale kasutada. Vajadusel asendatakse tulirelv pipragaasiga. Inimkahjude ärahoidmiseks ei ole alati hea mõte tuld avada. DOGO on varustatud ka läbirääkimisteks mõeldud kahesuunalise kõneseadmega. Aga kui jutud on räägitud ja midagi enam öelda pole mõtet, saab DOGO turjale ka lõhkeseadeldise kinnitada.

TEHNILISED ANDMED

Kaal 10,5 kg
Mõõtmed 49 x 38 x 14 cm (pikkus-laius-kõrgus)
Tippkiirus 3 km/h
Tegevusulatus 300 m
Vaateväli 360 kraadi

GENERAL ROBOTICS

PD-100 BLACK HORNET NANO

Suurema vapsiku mõõtu lennumasin on mõeldud ennekõike luureülesannete täitmiseks. Selle on välja arendanud Norra ettevõte Prox Dynamics AS.

Seadet on kasutanud vähemalt 19 NATO liikmesriiki. Näiteks missioonidel Afganistanis, kus temast oli abi luureks vaenlase positsioonidel ning tagalas.

Väiksesse masinasse on mahutatud koguni 3 kaamerat, mis jälgivad vaateid otse ette, otse alla ning 45 kraadi all külgedele ja taha. Selle elektrimootorid on vaiksed ning ühe laadimisega saab seadet kasutada ca 20 minutit.

Pisidroon ise andmeid ei talleta, vaid saadab need edasi. Tõsi, praeguseks on tema kasutamisele paljudes armeedes pidurit tõmmatud. Põhjusel, et hind on liiga kallis. Üks ühik = 160 000 eurot. Ent vajadus putukasuuruse drooni järele on kindlasti olemas ka tulevikus.

TEHNILISED ANDMED

Mõõdud 10 x 2,5 cm
Kaal 16 g
Tippkiirus 18 km/h
Tegevusulatus 1,6 km
Aku kestab 20 min (laeb 20–25 min)
3 kaamerat

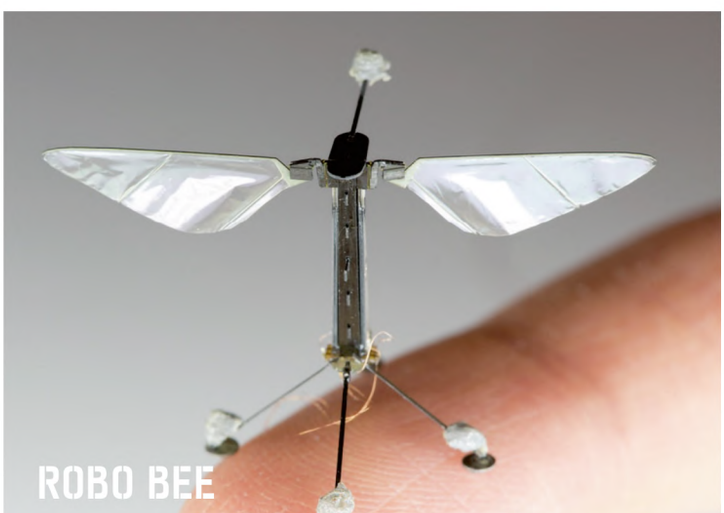

RICHARD WATT/WIKIPEDIA

ROBO BEE

Black Hornet Nano kõrval tuleb kindlasti ära mainida veel väiksem droon, mida arendatakse ennekõike teaduslikel eesmärkidel, kliima- ja keskkonnamõjude hindamiseks või päästemissioonideks. Samas annaks seda edukalt rakendada ka luureks ja rünnakuks mürgi vms ainega.

Tegemist on mesilasesuuruse drooniga, mis tiivikute asemel kasutab lendamiseks tiibu. Probleemiks on seni olnud stabiilse ülipisikese toiteallika arendamine. Robo Bee loojad soovivad pikemas perspektiivis arendada selle autonoomseks masinaks, mis suudaks iseseisvalt ülesandeid täita.

TEHNILISED ANDMED

Suurus 3 cm (koos tiivaulatusega)
Kaal 80 mg
120 tiivalööki sekundis (päris mesilane suudab 230)

WYSS BIOLOOGILISELT INSPIREERITUD INSENERITEADUSTE INSTITUUT

BOEVAYA MASHINA/WIKIPEDIA

URAN-9

Selle väljanägemiselt nagu väikese hambuni relvastatud soomuki disainimist alustati aastal 2015 ja neli aastat hiljem võeti see Venemaa relvastusse. Võib-olla liiga ennatlikult. Sest, nagu katsetused Süürias näitasid, sai see Venemaa kaitseministeeriumi raporti kohaselt oma ülesannetega kehvasti hakkama.

See tähendab, et arendustöö jätkub. Üsna mitmel suunal – vaja on suurendada masina tööulatust, käskudele vastamise kiirust ja andmeside võimekust.

Siinkohal võib võrdlusena ette kujutada soldatit, kes ei suuda eriti kaugele liikuda, ei saa käskudest aru ega suuda end arusaadavaks teha. Luurele sellisega ilmselt ei läheks.

TEHNILISED ANDMED

Tippkiirus 35 km/h
Kaal 10 t
Mõõdud 512 x 253 x 250 cm (pikkus-laius-kõrgus)
Põhirelvastuses on 30 mm automaatkahur (2A72)
Lisarelvastuses on 7.62 mm PKT/PKM kuulipilduja, 4 tankitõrjeraketti

MILREM TYPE-X

Mehhaniseeritud üksuste lahinguvõime suurendamiseks ja jalaväe tuletoetuseks loodud mehitamata lahingumasin.

Masinat on võimalik ohutust kaugusest juhtida ja see tegutseb mõningal määral ka autonoomselt ehk on sammuke lähemal isemõtlevale masinale.

Peamisteks ülesanneteks saavad esialgu olema konvoide julgestamine ja kaitstavate objektide tuletoetus. Soomukil on CPWS II kaugjuhitav relvasüsteem, 25 mm kiirlaskekahur ja sellele saab lisada veel seadmeid, nt tankitõrje raketisüsteeme Javelin või õhutõrjerakette. Type-X masinale saab paigaldada ka võimsamaid relvi, nagu 30 mm (M230 Chain Gun) automaatkahur ning tulevikus isegi 90 mm ja 105 mm kahureid.

TEHNILISED ANDMED

Kaal 12 t
Mõõdud 600 x 290 x 220 cm (pikkus-laius-kõrgus)
Tippkiirus 80 km/h (maastikul 50 km/h)

MILREM ROBOTICS

KARRI KAAS

HÕRGUTIS KAITSEVÄE TOIDUPAKIST – KÄEPÄRASED ŠOKOLAADIKÜPSISED

Kuigi kaitseliitlastel avaneb õppustel keskmisest rohkem võimalusi sooja katlatoitu nautida, pole harvad ka juhused, mil peab kõhu täis saama kuivtoidupakist. Eksib see, kes arvab, et seal leiduvast kraamist ei saa mõne lisandi ja piisava oskustepagasi abiga hõrgutisi valmistada – saab küll. Kaitse Kodu! toimetus proovis järgi. Head isu!

KREEKERI-ŠOKOLAADIMAIUS

Oled metsas ja sünnipäev on tulemas. Pole tähtsust, kas sinu enda, lahingupaarilise või hoopistükkis jaoülema oma, sest tähistada tuleb igal juhul. Aga poodi tordi ja lillede järele minna ei saa. Järelikult pead kasutama kaitseliitlasele omast leidlikkust ning kuivtoidupakist midagi meelepärast välja võluma.

Artiklisarja varasemates osades oleme piisavalt palju leheruumi pühendanud igat sorti soolastele hõrgutistele, nüüd on kord magusroa käes. Siinkohal võib muidugi tekkida küsimus, miks see vajalik on, kui ratsioonid sisaldavad juba niigi palju suhkrut. Vastus on tegelikult imelihtne – et oleks maitsvam. Ning täitsa maitsva magustoidu saab kreekeritest ja šokolaadist. Selleks on vaja katelokki, priimust või muud küttekeha, sorts vett ning kahte ülalnimetatud komponenti, kreekereid ja šokolaadi. Esmalt tee tuli üles, vala kateloki alumisse ossa vett, pane ülemine tagurpidi selle peale ja aseta küttekehale. Suurepärane, nii oled teinud käepärase veevanni, mis ei lase šokolaadil põhja kõrbeda. Ja põhja ei tohi see kõrbeda, sest sul on vaja seda sulanud kujul.

Järgmiseks murra šokolaad tükkideks, pane kateloki kaane sisse sulama ja oota, kuni see on muutunud ühtlaseks massiks. Tõsta tulelt ja otsi välja oma kasikas. Nüüd võid talitada kahte moodi – pudistada kreekeritükid sulašokolaadi sisse, segada korralikult läbi ja jätta tahenema või tõsta sulašokolaad kasikaga kreekerite peale. Mõlemad variandid maitsevad hästi. Ja miks nad ei peakski, kui komponendid on … Head isu!

RATSIOON NR 5

	Nimetus	Kogus pakki, tk	Kaal kokku g	Kalorsus, kcal	Süsivesikud, g	Valgud, g	Rasvad, g	Soolasisaldus, g
1	Satay riis singiga	1	148	600	95,50	17,8	15,54	3,3
2	Lõhepasta	1	142	600	77,39	21,73	22,15	2,3
3	Strooganov kartuliga	1	400	432	32	16	16	4
4	Täistera rukkileib	1	250	450	80,25	12,5	4,25	2,7
5	Kanaliha omas mahlas	1	240	254	0,48	33,6	12	3,36
6	Portsjonsool	1	3	0	0	0	0	3
7	Portsjonpipar	1	2	0,43	0,06	0,02	0,004	
8	Portsjonsuhkur 2 tk (1 tk 5 g)	2	10	40	10	0	0	
9	Kohv, lahustuv (3 in 1)	1	15	66	11,9	0,7	1,6	0,05
10	Puuviljatee	1	1		0	0	0	
11	Multivitamiini kontsentraat	1	20	50,2	5,8	0	0	3,4
12	Šokolaad	1	50	254	28,5	3,1	13	
13	Šokolaadimaitseline kreeker	1	50	222	38,7	3,8	5,6	0,3
14	Halvaa, vanillimaitseline	1	100	478	31,1	18,8	30,9	
15	Mesi	1	10	33,4	8,2	0,03		
16	Näts	1	2,9	5,1	1,95		0,033	0,0075
17	Desinfitseeriv salvrätt, 3 tk	3						
18	Minigripi kilekott	1						
19	Tikud	1						

ASSO PUIDET

KUIDAS ... TROSS-SAEST SAAB RAAMSAAG

Kompaktne ja kokkurullitav üleelamiskomplektides tihtilugu leiduv tross-saag on väga hea, kui on vaja saagi kaasas kanda või peenemaid pilpaid poolitada. Ent kui päriselt on vaja midagi saagida, siis on raamsaag tõhusam.

Tekst: **ASSO PUIDET**, *Kaitse Kodu! tegevtoimetaja*

Näiteks tagab jäik raam, et saetera jookseb läbi puu otse, siis on kinnikiilumise võimalus väiksem. Samuti on raamsaega, erinevalt tross-saest, võimalik saagida vaid üht kätt kasutades. See on abiks näiteks juhul, kui teist kätt pole, või kui teise käega on vaja näiteks saetavat puud kinni hoida. Ja need on vaid mõned raamsae eelised tross-sae ees.

Ent ära heida meelt, hea tross-saagnik! Suhteliselt lihtsa vaeva ja minimaalsete vahenditega on tross-saest võimalik meisterdada raamsaag. Selleks pole vaja muud, kui ehitada see, mis tross-sael puudub, aga raamsael on – raam.

PULGAD OLGU PARAJAD

Ja millest muust looduses ikka raami ehitada kui mitte puidust. Ehk siis esmalt võta tross-saag ja lõika kolm võimalikult sirget pulka, millest valmistadki tross-saele raami. Kui tross-sae otstes on aasad või rõngad, siis oleks kaval lõigata täpselt sellise jämedusega pulgad, mis mahuvad tross-sae aasadest läbi.

Kui pikad need pulgad olema peavad? Vähemalt üks neist, raami ristpuu, peab olema sama pikk kui tross-sae tera. Pigem olgu see natuke pikem kui lühem. Kui see puu liiga lühike lõigata, ei jää saetera pingule.

Teised kaks vertikaalselt paigutatavat pulka, mis annavad raamile kõrguse ja käepidemed, võivad olla samuti saetera pikkused. Kui te nii kõrget saeraami ei soovi, siis näiteks poole saetera pikkused. Liialt lühikesi pole jällegi mõtet võtta, sest siis on keerukam saetera pingutada ja pole ka võimalik jämedamaid puid saagida.

Ja kui te juba lõikamas olete, siis võtke veel üks umbes nimetissõrmejämedune ja poole saetera pikkune pulk, mille abil saate raamile kinnitatud saetera pingutada – kuidas, selleni jõuame allpool.

Pulgad lõigatud, tuleb neist moodustada raam. Selline lihtne, H-tähe kujuline. Selle alumiste haarade vahele kinnitatakse tross ning ülemiste vahele pingutusnöör koos pulgaga, mis lukustub raami koos hoidva keskmise pulga taha. Jäi segaseks? Vaatame täpsemalt, kuidas seda ehitada.

NÖÖR TUGEV...

Võta nuga, ilma milleta ju metsa ei minda, ja lõika H-tähe püstiste pulkade otstesse, tipust nii sentimeetri-pooleteise kaugusele sälgud. Parasjagu nii sügavad, et need ei laseks tross-sae aasadel ega nööril ei üles ega alla libiseda. Libista üks tross-sae aas ühe pulga otsa, teine teise pulga otsa, tõmba tross-saag pingule ja aseta horisontaalsele pinnale.

Nüüd paiguta selle konstruktsiooni keskele risti horisontaalne pulk. Kui see sai võetud õige pikkusega, peaks selle otsad toetuma vertikaalsetele pulkadele. Pole ka hullu, kui need natuke üle ulatuvad. On hullu, kui need ei ulatu vertikaalsete pulkadeni.

Järgmiseks tuleb horisontaalpulk vertikaalpulkade külge kinnitada – nii tugevalt kui vähegi võimalik. Et tulemus toekam saaks, on soovitatav lõigata kinnituskohtadesse pulkade laiused sälgud. Nüüd tuleb pulgad neisse pesadesse asetada ja siis mitte liiga jämeda, küll aga tugeva nööriga kinni sõlmida. Ja ongi raam pea aegu valmis.

... JA TERA PINGUL

Aga et saetera pingul püsiks ja seda pingutada saaks, tulebki nüüd vertikaalsete postide ülemiste tippude vahele nöör tõmmata.

Võta nöör, kinnita see ühe haara külge, tõmba teise haara tipu juurest läbi ja tule tagasi esimese haara juurde. Et moodustuks kaks saeraamiga paralleelselt jooksvat nööriliini, mille vahele pistategi selle neljanda pulga.

Nüüd, seda pulka keerates, krutite pingule nööri, mis omakorda venitab laiali vertikaalpulkade vastastipud, mille külge tross on kinnitatud. Ja täpselt nõnda saetera pingutataksegi. Soovitud pinge saavutatud, libistage pingutuspulk otsapidi saeraami keskmise pulga taha nõnda, et see ennast lahti ei keriks. Kui nüüd vaja jälle saetera pingutada, pole vaja muud teha, kui jälle pulgaga nöörile mõned tiirud peale keerata ja saagimine saab jätkuda.

Head meisterdamist. Head saagimist.

VAJA LÄHEB:
tross-saagi,
kolme pöidlajämedust ja saetera pikkust pulka,
üks poole saetera pikkune pulk,
umbes kuus meetrit nööri,
nuga.

AJAKULU
20 minutit

3 X MEHIS BORN

STIILNE OHERDI VÕIB PÄÄSTA PÄEVA

Kui välioludes peaks päevakorda tulema plaan ehitada midagi kapitaalsemat ja kestvamat, mis nõuab ka teataval määral aukude puurimist, kuid ei drelli ega elektrit pole parasjagu käepärast, siis on mõistlik kasutada oherdit!

Tekst: **MEHIS BORN**, *üleelamisõppe instruktor*

Looduses askeldades on ju ikka hää, kui mõned tarvilikud tööriistad ühes on. Tavapärasele metsamatkale minnes pannakse lisaks noale või mitmiktööriistale vööle ja kotti ka väike kirves ning ehk isegi saag. Vahest leitakse koht suisa labidalegi. Ja tegelikult sellisest valikust suuresti piisab ning kõik hädapärased toimetused saavad üpriski ladusalt tehtud.

Aga mis saab siis, kui mingis episoodis peaks tekkima vajadus millegi enama järele, kui seda on lihtne lõkkepuude varumine või hädapärase varjualuse rajamine? Kui peaks päevakorda tulema plaan ehitada midagi kapitaalsemat ja kestvamat? Ning selle tegevuse käigus oleks vaja puurida üks või lausa mitu auku? Ilmselt saaksime selle ülesande lahendada mitmeid tunde kestva noaga uuristamise või mõne muu samalaadse, kuid ilmselgelt primitiivse ja vaevarikka töövõttega.

Mõistlik inimene puurib aga auku puuriga. Kuna moekat elektridrelli ja, mis seal salata, enamasti ka elektrit välioludes üldjuhul käepärast ei ole, peab vaatama käsipuuride poole. Isade ja vanaisade aegne vinnal (ehk väntpuur) päästaks sellises olukorras kindlasti päeva, kuid häda on selles, et nood kipuvad oma mõõtmetelt olema üpriski suured ning sellise viguri pidev kaasas tassimine on kaunikesti tüütu.

Järgmine variant on oherdi. Vanarahvas tundis sellist riista ka kaha- ehk lusikpuurina. Nendega on meil aga lugu selline, et tänased kaubandusettevõtted sellist toodet ei paku ja arhailisest valikust pärinevad esemed ei ole tihtilugu enam kõige paremas korras ning jäävad mõõtmetelt samuti pigem suureks.

Ettevõtlik kaitseliitlane, naiskodukaitsja või noorteorganisatsioonide liige ei heida aga meelt ja teeb endale vajaliku vahendi ise!

Selleks seab ta sammud julgesti lähimasse tööriistapoodi, soetab endale parajas suuruses puidupuuri või võtab neid isegi mitu. Järgmiseks hangib ta endale sealtsamast sobivas mõõdus U-kujulise metallist kinnitusvahendi ehk seekli (oluline on, et seekli polt oleks puuri sabast väiksema läbimõõduga), puurib puuri sabasse seekli poldiga istuva augu, kruvib seekli paika ja igati asjalik kahapuur ongi põhiosas valmis.

Nüüd ei jää muud, kui pista värske, turvaliselt kaetud teraga abivahend taskusse või seljakotti ja jääda ootama kasutamiseks sobivat aega. Kui see aeg on saabunud (varem või hiljem see kindlasti saabub), tuleb oherdile meisterdada toorest oksast mõnus käepide ja ohjeldamatu puurimine võib alata!

Oluline on, et järgime ka selle töö juures ohutusnõudeid ning, nagu peakirjaski mainitud, ajame oma asja ikka ja alati stiilselt!

KARRI KAAS

KMK: KODUNE MEDITSIINIKOMPLEKT

Kaitse Kodu! on tutvustanud üksikvõitleja meditsiinikomplekti MK1, parameedikupauna MK3 ning motoriseeritud meditsiinikomplekti MK6. Ent sari ei oleks täiuslik ilma koduse meditsiinikomplekita, mida võiks siis tinglikult nimetada KMK-ks.

Tekst: **KAIDO TAMM**, *Lääne maakaitseringkonna meditsiinispetsialist*

Hinnanguliselt veerand Eesti inimestest kasutab iga päev või vähemalt korra nädalas käsimüügiravimeid. Populaarne on ka dr Google'i abil iseravimine, mis, tõsi küll, pole pahatihti kõige tervislikum otsus.

Retseptiravimite infoleht loetakse enamasti põhjalikumalt läbi. Ent apteegist ostetud käsimüügiravimitegi puhul tuleb teada annust, manustamise sagedust ja kestvust ning tarvitamise viisi.

Oletus, et ravimi annuse omaalgatuslik suurendamine parandab raviefekti või kiirendab selle saabumist, on väär ja võib põhjustada kergema või raskema mürgistuse. Samuti on lubamatu kasutada teisele inimesele väljakirjutatud ravimeid. Tuleb arvestada, et inimesed reageerivad ravimitele erinevalt, sõltuvalt näiteks vanusest ja haiguse eripärast.

Ravimi eduka toimimise tagab soovimatute kõrvaltoimete vältimine, ravimi ohutuse jälgimine ja patsiendi soostumine talle määratud ravimiga. Ravimi toime organismile sõltub lisaks ravimi omadustele ka organismi seisundist, individuaalsest tundlikkusest ja patsiendi vanusest. Lapsed, keskealised ja vanemad inimesed reageerivad ravimitele erinevalt.

Käsimüügiravimid on ohutud, kui neid kasutatakse õigesti. Ravimi manustamisel tuleb arvestada ka teisi patsiendile määratud ravimeid, et vältida soovimatuid koostoimeid.

Kodune apteek sisustatakse käsimüügiravimitega ja kogused ei pea olema suured. Pigem on oluline, et seal leiduks kõik vajalik. Apteegi sisu peaks üle vaatama paar korda aastas.

Ravimeid tuleks säilitada originaalpakendis koos infolehega, et oleks võimalik jälgida kõlblikkusaega, õiget kasutamist ja säilitamist. Ravimid peavad asuma lastele kättesaamatus kohas ja kindlasti otsese päikese eest varjatult.

Kroonilistel haigetel tasuks käsimüügiravimite infolehtedelt üle vaadata, milliseid ravimeid võib kasutada koos igapäevaste retseptiravimitega. Vajadusel tuleks konsulteerida apteekri või perearstiga.

PIXABAY

MIDA VÕIKS SIIS SISALDADA
KODUNE MEDITSIINIKOMPLEKT KMK?

VALU- JA PÕLETIKUVASTASED NING PALAVIKKU ALANDAVAD RAVIMID
Täiskasvanutele sobivad tabletina ibuprofeen, paratsetamool, naprokseen, deksketoprofeen. Lastele peaks olema siirupina ibuprofeen ja paratsetamool ning ravimküünaldena paratsetamool. Maoprobleemide korral on sobivam kasutada paratsetamooli.

VALU- JA PÕLETIKUVASTASED GEELID/SALVID
Diklofenaki, ibuprofeeni, naprokseeni või kombineeritud toimeainetega salvid ja geelid lokaalseks kasutamiseks.

PÕLETUSE KORRAL VAJAMINEVAD RAVIMID
Koduapteek peaks kindlasti sisaldama jahutavat geeli, aerosooli põletuspinna jahutamiseks. Lisaks külmakott, mida saab korduvalt kasutada, kui hoida seda külmikus.

PÄIKESEKAITSEKREEM

ALLERGIAVASTASED VAHENDID
Näiteks loratiin, tsetirisiin.

VEENIPROBLEEMIDE LEEVENDAJAD
Turses jalgu aitavad leevendada erinevad salvid – Venoruton, Troxevasin, Lioton, hobukastaniekstrakti sisaldavad preparaadid.
Fikseeriv side, mida saab vajadusel lühemaks lõigata.

ERINEVA SUURUSEGA PLAASTRID
Neid võiks olla nii steriilseid kui ka mittesteriilseid. Apteegist tasub küsida ka hõbedaiooniga plaastreid, mis on mikroobidevastase toimega ja soodustavad haavade paranemist.

SIDEMED
Steriilsed ja elastikniiti sisaldavad sidemed.

HAAVATAMPOONID
Steriilsena ja mittesteriilsena.

DESINFITSEERIVAD VAHENDID
Spreid ja lahused marrastuste ja väiksemate haavade korral. Kui tegemist on tõsisemate haavadega, tasuks alati eelistada steriilseid haavahooldusvahendeid.

VILLIPLAASTRID
Saadaval erinevates suurustes – varbale, kannale jne.

KÕHULAHTISUSE JA OKSENDAMISE VASTASED RAVIMID
Söetabletid, Smecta pulber. Mineraalide kao vältimiseks võib kasutada ka rehüdroonilahust.

KÕHUVALU JA KÕRVETISTE KORRAL
Kõhuvalude vastu on No-Spa, mis leevendab silelihase spasme, kuid sobib kasutamiseks ainult täiskasvanutele. Kõrvetiste või maovalude puhuks võiks koduses apteegis olla omeprasooli või Rennie närimistablette.

KURGUVALU LEEVENDAMISEKS
Leevendamiseks imemistabletid ja spreid, mida on saadaval nii raviainega kui ka looduslikke.

KÖHA KORRAL
Lastele on sobilikud suukaudsed tilgad ja siirupid, täiskasvanutele siirupid, lahused ja tabletid.

NOHU VASTU
Leevendavaid vahendeid on looduslikke ja raviainega. Neid kasutatakse nii lastel kui ka täiskasvanutel, kuid annused on erinevad. Kindlasti võiks kodus olla meresoolalahust, millega on hea nina loputada nii haiguse kui ka allergia korral.

Karksi-Nuia muusikastuudios esimest versiooni linti laulmas. Vasakult Indrek Särg, Kaire Kannistu, Egle Reinup, Erle Nõgene, Piret Taim, Hanna Koitlepp. Jane Koitlepp, Kai Kannistu

SAKALA RINGKONNA ERAKOGU

OLE VALMIS! RÄPP

Suured asjad saavad alguse väikestest asjadest! Või suurtest. Igatahes sündis 2018. aasta ringkonnajuhtide õppepäeval Naiskodukaitse Sakala ringkonna ühisloomingu tulemusel tõsise hitipotentsiaaliga „Ole valmis räpp", mille sõnade kirjutamisel lähtuti Naiskodukaitse erialagruppide tegevustest.

Tekst: **PIRET TAIM, KAI KANNISTU, JANE KOITLEPP**

Vaevalt jõuti esialgu vaid ühe õhtu videoprojektiks tehtud klipp sotsiaalmeediasse üles laadida, kui see kogus muljetavaldava vaatajate ja meeldimiste arvu.

Õhinas olid ka riimisepad. Laulusõnad tagusid vasarana nende peas ega andnud enam ööselgi rahu. Nii sündis uus otsus, et seda toredat algatust ei saa raisku lasta. Kogunes väike aktivistide grupp, kes otsustas: lugu tuleb kirjutada pikemaks, sellele tuleb teha viis, salvestada produkt kohalikus stuudios ning et pala ei jääks pelgalt raadiohitiks, toota juurde ka muusikavideo.

Piret Taim lasi loovusel lennata ning kirjutas teksti pikemaks, püüdes meenutada ja rakendada kooli ajal kirjanduse tunnis omandatud tarkusi.

Jane Koitlepp pidas läbirääkimisi oma venna Indrek Särgiga, kes on DJ ja ennegi lugusid teinud, et kas ta oleks nõus looma sobiva heli ja rütmi. Enne kui Jane küsidagi jõudis, oli Indrekul jaatav vastus juba valmis. Paar magamata ööd ja juba saatis ta esimese versiooni kuulamiseks.

Lugu algas kontsakinga klõbinaga ja naiste südamed olidki murtud …

Kui muusika oli valmis, haaras Kai ohjad enda kätte ja broneeris Karksi-Nuia muusikastuudio, et lugu linti laulda.

VEEL SUUREMAKS!

Lauljate valikul sai määravaks vastus küsimusele „Kas sul on homne õhtu vaba?", lauluoskus jäeti seekord teisejärguliseks. Nii juhtuski, et 22. novembril 2018. aastal olid stuudios räpi järgmist versiooni linti laulmas Kai Kannistu, Jane Koitlepp, Egle Reinup, Kaire Kannistu, Erle Nõgene, Piret Taim ja helimees Indrek Särg.

Õnneks mõned neist ikka viisi pidasid ja tänu Kaire dirigeerimisele saadigi lugu „purki".

Pärast lintilaulmist hakkas jõulumeeleolu võimust võtma ja naiste esialgne õhin rauges. Kuid madalseis ei kestnud kaua, juba 2019. aasta jaanuari alguses peeti läbirääkimisi videograaf Gunnar Teasega ja lepiti kokku, et esimene klipp tehakse 20. jaanuaril.

Võttepäeva hommikul kogunesid laigulistes vormides naised Viljandi iidsetesse lossimägedesse. Jäljendati sideliinide vedamist, haavade

FREEPIK

sidumist, kaevikute kaevamist ja marssimist. Hea küll, marssimist ei jäljendatud, vaid marsitigi. Duubleid tuli üksjagu. Naiste meeleolu oli ülev ja korduvad võtted ei morjendanud kedagi. Sellest lumisest päikselisest päevast saadi hulganisti toredaid klippe ja fotomeenutusi. Aga videot veel ei sündinud.

Pärast filmimist oldi taas nii elevil, et hakati seda hästi hoitud saladust jagama. Ja nii juhtuski, et kuuldused naiste peagi turule tulevat räpist jõudsid Naiskodukaitse arendusspetsialisti Elisa Jaksoni kõrvu. Viimasele hakkas räpiloo idee peaaegu rohkemgi meeldima kui räpipundile endile. Meeldivuse vormis Jakson sõnumisse, et kui juba teha, siis ikka suuremalt. Enne kui arugi saadi, oli video tootmisse kaasatud ka Kaitse Kodu! filmitiim.

LÕPUKS LINDIS

2019. aasta sügisel oli esimene läbirääkimine KK! filmitiimiga – Asso Puideti ja Karri Kaasiga. Vahetati mõtteid, arutati üksteise ootusi ja võimalusi. Kuna KK! filmitiimi seltskond on üsna nõutud, siis naiste unistus, et homme filmitakse ja ülehomme on video valmis, purunesid hetkega.

Üksteise tihedaid kalendermärkmikke vaadates otsustati, et filmimine jääb 2020. aasta kevadesse. Ruumidest tundus sobivana Viljandi Lennukitehas, mille omanik Kait Lukka lubas neid kasutada lausa tasuta.

Eeslauljaks kutsuti Kodutütarde Sakala ringkonna noorliige Sandra Vesseluha. Kaks päeva enne filmimist muutus maleva vabatahtlike kabinet helistuudioks ning helimees Indrek Särg võttis linti Sandra versiooni. Järgnes nobedate näppude voor ja Indrek miksis Karksi-Nuia stuudios salvestatu malevas lindistatuga ühtseks looks.

Kommentaar:

INDREK SÄRG, „Ole valmis räpi“ muusika autor

Olen Naiskodukaitse toetajaliige ja kogu mu pere on tugevalt seotud Sakala ringkonnaga. Õde Jane pöördus minu poole ja uuris, kas oleksin nõus nendega räpilugu tegema. Sellist auväärt võimalust ja põnevat väljakutset ei saanud ma mööda lasta. Naistel olid sõnad juba valmis kirjutatud ja minu ülesanne oli luua muusika.

Kuna olen DJ ja tuttav programmidega, millega muusikat tehakse, haarasin härjal sarvist ning hakkasin meloodiat ja biiti genereerima.

Inspiratsiooniks oli, et meloodias tahtsin väljendada Naiskodukaitse sihikindlust, jõudu ja samas ka naiselikkuse vaimu ja ilu.

Tundus, et nüüd lõpuks kõik sujub ja nii kogunetigi 2020. aasta maikuu viimasel nädalal Viljandi Lennukitehase II korrusele koosseisus: Sandra Vesseluha, Kaire Kannistu, Kai Kannistu, Egle Reinup, Annabrita Kalda, Maiki Imala, Jane Koitlepp, Piret Taim, Asso Puidet, Karri Kaas, Merilin Metsatsirk ja Indrek Särg.

Filmitiimilt ette antud lähteülesanne oli, et vaja on seitse laigulises vormis naist. Seda oli üsna kerge tagada. Räägiti veel ära tantsutreener Merilin Metsasirgi, et saaks refrääniks ühiseid tantsuliigutusi.

Umbes nelja tunniga olid filmitiimil kõik vajalikud kaadrid üles võetud.

Nüüd jäädi õhinal lõpp-produkti ootama, mida lubati hiljemalt novembriks. Sel maikuu päeval tundus ajavahemik küll üüratu, kuid igal asjal oma aeg ja lõpuks – siin ta ongi, meie päris oma „Ole valmis räpp“!

OLE VALMIS RÄPP

Sõnad: Piret Taim, Kai Kannistu
Muusika: Indrek Särg

Kui käes on reede,
olen valikute ees
Kas täiendada naiste ridu
või panna raju pidu?

Lähen hoopis metsa,
panen soojalt riide,
selga sobib digilaik,
meigiks on mul kamo pulk.
Metsas suurem koormus,
kehal parem toonus.

Metsas suppi keedan,
Eestit ma ei reeda,
lapin haavu,
kaevan kraave,
vean liine,
panen miine,
olen kiire,
kaitsen piire,
kaitsen Eesti piire!

Koju tulles ootab mind mu pere,
mees lapsed hoitud, uhked minu üle!
Olen valind õige tee,
eeskujuks noortele.

REF:
:,: Naiskodukaitse ruulib,
mu elu hästi tuunib.
Tahan panna ennast proovile,
sest Eesti elust me hoolime! :,:

Metsas suppi keedan,
Eestit ma ei reeda.
lapin haavu,
kaevan kraave,
vean liine,
panen miine,
kaitsen piire,
kaitsen Eesti piire!

Kolm, neli

Sa anna oma panus,
ei loe siin sinu vanus
meil elukestev õpe,
mis iialgi ei lõpe.
Kodumaad me väärtustame,
ajalugu jäädvustame!
Isamaa ja minu kohus
siis Eestimaa ei ole ohus!

Kolm, neli

REF:
:,: Naiskodukaitse ruulib,
mu elu hästi tuunib.
Tahan panna ennast proovile,
sest Eesti elust me hoolime! :,:

Naisi on meil palju,
koos teeme nalju,
küpsetame, keedame,
aega koos me veedame!
Kodumaad me väärtustame
ajalugu jäädvustame!
Isamaa ja minu kohus
siis Eestimaa ei ole ohus!

Siin lõpeb meie räpp
sa lae alla OLE valmis Äpp!

UUED JA VANAD REEGLID

GUNNAR TEAS

Pikkade varrukatega vormipluus

Pikkade varrukatega vormipluus on erkvalge, kergelt taljesse töödeldud, kannaga särkpluusi kraega ning nööpkinnisega. Külgedel on väikesed lõhikud. Varrukate mansetid on ühe nööbiga suletavad.

Vormijakk

Vormijakk on süsimusta värvi, kergelt taljesse töödeldud, reväärkraega ning kaherealise nööpkinnisega. Hõlmade alaosas on kahe liistuga sissetöödeldud klapiga taskud, vasakul rinnal ühe liistuga rinnatasku. Esikinnises on kolm paari suuri kannaga nööpe, varrukatel kolm väikest kannaga nööpi. Nööp on musta värvi ning kitsa kuldse reljeefse servaga. Hõlma siseküljel on nööp. Vormijakk on töödeldud veniva sidusega voodrile. Vormijaki paremal varrukal on pealeõmmeldud Naiskodukaitse vormi embleem (õlaõmblusest 7 cm), vasakul varrukal on pealeõmmeldud riigitunnus (õlaõmblusest 7 cm).

Vormiseelik

Vormiseelik on süsimusta värvi, sirgelõikeline ja ilma värvlita, töödeldud veniva sidusega voodrile. Seljaosa keskõmbluse ülaosas on peittõmblukuga töödeldud kinnis ning alaosas kaetud lõhik. Seeliku pikkus on vähemalt põlveõndlani, ent mitte pikem kui 10 cm põlvest.

Naiskodukaitse keskkogul kinnitatud värskendatud Naiskodukaitse vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjeldus ning kandmise kord võimaldab mõnevõrra rohkem vabadust ning lähendab reegleid juba juurdunud praktikale.

Tekst: **ELISA JAKSON**, *Naiskodukaitse arendusspetsialist*

Dokumendi muutmise eesmärk oli kaasajastada vormikandmise mõningaid aspekte, paremini sõnastada küsimusi ja segadust tekitavad punktid ning lisada kodutütardega seotud punktid.

VORMIRIIETUS JA JALANÕUD

Kõikidel lühikeste varrukatega helesinistel vormipluusidel tuleks üle vaadata pluusi vasak varrukas – kas seal on lipp olemas või tuleb väike õmblustöö ette võtta. Riigitunnuse nõue oli olemas ka seni, vormi kandmise punkti juures, kuid et see kirjelduse osas puudus, kanti pluusi ekslikult ilma riigitunnuseta.

Mantli kandmise juures täpsustasime, et mantli juurde kuuluvad alati ka kübar, mantli all kantav sall (parem pool peal!), kindad ja saapad, mantliga kingi ei kanta.

Naiskodukaitse vormiga kantav king on kinnise ninaga, pealt lahtine – s.t ilma rihmade, pannalde ja muude kaunistusteta. Saabaste juures olid varem kirjas konkreetsed saapasääre pikkuse sentimeetrid, mis tekitasid vaidlusi – tegelikult on oluline, et

NAISKODUKAITSE VORMI KANDMISEL

mantli serv kataks saabaste ülemise osa.

MILLAL KANDA PARAADKINDAID JA KÜBARAT?

Lisasime täpsustused, et suvel ja talvel kantakse erinevaid paraadkindaid (suvel tekstiilist, talvel villasisaldusega) ning et lippur vajab funktsionaalse eripära tõttu teisest materjalist ehk nahast kindaid.

Varasem sõnastus paraadkinnaste kandmise kohta tekitas küsimusi, millal neid peab kandma ja kellel on õigus selle üle otsustada. Uus sõnastus võimaldab vahetul juhil oludele vastava otsuse vastu võtta. Seega, paraadkindaid kantakse üldjuhul auvalves ja paraadil, erandkorras võib vahetu juhi korraldusel kanda aga musti sõrmkindaid.

Samuti on vahetu juhi otsustada välitingimustes kübara kandmise küsimus. Kui kübara kandmine väljaspool siseruume ja asutuse territooriumi oli vormijakki kandes varem alati kohustuslik, siis nüüd on üksuse ülema korraldusel lubatud teha erandeid, kui ürituse koht või formaat seda tingivad. Igas olukorras ei pruugi kübara kandmine olla võimalik või mõistlik, mistõttu on muudetud see küsimus paindlikumaks.

SOENG, TÄTOVEERINGUD JA MANIKÜÜR – SUUREM VABADUS

Laiendasime võimalusi, mis olid ka varem tegelikult aktsepteeritud: vormi kandes on vihmavari tumedat värvi (ei pea ilmtingimata olema must) ja juuste kinnitusvahend on tagasihoidlik (ei pea just tume olema).

Naiskodukaitse vormi kandes peab vormiriietuse kandja soeng olema hoolitsetud ning korrektne. Eemaldasime punkti, mis keelas ekstreemsed ja ekstsentrilised soengud – täna- »

GUNNAR TEAS

Lühikeste varrukatega vormipluus

Lühikeste varrukatega vormipluus on helesinist värvi, kergelt taljesse töödeldud, kannaga särkpluusi kraega ning nööpkinnisega. Kaelus on kergelt V-kujuline ja ilma nööpideta, rinnaosal klapiga taskud.

Lühikeste varrukatega vormipluusi paremal varrukal on pealeõmmeldud Naiskodukaitse vormi embleem (õlaõmblusest 7 cm), vasakul varrukal on pealeõmmeldud riigitunnus (õlaõmblusest 7 cm).

Sukkpüksid

Sukkpüksid on ihuvärvi, ühevärvilised, ilma mustri ja tugeva läiketa.

Kingad

Kingad on musta värvi, kinnise ninaga, pealt lahtised, ilma silmatorkavate iludetailide ja pannaldeta. Kontsa kõrgus on 3–6 cm.

GUNNAR TEAS

Kübar

Kübar on musta värvi, 100% villast. Kübara põhi on pealt lame, kergelt koonuses ning pehme joonega. Rant on tagant üles keeratud, eest ja paremast meelekohast alla koolutatud. Kübara serv on pealepoole tagasi keeratud ja läbi õmmeldud. Sees on ripspaelast higipael, peal on must ripspael.

Sall

Sall on valget värvi.

Mantel

Mantel on sirge, alt kergelt avarduva siluetiga ning musta värvi villasisaldusega kangast. Hõlmadel on sissetöödeldud liistuga kaldega taskud. Esikinnis on nelja nööbiga suletav. Esiserv ja krae on kaherealiselt tepitud. Mantel on töödeldud voodrile.

Sõrmkindad

Sõrmkindad on musta värvi, eriliste iludetailideta, läiketa, voodriga või ilma.

Paraadkindad

Suvised paraadkindad on valgest tekstiilist õmmeldud sõrmkindad, talvised paraadkindad on villasisaldusega sõrmkindad. Lippur kannab soovituslikult nahast valget värvi kindaid.

Vormipüksid

Vormipüksid on viigitud, süsimusta värvi poolvillasest kangast, sirgelõikelised ning vööjoonel elastsete detailidega sirge värvliga. Esikinnis on suletav tõmbluku, ühe haagi ja nööbiga. Pükste esiosa on töödeldud põlvevoodrile.

Saapad

Saapad on musta värvi, ilma silmatorkavate iludetailideta. Sääreosa kõrgus on piisav, et mantli serv kataks saapa ülemise ääre, kontsa kõrgus on 3–6 cm.

päeval ei ole värvitud juuksed ega erilisemad lõikused enam mingi ekstreemsus, mistõttu oli see punkt ebavajalik.

Erinõuete all olevate keeldude juures on asjakohane lisada, et tätoveeringud ei ole Naiskodukaitse vormi kandes keelatud. Praktikas on meil seni palutud neid kinni katta kas puudriga või plaastritega, samas on ka nt vanglateenistuse ning politsei- ja piirivalveameti töötajatel vormi kandes lubatud nähtavad tätoveeringud.

Uue eraldi punktina lisasime nõuded maniküürile. Vormi kandes peavad küüned olema hoolitsetud, ilma silmatorkavate kaunistusteta. On oluline, et vormikandja välimus oleks hoolitsetud.

SINILILLED JA AUMÄRGID VORMIL

Lõpuks on ametlikult reguleeritud see, mida on tegelikult tehtud juba aastaid, ehk aprillikuus on Naiskodukaitse vormil lubatud kanda sinilille rinnamärki – rinnas vasakul pool.

Samuti on tegelikkusega vastavusse viidud aumärkide kandmise punkt ehk neid kantakse Naiskodukaitse vormijakil vastavalt omistatud aumärgi statuudile.

Kuna paljud naiskodukaitsjad on ka noortejuhid, siis võib nüüd Naiskodukaitse vormil kanda Kodutütarde ja Noorte Kotkaste noortejuhi ametikoha tunnust vastavalt selle tunnuse kandmise korrale.

Lisaks võivad endised kodutütred, kes on otsustanud jätkata oma riigikaitselist tegevust Naiskodukaitses, kanda Naiskodukaitse vormil oma Kodutütarde hoolsusmärki.

Vormiriietuse ja eraldusmärkide kirjeldust ning kandmise korda on korrigeeritud ka keeleliselt ja vormiduslikult. Samuti on korrigeeritud tootejooniseid ja kirjeldusi ning lisatud värvifotosid nii vormielementidest, vormikomplektidest kui ka eraldusmärkidest.

Värskendatud vormikandmise korraga saab tutvuda Naiskodukaitse kodulehel: https://www.naiskodukaitse.ee/Naiskodukaitse_vormiriietus_ja_kandmise_kord__4106.

Noorkotkas Rasmus (vasakul) ja tema sõber Hendrik avastasid näituselt enda jaoks nii uut kui juba tuttavat

NÄITUS KOTKALT KOTKALE. AGA MITTE AINULT

Millega üllatab Pärnu muuseumis novembrikuu lõpuni avatud Noorte Kotkaste organisatsiooni aastapäeva auks valminud näitus parasjagu noorkotka eas noormehi?

Tekst ja fotod: **KARMEN VESSELOV**, *vabatahtlik autor*

Külastan organisatsiooni algusaastatest tänapäevani kajastavat näitust koos kahe Pärnu noorsandiga. Rasmus ja Hendrik käivad kolmandas klassis. Rasmus on noorkotkas ja on tänu Kaitseliiduga tihedalt seotud vanematele sünnist saati organisatsiooni tegemistes kaasa löönud. Tema klassivend Hendrik on Rasmuse hea sõber, aga noorkotkas ta ei ole.

Saame kokku koolivaheajal. Poisid olid valmis juba muuseumi avamise ajaks kohale tulema. Paneme joped garderoobi ja asume vana koge jäänuste ümber seatud ekspositsiooniga tutvuma.

Algatuseks uurime, kui vanaks Noored Kotkad tänavu saavad. Leiame infotahvli, kus on kirjas organisatsiooni loomise daatumid. Algusaasta 1930 järgi suudavad noored ajaloohuvilised väga kiiresti teha tehte: „Kui 70 aastat juurde panna 20le, siis on, oota, 90!“

Kui sünnipäevalise vanus välja selgitatud, vaatame sõjaeelseid grupifotosid. „Nad peavad ikka väga vanad olema, kui nad elus on,“ mõtisklevad poisid pilte uurides. Samas leiavad nad, et jäädvustustel olevate noorte vormiriided meenutavad väga tänapäevast noorkotkaste vormi. „Sellised näod võiksid ka praegu tänaval vastu jalutada, ainult soengud on veidi kummalised.“

EMAST VANEMAD

Teisel tahvlil on toodud Noorte Kotkaste kümme käsku. Ligi sajand tagasi kirja pandud reeglid ei tekita meie aja kangelastes üldse hämmeldust. Kõigist neist kinnipidamine tuleb tänagi kasuks. Ühisel meelel peavad nad kõige olulisemaks seda, et noorkotkas peab olema abivalmis.

Jõuame esimese väljapaneku juurde. Tegu on noorkotkaste mängude ja tarkuse käsiraamatutega. Raamatud on klaasi taga ja neid lähemalt uurida ei saa.

Rasmus on veendunud: „Küllap need on siis sellised raamatud, kus on kirjas, mida noorkotkad oskama peavad.“ „Raamatud on siin sellepärast, et need on vanaaegsed,“ lisab Hendrik. Raamatute vanuseks pakuvad noored näitusekülastajad umbes 80-100 aastat ja väikese mõttepausi järel arvavad »

Ei olegi rahvatantsuvöö

Näitusel on palju sellist põnevat kraami, mille täpset otstarvet asjassepühendamatu kohe ei teagi

nad, et raamatud on ikka vanemad kui poiste emad.

Klaasi all on näha käsitsi kirjutatud ringkiri ja loteriipilet. Mingeid selgitusi juures pole, kuid nutikad muuseumikülalised saavad ise aru: ringkiri on kiri, mis saadetakse noorkotkaste ja kaitseliitlaste ringile ning loteriipiletiga teenitakse raha haiglatele ja noortele kotkastele.

Raami sees on uhke värviline Noorte Kotkaste tõotus. Rasmus mäletab, et ka praegu on tõotusel sama tekst ja ta arvab, et värskelt saadud teadmine teeb tõotust veelgi erilisemaks.

Jõuame kena kirju vöö juurde. Näituse kokkupanijate arvates on see väljapaneku üks haruldasemaid ja väärtuslikumaid esemeid. Poisid arutlevad, miks üks rahvatantsuvöö peaks olema poiste näitusel, ja avastavad äkki kõrvalolevalt pildilt spikri: „See on ju püksivöö!“ hüüavad nad.

SUURRIVI JA ÕHTUPALVE

Järgmises vitriinis on veel raamatuid. „Pesakotka katse, harjutused, kalender-käsiraamat, tervisehoid, noorkotka käsiraamat, Noorte Kotkaste Päästeabi Kirjastus,“ veerivad uudistajad läbisegi pealkirju ja väljaandjaid.

Pikemalt jäädakse vaatama võimlemisharjutuste jooniseid, kus kujutatakse „keha kaudu terve vaimu juure sammuvaid noori kotkaid“.

Välja pandud hõbedaste lipunaelte parv poisse ei huvita, kuid Tartumaa maleva üldlaagri kava tekitab küll küsimusi. Üllatusena avastasid nad, et laagri päevaplaanis on sees vaikuseminutid, kus nõutakse „absoluutset vaikust“. Ka nende koolis on vahel sellised minutid, kuid seda siis, kui tunnis liiga palju rääkida. Hilisõhtune vaikussignaal tundub veider, samuti on võõrastav õhtupalve.

Laagris kavas on kirjas ka „harjutused suurriviks“. Suurrivi on meie ajaloouurijatele taas uus sõna. Tõenäoliselt on tegu mingi pika riviga kusagil laagris või lipu heiskamisel. Pikemalt sellel ei peatuta.

KUMMARDUS KAEVURILE

Meie ekspeditsioon jõuab noorkotka tänapäevase vormi juurde, mis on pandud väikesele mannekeenile selga. Rasmusel on selline vorm olemas, Hendriku arvates on esmapilgul tegu täitsa mugava riietusega.

Vormisärgil varrukal on rida põnevaid ümmargusi märke. Palun Rasmusel oma erialateadmisi veidi tagasi hoida, kuid selgub, et temagi neid märke veel ei tunne. Üksteise võidu asuvad poisid tõlgendama märkidel olevaid sümboleid. Esimene, sulega, meenutab esmapilgul teravat labidat ning tõenäoliselt antakse selline tublile kaevurile.

Teine peab olema hea ujuja või hea vee all olija märk, edasi hea meditsiinis, võistlustel, filmimisel ja (vist) metsas. Vormi rinnal olevate tähekeste tähendus on ebaselge, aga kindel on see, et mida rohkem neid on, seda parem! Aga suured ümmargused märgid näitavad, mis malevast sa oled.

Järgmises letis on veel erialamärke. Rasmus arvab, et need näitavad, mis jaos sa oled. Rist peab olema meedik! Hendrik tunneb ära lõkke kohal oleva katla ja pakub, et see peaks olema grilli- või toidutegija märk. Märke on palju. Leiame veel meditsiinimärke, korvpalli, tähelepanelikkuse märgi ja harjaga märgi, mis antakse sellele, kes oskab hästi pühkida.

ÄGEDAD SALAMÄRGID

Koolivaheaega tähistavad rüblikud arvavad, et merenoorkotkaste juures

olevatel infotahvlitel on liiga pikad tekstid, ja nad otsustavad aega kokku hoides piltide ja pealkirjade järgi asjast selgust saada. Hendrik peab tõenäoliseks, et merenoorkotkad võivad olla need, kes on mere peal. „Äkki nad õpivad mere peal pätte püüdma?“ paneb Rasmus kõik paika.

„Harry Lähkeri taldrik,“ loeb Hendrik järgmiste esemete tutvustust. „Selle peal on kirjas: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“,“ uurib poiss edasi. Sõnad tulevad tuttavad ette ning Eesti hümni äratundmisrõõm teeb juba veidi väsinud meeled rõõmsamaks. Samas vitriinis tekitab pikemalt mõtlemisainet ka Lembit Laurendi matkakepp, millele on kirjutatud aastaarvuks 1939.

Järgmise klaasakna taga on taas kaks alusetäit erialamärke. Paljud märgid toovad noorte uurijate huulile taas küsimusi. „Mis märk võiks olla see ajakiri, kus on kaks lehte, üles ja alla?“ juurdleb Hendrik.

Ka kahe S-tähena põimuv paragrahvimärk jääb kotkauurijatele selgusetuks. Usunditeni pole kolmanda klassi kooliprogrammis veel kindlasti jõutud ning rist, poolkuu ja kuusnurk mõjuvad lihtsalt ägedate salamärkidena.

Raami sees on uhke värviline Noorte Kotkaste tõotus. Rasmus mäletab, et ka praegu on tõotusel sama tekst ja ta arvab, et värskelt saadud teadmine teeb tõotust veelgi erilisemaks.

Küsimusi on veelgi, näiteks punane ja roheline pluss. Õnneks avastame, et märkidel on juures ka seletused. Hendrik loeb infolehelt, et punane rist tähendab meedikut ja roheline looduskaitsjat. Rasmusele pakub huvi seenepildiga märk. Neljanda rea märkide selgitusest leiabki ta vastuse. „Mükoloog! See on seeneuurija! Ta uurib enne seened ja toidud ära ja siis võib alles neid söögiks kasutada,“ selgitab noormees mõistatuse lahti.

KATKI VÕI PÕLENUD

Küsin neilt selle märkidemäe peale, milliseid märke nad ise sooviksid kanda. Rasmus arvab, et tema tahaks olla autojuht ja mootorrattur, sest need tegevused tunduvad ägedad. Hendrikust võib saada sukelduja ja samuti mootorrattur. Mõlemad teavad, et mootorratturiks saamiseni läheb neil veel aega, kuid unistused pole keelatud.

Järgmises letis on näha orienteerumisvarustus. Poisid tunnevad esemed ära, kuid ise kaardi ja kompassiga orienteeruda pole saanud. Suurimat äratundmisrõõmu tunnevad nad hoopis Põlva orienteerumismängu kaardil olevast aastaarvust 2011, sest tegu on nende enda sünniaastaga.

Viimane klaaskapp on täis tänapäevast matkavarustust. Rasmus astub sammu tahapoole ja jääb kavala näoga ootama, millised esemed sõber ära tunneb. Ka Hendrikul polnud kahtlust, et tegu on asjadega, mis on vajalikud metsas ellujäämiseks. Väikese mõttepausi järel tunneb ta ära tulepulga, mille sädemetega tegi ta tutvust tänavusel rattaorienteerumisel. Juhtumisi olin ise sel üritusel lastele metsatarkusi jagamas, seega tuli välja, et oleme isegi kohtunud.

Vaskne totsik konservide kõrval jääb Hendrikule aga mõistatuseks ka siis, kui annan vihje, et see käib kõrval oleva traatsangadega lapiku poti alla. Nüüd sööstab appi Rasmus, kes selgitab kaaslasele kateloki tööpõhimõtet ja teab ka seda, kuhu käib piiritusepõleti.

Valik erialast noorsookirjandust

Nüüd olemegi tervele näitusele ringi peale teinud. Vanu esemeid on alles tegelikult vähe. Kui uurin, miks see nii võiks olla, oskavad nad kohe vastuse leida. „Vanad asjad on hävinenud. Nad tehakse katki või põletatakse ära. Ei tea miks,“ arvavad Rasmus ja Hendrik. „Vanu asju visatakse ka ära. Vanu asju pole ju vaja.“ Siiski võiks asju hoida tulevaste näituste tarvis.

Ragistasime kokkuvõttes päris pikalt ajusid ning poistele vaeva eest antud ellujäämiskäepaela kõiki funktsioone ei suuda ekskursiooni lõpuks neist kumbki enam välja mõelda.

ALATI VALMIS – MODUS OPERANDI

Kaitseliidu noorsootööga on üle Eesti hõivatud 8000 inimest. Lahti kirjutatuna 500 juhti ning 7500 noorkotkast ja kodutütart – noort, kes tegutsevad kaitse- ja noortepoliitikast lõimunud väljal.

Tekst: **ANU ALLEKAND**, *Kaitseliidu peastaabi noorsootöö arendusjuht*

On selge, et Kaitseliidust peab võrsuma kaitsetahe. Aga kuidas? Ilmselt ei tehta tulevikku Exceli tabelina. Tulevikku ei saa ka õunte pealt ennustades, vaid planeerides. See on sisukas väljaõpe ning noore isiku tasandil juhendatud analüüsi- ja otsustusprotsess, mille abil saab jõuda praeguse olukorra parema mõistmise, võimaluste kaardistuse, soovitud muutuste sõnastamise ja sobiva teekonna kavandamiseni, mis viivad muutusteni.

Kaitseliidus ei ole nii, et rakendatakse vaid käsuahelat. Kõrgemal juhipositsioonil olija ei tee kellegi eest valikuid ära, oma valikud teeb igaüks ise. Et selline iseolemine ja -otsustamine oleks võimalik, on organisatsiooni struktuuris, rühmast keskse tasandini, olemas vabatahtlikest juhatused. Kaitseliidu arengukava ja aastased väljaõppeplaanid on pärast nende kinnitamist muidugi sihiseadeks.

Nende suurte plaanide taga on suured ja olulised teod ning ka valikud, mis nõuavad teadlikku läbimõtlemist ja otsusekindlat tegutsemist.

Rühma tasandilt vaadeldes on see iga teostaja enda nägu. Kui kokkulepped on tehtud, siis muidugi järgitakse ka distsipliini: meil tuntakse kella, paigas on algus- ja lõpukellaajad, inimeste väärtustamine algab nende aja väärtustamisest.

TERVIK KÕIGIST LIIKMETEST

Nii noorteorganisatsiooniga liitunu kui noortejuhi hoiakud on usutavasti juba isamaalist kasvatust pooldavad. Ja isamaalist kasvatust me Eesti eri nurkades pakumegi.

Iseasi, kas igakord saab tegelikkuseks ka soov teha seda tulemuslikult, ise või meeskonnana selle üle rõõmu ja uhkust tundes, noortele tõeliselt kasulik olles ning kogukonnaelu rikastades.

Tervik tekib kõigist liikmetest. Iga noortejuht on eeskuju. Nad on tulnud Kaitseliitu, et panustada, et näidata, mis on Eesti ja miks me peame seda hoidma. On oluline tingimus, et ka liikmed on aktiivsed – muutusi, edasiliikumist, arengut peab ise tahtma – ning see viib ju kõik, nii juhid kui ka noored, kindlasti mugavustsoonist välja.

See ongi energia, millel kulgeb Kaitseliidu *perpetum mobile*. Oma liikmed, oma kokkulepped saavutusteks, oma tahe ja hea dialoog oma liikmetega, ühine pingutus.

Selleks, et vabatahtlik ei peaks ise „jalgratast leiutama“, on tal abiks organisatsioonisisese koolituse kirjeldus (noorte puhul järgu- ja erikatsed). Järgud, et edeneda minimaalselt olulises – matkatarkused, Eesti looduse ja kultuuri tundmine, esmaabi, valmisolek kriisideks ja riigikaitse tundmine. Erikatsed, et iga huvialaga noor saaks end teostada kas meediateadmistes, kokanduses, retkejuhina või muul moel. Et oleks olemas avatud katsepolügoon, kus võid ka eksida, kus täiskasvanud on abiks, et noor saaks riske maandada, eduelamusi ning eluks vajaliku teadmise oma tugevustest.

TAHE TEGUTSEDA KOOS

Soov olla noortega koos, pakkuda neile arenguvõimalusi, rikastada rühma kuuluvate noorte elu, aga toetada ka kolleege on olemas iga vabatahtliku motiivide hulgas. Selleks, et meeskonnas saaks igaüks sõna, rikastamaks oma kolleegide elu ja kogukonna algatusi, ongi loodud vabatahtlikke koondavad organisatsioonid.

Jah, muidugi napib vahel teadmisi, oskusi või aega, aga siin saab toetuda oma meeskonnale, teistele Kaitseliidu liikmetele. Et nemad ulataksid abikäe, selleks tuleb endal midagi enne õigesti teha. Et leida uusi lahendusi, tuleb reaalsus juppideks lahti võtta ja uuesti kokku panna ning selleks vajame teiste pilke ja arvamusi.

Kaitseliidus on selleks regulaarsed liikmete arvamusküsitlused. Need on internetipõhised, avatud kõigile liikmetele ja kõige värskem ka lapsevanematele. Viimatine noorteorganisatsioonide küsitlus näitas, et nii lapsevanemad, noortejuhid kui ka noored on toimuvaga rahul ja valmis oma mõtteid jagama. Noorte tagasiside näitab, et väärtustatakse elus hakkama saamise praktilisi oskusi ning suhtlemisoskuste ja osalusjulguse kasvu. Rühma tasandil on rahul 78% vastajatest, tunnustatakse seda, millega tegeletakse, ollakse rahul meditsiiniõppega, oma rühma eestvedajatega, heategevuslike ettevõtmistega ja palju-palju muuga.

Noored on tänulikud selle eest, et noorkotkad ja kodutütred teevad palju asju koos, et neil on huvitavad rühmakaaslased ja sõbralik õhkkond. Neil on hea meel saada võimalikult varakult arusaamine oma riigist ja sellest, et igaühe roll on üliolulline. Isamaaline haridus annab noortele elus hakkama saamise oskusi ja kasvatab neid ühiskonnaelus aktiivselt osalevateks kodanikeks.

LISETT KRUUSIMÄE

Kriitikat on samuti: korda võiks paremini tagada, distsipliini võiks olla veelgi enam, laagreid võiks olla rohkem, samuti soovitakse rohkem üleriigilisi võistlusi ja riigikaitseõpet. Või tõdetakse, et „negatiivsus, mis tuleb väljastpoolt organisatsiooni, on see, mis paneb meele kõikuma. Eriti, kui olla oma tutvusringkonnas ainuke organisatsiooni liige“.

TEISTEST SAAB MEIE

Noored saavad ise ja omal moel oma rühma tegevusi kujundada. Isegi järkudes edenemiseks on vaja teistele midagi õpetada, midagi ühist planeerida ja ellu viia. Tänu kaitseministeeriumile on võimalik noorte algatusel läbiviidavaid projekte ka finantseerida.

Noorte loovusfestivalid, ballid ja matkad on tihti noorte endi pakutud ja teostatud ideed. Ideid suudavad tõhusamalt teostada need noored, kellele juhirolli võtmine on olnud vaba valik ja kes on tihti juba salgapealikud või rühmajuhid. Ärksamad noored on maakondades moodustamas noortekogusid, et kaasa rääkida oma kodumaleva tasandil. Regulaarselt korraldatakse noorte suvekooli, milles on rõhk aruteluringidel, et organisatsiooni teemadel kaasa rääkida.

Kärajatel, kus planeeritakse Kaitseliidu ja selle noorteorganisatsioonide ühisüritusi, on noorte esindus loomulikust loomulikum.

Kaitseliit on demokraatia kants. Siin on igal liikmel oma arvamus. Ja selleks, et see pääseks mõjule, otsitakse mõttekaaslasi. Valitud esindajate abil moodustunud kollegiaalsed juhtorganid on need, kus tekib koosmõju ja otsused. See on vääramatu jõud.

Eesti – see on kõik eestimaalased koos ja igaüks eraldi, Eesti eest seismise ideele ja sõnadele lisavad Kaitseliidu liikmed tagatiseks oma teod.

ATLANDI VALL BELGIAS EHK MÄLESTUSMÄRK MEELETUSELE

Sõjandushuvilisel on Belgia Põhjamere-äärsetesse kuurortidesse sattudes kindlasti huvitav külastada Ostendes asuvat Atlandi valli muuseumi (flaami k Openluchtmuseum Atlantikwall). Selleks ei pea autot omama, sinna pääseb ka ühistranspordiga – Ostende raudteejaamast on sinna mõned kilomeetrid jalutada mööda mereranda.

Tekst ja fotod: **kolonelleitnant ANDRES REKKER**, *sõjaajaloohuviline*

Tuleb märkida, et ka Euroopa Liit on otsustanud II maailmasõja militaararhitektuuri väärtustada. Selleks käivitati 2018. aastal Euroopa kultuuripärandi koostööprojekt, mis kestab 2020. aasta lõpuni, eesmärgiga säilitada muuhulgas Atlandi vall järeltulevatele põlvedele. Selle käigus soovitakse teadvustada Norrast Hispaania piirini ulatunud Atlandi valli erakordsust ja kasutada Atlandi valli pärandit riikidevahelises kultuurikoostöös. Koostööprojekti raames kavatsetakse korraldada iga-aastast nn punkrite päeva, mille käigus avatakse ka suletud kindlustused külastajatele. Belgia lühikesel rannajoonel on Atlandi valli rannakindlustused säilinud kas vähemas või suuremas mahus 17 kohas.

PRINTS-REGENDI TAHE

Ostende on olnud läbi aegade Põhjamere strateegiline sadamakoht, mis ühendas juba XVII sajandil kanalite süsteemi kaudu Belgia rannikut suurte sisemaa kaubanduskeskuste Brügge ja Gentiga. Napoleon I rajas sadama kaitseks kindlustuse, mis leidis kasutamist nii I kui II maailmasõjas, kuid ei olnud Atlandi valli osa. Kuid kordagi pole seda kindlustust vaja läinud, et lüüa tagasi vaenlase rünnakut. Fort Napoleon on tänapäevani säilinud ning külastatav – seal asub väike muuseum ja vabaajakeskus.

Tegemist on endise Belgia kuningliku pere valdusega Ostende ääres asuvas Raversydes. 1904. aastal rajati rannaluidete vahele suvitamiseks villa, kuid sakslased ehitasid I ja II maailmasõja ajal sinna rannikukindlustused. Muuseumi territooriumil on säilinud üle 60 punkri ja üle kolme kilomeetri ühenduskäike. Tegemist on ühe paremini säilinud Atlandi valli kompleksiga Euroopas. Paljud vabaõhumuuseumi ehitised on endiselt algses seisukorras ning enamik esemetest ja mööblist on autentsed. Suurtükid, õhutõrjekahurid ja teised raskerelvad ning prožektorid on nende algses asukohas. Kindlustused on säilinud sellises mahus tänu Belgia printsregendi Flandria krahv Karli tahtele, sest need olid rajatud kuninglikele maadele. Ta otsustas, et kindlustusi ei tohi pärast sõda hävitada, vaid neid tuleb säilitada riiklike mälestusmärkidena. Kindlustuste kõrval asuv villa oli ka tema elukohaks pärast regendi ametist loobumist 1950. aastal kuni surmani 1983. aastal (memoriaal on avatud ka külastajatele – te näete, et kõik kuninglik ei pea olema suur).

Muuseumis saab tutvuda kahte tüüpi suurtükipatareidega – Aachen I maailmasõjast ja Saltzwedel-neu II maailmasõjast – ning pioneeriteenistuse (kes vastutas kompleksi ehitamise eest) kaitserajatistega (*Stützpunkt*) Bensberg. Kahjuks on enamik koridore ja punkreid küll suletud, kuid see-eest

Atlandi valli juhtimispunker ja kaugusmõõdik

jagub pilte ja infotahvleid ülevaate saamiseks. Piltide, animatsioonide, betoonist mudelite ja 3D-rekonstruksioonide abil saab teada huvitavaid fakte meresõjast ja rannakaitsest.

ATLANDI VALLI ISELOOMULIK NÄIDE

Kuna I maailmasõja ajal käis alates 1915. aastast läänerindel kaevikusõda ning rindejoon asus vaid mõnekümne kilomeetri kaugusel Raversydest, siis tegid sakslased kõik võimaliku, et vaenlane ei saaks maabuda selja taha, ning rajasid Belgia rannikule kaldakindlustuste vööndi. Terve rannikuriba oli varustatud 35 patareiga, alates kergetest 8,8 cm õhutõrjerelvadest kuni raskete 38 cm mereväekahuriteni. (Võrdluseks, Belgia ranniku pikkus on 67 km, millest umbes 50 km kuulus Saksa võimu alla). Aacheni patarei ehitust alustasid Saksa mereväelased jaanuaris ja juba aprilli lõpus 1915 oli see kasutamiseks valmis. Aacheni patarei on ainus I maailmasõja ajast pärit Saksa rannikupatarei, mis on nii hästi säilinud, et annab selge ja tervikliku pildi rannakaitsest aastatel 1914–1918. Enamik selle patarei elemente on säilinud täies mahus: kaks vaatluspunkrit, neli kaitserajatist ja pommikindel varjend. Patarei kahurid olid kaitstud raskete teraskuplitega. Luidetes asus hästi maskeeritud kitsarööpmeline raudtee, mis ühendas positsioonid laskemoonaladudega. Külastajatele pakub silmailu ja huvi originaalne kaugusemõõtur, mille abil määrati kaugust sihtmärkidest merel. Läänepoolne vaatluspunker oli ka komandopunkt ja seda kasutas hiljem Bredenis (teisel pool Ostendet) asunud Saksamaa rannakaitsepatarei. Puithooned, sealhulgas meeskonna ja ohvitseride elukvartalid, valvepost ja meditsiinipunkt, on aga hävinud. Punkrisüsteemi rajamisel ei unustatud ka kahurväelaste ja pioneeride kaitsepühakut püha Barbarat, kelle kujuga kaunistatud purskkaev on tänaseni säilinud.

Juba 1941. aasta detsembris leidis Adolf Hitler, et on vajadus rannakindlustuste rajamiseks, ning 23. märtsil 1942 andis ta välja direktiivi nr 40, millega määratles rannakaitse struktuuri. Atlandi valli, 2685kilomeetrist kaitseliini kaitseks lääneliitlaste eest, hakati ehitama 1942. aastal pärast kanadalaste ebaõnnestunud dessanti augustis Dieppe lähistel Normandias. Algselt oli rannakindlustus määratud strateegiliselt tähtsa Ostendi sadama kaitseks, kuid hiljem ühendati need Atlandi valli süsteemi. Oma ülesehituselt on Saltzwedel-neu patarei Atlandi valli iseloomulik näide. Atlandi vall oli kolmeastmeline kindlussüsteem. Strateegilistest sadamalinnadest, nagu näiteks Brest ja Antwerpen, pidi saama kindlus – kõige tugevamalt kaitstud rajatis. Teisese tähtsusega kohad (väiksemad sadamad, sõjaväepaigaldised, radarijaamad), nende hulgas Ostende, olid kaitstud tugipunktide või tugevate rannakindlustustega. Kolmas, kõige madalam kaitsetase koosnes vastupanupesadest. Kui me vaatleme mahtusid, siis Atlandi valli ehituseks kulunud terasest, millest oli Kolmandal Riigil puudus, oleks saanud ehitada rohkem kui 20 000 tanki Tiger.

II maailmasõja aegne patarei Saltzwedel-neu (ehitatud 1941–1942) on hästi säilinud. See koosneb kesksest vaatlus- ja juhtimispostist, neljast kaitserajatisest ning kahest välipunkrist, kaitsmaks maismaarünnaku korral tiivalt, samuti olid olemas õhutõrjerelvad ja prožektorid öiseks valgustamiseks.

Saltzwedel-neu patarei oli relvastatud erinevate relvadega, sealhulgas kahuritega laevadelt. Kolmandat Riiki kummitas sõja lõpufaasis relvastuse puudus, seetõttu oli Atlandi vall varustatud relvadega, mis olid pärit vallutatud riikide arsenalidest või kasutusest mahavõetud laevadelt – seal kohtas nii Tšehhi, Poola, Prantsuse kui Belgia relvajõudude relvi. Relvastuse hoolduse ja lahingumoona olemasolu eest vastutavatele sõjaväelastele kujunes nende teenindamise ja lahingumoonaga varustamise tagamine õudusunenäoks. Muuseumis näha olevate õhutõrjekahurite rauale värvitud valgetest ringidest igaüks tähistas aga allalastud vaenlase lennukit. Muuseumis on olemas ka ühe esimese Saksamaal arendatud radari parabool, mille juhikabiin ei ole aga säilinud. Tegemist on Telefunkeni toodetud Würzburg-Riese (Würzburgi hiiglane) »

tüüpi radariparabooliga Reichsbahni raudteevaguni modifitseeritud šassiil, millega oli võimalik avastada vaenlase lennukit kuni 60 km kauguselt. Pärast sõda leiti osale 1500 toodetud radarist kasutus raadioteleskoopidena kosmose uurimisel.

Pärast Normandia dessanti jätkasid sakslased kindlustusrajatiste rajamist Atlandi valli teistes osades, sest arvasid, et tulemas on uus dessant teises piirkonnas. 10. juuniks 1944 olid Saltzwedel-neu rannakindlustusse lisaks paigutatud Boforsi õhutõrjekahurid, küll improviseeritud positsioonidele. Rajatisi ehitati kuni 8. augustini 1944, kui sakslased said aru, et teist dessanti enam ei tule. Muuseumis on need kindlustused äratuntavad: need on rajatud maismaarünnaku vastu, ehitatud punastest tellistest ega ole vastupidavuselt võrreldavad betoonkindlustustega ning nende varustusse kuulusid tankivastased kahurid.

Saltzwedel-neu patarei on nime saanud mereväeleitnant (*Oberleutnant zur See*) Reinhold Saltzwedeli järgi, kes oli keiserliku Saksamaa kõige tulemuslikum allveelaeva komandör – ta uputas 111 vaenlase kaubalaeva, lisaks veel brittide allveelaeva HMS Dunraven ja laatsaretlaeva Donegal. Ta lõpetas oma teenistuse märjas hauas, kui sõitis oma allveelaevaga Wighti saare juures Suurbritannia lõunaranniku lähistel miinile otsa. Kaitserajatise ülemaks oli oberst (kolonel) Erich Mülbe, kes alustas oma teenistust vabatahtlikuna I maailmasõjas ning ülendati vapruse eest ohvitseriks. Ta jõudis teenida ka Balti landesveeris 1919. aastal Leedus ja Kuramaal. Muuseumis on säilitatud tema töö- ja eluruumid. Peab mainima, et tema eluolu kaugel tagalas, sõjategevusest eemal, ei erinenud milleski eelmise sajandi kolmekümnendate keskklassi kodaniku elamistingimustest.

SAVIST ORDENI EEST

Muuseumis on täpselt edasi antud punkrites valitsenud olustikku ja loodud selleks erinevaid kompositsioone. Nii on kujutatud juhtimispunkris sideseanssi teiste Atlandi valli kindlustustega, kasutades šifreerimismasinat Enigma (viimati müüdi oksjonil 250 000 USA dollari eest), sõdureid vaba aega veetmas ning relvameistrit oma töökojas relvi hooldamas.

Sõduritele olid magamiseks ette nähtud kitsad meeskonnapunkrid. Päeval viibisid nad kasarmutes, mis ei ole tänapäevani säilinud, askeetlike meeskonnapunkritega (igaühes 30 sõdurit ja kolm allohvitseri) saab aga tutvuda. Need meenutavad sõjalaeva – kolmekordsed kettidega narid. Hooned on ühendatud kaevikute süsteemiga. Sõdurite teenistus Atlandi vallil oli suhteliselt kerge, hommikust lõunani oli teenistus, pealelõunast algas vaba aeg, mida sisustati spordi ja muu tegevusega. Tutvuda saab ka 11. mai 1943. aasta päevamenüüga, mis oli küllaltki toitev. Lõunaks oli supp ja loomapraad kartulitega, õhtuks maksavorst, pekk ja pool leiba. Lisaks oli sõdurile ette nähtud viis sigaretti päevas. Kuna Atlandi vall vajas lisaks tohutule hulgale betoonile ja terasele ka 300 000 sõdurit, siis oli Saksamaal ka sõdurite puudus, sest idarinde lahingud nõudsid oma. Seetõttu olid Ostende ja ka teiste Atlandi valli kindlustused osaliselt mehitatud mittesaksa üksustega. Ostendes teenis kaheksa erinevat Wehrmachti idaüksust (*Ostlegion*), mille isikkoosseis koosnes vabatahtlikest Saksamaa poolt vallutatud Nõukogude Liidu aladelt või ületulnud sõjavangidest. Muuseumis olev sõdurimannekeen kannab Venemaa Vabastusarmee (ROA, kirillitsas POA) vormiriietust.

Muuseumis on vaatamiseks väljas suur hulk erinevaid pioneeride rajatud tõkkeid vastase edasiliikumise takistamiseks – nii puidust, okastraadist, metallist kui ka betoonist – koos selgitustega. Tegemist on II maailmasõja originaalidega, mis on unikaalsed põhjusel, et sellist täiuslikku komplekti ei ole säilinud üheski teises Euroopa muuseumis.

Muuseumis on hea ülevaade organisatsioon Todtist (*Organisation* Todt, OT), kes rajas II maailmasõja aegsed kindlustused, sealhulgas Atlandi valli. See 1938. aastal asutatud poolsõjaväeline organisatsioon sai nime oma asutajalt doktor Fritz Todtilt. Organisatsioon Todt oli loodud sõjaväerajatiste ehitusorganisatsioonina ning tegutses nii Saksamaal kui ka okupeeritud aladel. Nad rajasid Siegfridi kaitseliini, allveelaevabaasid Prantsuse rannikul, kättemaksurelvade V1 ja V2 stardirajatised ning oma tegevuse alguses ka kuulsad Saksa

Ka sõduril on vaja juukseid lõigata ehk kohalik juuksuritöökoda

kiirteed Autobahnid. Väljapaneku hulgas on ka OT oliiviroheline vorm, mis meenutab Wehrmachti oma, kuid mille auastmetunnused on täiesti teistsugused ning rihmapandlal on lisaks Saksa riigikotkale ristatud labidad ja mõõk. Väljapanekut kaunistab ka OT pistoda, millele on graveeritud organisatsiooni deviis „Arbeit adelt“. See sisaldab tõlkimatut sõnamängu: otsetõlge võiks olla 'töö väärtustab', kuid et *Adel* tähendab ka aadlikku, võib tõlkida ka 'töö teeb aadlikuks'.

Kindlustuste ehitajatele oli ette nähtud ka oma, Saksa kaitsevalli teenetemärk (*Deutsches Schutzwall-Ehrenzeichen*). See asutati algselt Saksamaa läänepiiril Siegfriedi liini rajajate teenete tunnustamiseks, kuid hiljem tunnustati ka sellega Atlandi valli rajajaid. Teenetemärgi nr 1 sai Fritz Todt. Teenetemärgil oli Saksa riigikotka all vaatepiludega punker ning ristatud mõõk ja labidas märkimaks, et selle teenetemärgi saajateks on sõjaväelastest ja tsivilistidest kaitserajatiste ehitajad. Algselt oli teenetemärk pronksist, kuid 1944. aastal välja antud variant oli valmistatud tsingist ja kaetud pronksikihiga, sest massiliselt välja antava teenetemärgi jaoks oli pronks sel ajal liiga väärtuslik. Teenetemärgi kättesaamisel ütles dr Fritz Todt, et seda võib kanda samasuguse uhkusega kui raudristi, kuid rahvasuus sai teenetemärk nimeks „saviorden“ ja lindiribal kandes oli see kõigi teiste Saksamaa autasude reas viimane. See on üks vähestest Kolmanda Riigi teenetemärkidest, mida ei tohi sõjajärgsel Saksamaal kanda.

SÕDADES KASUTU

Ostende vabastati Kanada 2. jalaväediviisi poolt 6. septembril 1944 ilma suuremate lahinguteta. Plaani kohaselt tahtsid sakslased kindlustused õhkida, kuid see jäi sõjategevuse segaduses miskipärast tegemata. Seega oli Ostende Atlandi vall taas kasutu, nii nagu I maailmasõja ajalgi. Mõlemad Atlandi valli ülemad on valli naeruvääristanud – esimene ülem kindralfeldmarssal Gerd von Rundstedt nimetas seda „hiiglaslikuks blufiks“ ning hilisem ülem kindralfeldmarssal Erwin Rommel kutsus irooniliselt *„Wolkenkuckucksheim“*, tõlkimatu sõna, mis tähendab absurdselt totaalset realismi fantaasiat, idealistlikku olekut, kus kõik on täiuslik ja kuhu keegi on oma mõttemaailmas sisse elanud.

1944. aasta suveks olid sakslased paigutanud Atlandi valli kaitseks enam kui 5 miljonit miini, ka Ostendes. Ostende-äärsed rannad olid täis tankitõrje- ja sõidukivastaseid takistusi, mida Atlandi valli ülema kindralfeldmarssal Erwin Rommeli järgi kutsuti ka „Rommeli hammasteks“. Rommel oli arvamusel, et kui liitlased on rajanud sillapea, kaotab Saksamaa sõja, mis ka juhtus. Rannikule paigutatud mineeritud tõkked põhjustasid ohvreid nii belglaste kui ka Saksa sõjavangide hulgas, keda kasutati demineerimistöödel kuni 1946. aasta suveni, kuni rand oli taas vabalt kasutatav.

Kui jääb aega üle, on mõttekas külastada keskaegset kaluriküla, mis jääb rannikukindlustuste kõrvale. Walraversijde on Flandria üks olulisemaid arheoloogilisi leiukohti. Keskaegse küla asukohas on rekonstrueeritud kolm kalurimaja koos pagariäri ja suitsuahjuga. Muuseumis Anno 1465 on tihti ka keskaegsed töötoad.

Atlandi valli rajanud organisatsiooni Todt pistoda

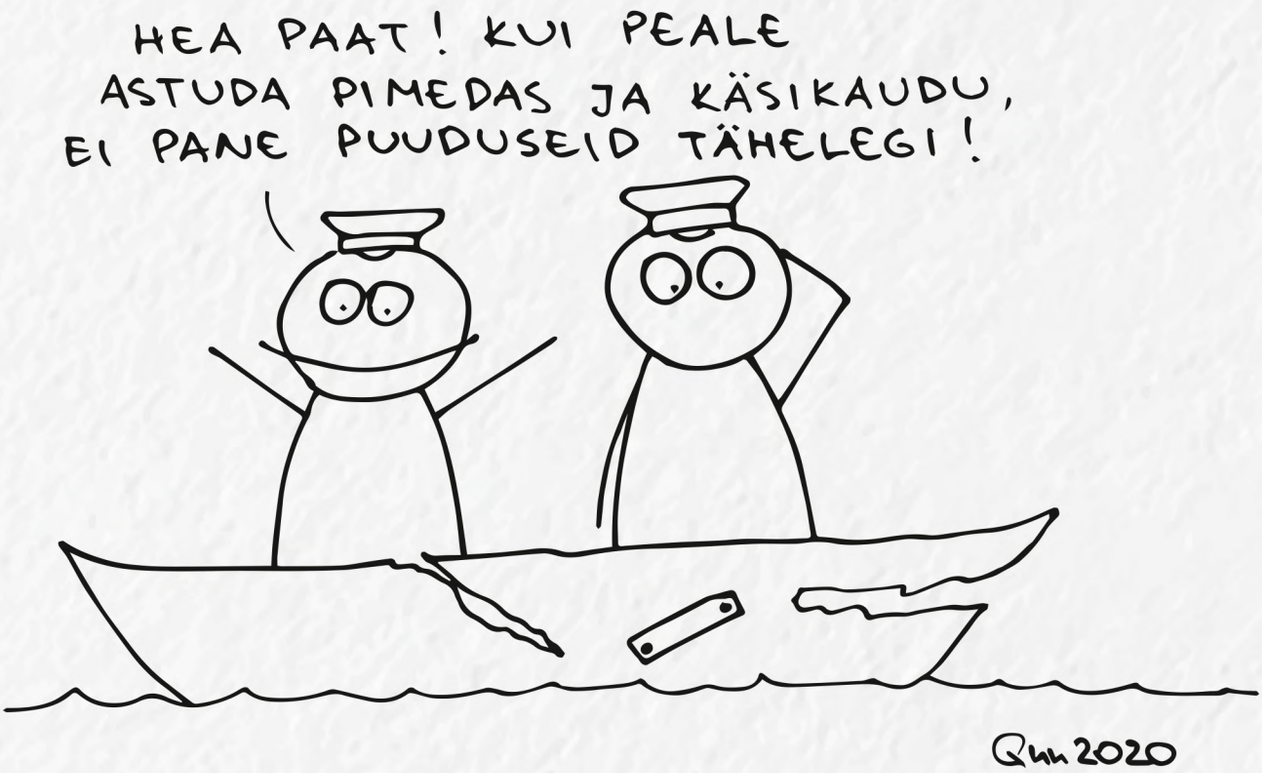

VAPRUST, VAPRUST JA VEEL KORD VAPRUST

Ameerikamaal on olnud väga palju erinevaid presidente. Mõni on sihuke, et vaatad – ohmu mis ohmu, teine jällegi on nii tark ja kaval, et hoia ja keela. Aga on olnud ka presidente, kes on sõda pidanud mitte ainult maakaardil näpuga siia-sinna osutades, vaid ka ise püssiga vehkides. John Kennedy oli niisugune president.

Tekst ja illustratsioon: **GUNNAR VASEMÄGI**, *vabatahtlik autor*

On aasta 1943. Teine ilmasõda käib täie vungiga. Muu hulgas peetakse sõda ka Vaiksel ookeanil, kus ameeriklased ja jaapanlased kõiksuguste saarte pärast omavahel kraaklevad. Ühel säärasel saarel asuvasse baasi saabub noor, kuid vapper leitnant Kennedy. Ameerika merevägi, kellel muidu on kõiksugu lootsikuid küllaga, pakub noorele leitnandile üht paadiloksu. Tee korda ja pea sõda, meie lubame. Torpeedokaater PT 109 sätitaksegi korda, paraku teevad Jaapani sõjamehed selle jällegi katki ning leitnant Kennedy on ühes meeskonnaga lihtsa valiku ees: ära uppuda või välja ujuda. Sel kombel hakkavad sündmused kerima Leslie Martinsoni aastal 1963 valminud filmis „PT 109“.

Pagan seda teab, kes täpselt filmi idee välja mõtles. Võis ju olla, et mister Kennedy, teades, et eesootavatel valimistel läheb mölluks ja hääli on igatepidi vaja, astus produtsendi uksest sisse. Sel ajal, kui turvameeskond kappe pahupidi pööras ja prügikastist mikrofone ja pomme otsis, võis president istuda lauanurgale, sõrmega hajameelselt lauale ringe joonistada ja rääkida pikalt-laialt oma kuulsusrikkast minevikust. Produtsent mõistva inimesena võis panna jutu kirja ja nii see film valmima hakanuks. Aga võis olla ka teistpidi: kantselei töötajad nuhkisid kusagilt presidendi mineviku välja ja käisid nagu uni peale, et „film mõjub presidendi renomeele hästi“,

kuni oimetuks räägitud Kennedy nõustus. Olgu kuidas oli, väga valimismaiguline on kogu teos. Arvestades, et film sai valmis vaevalt viis kuud enne seda, kui mister Kennedy Dallases auke täis lasti, ei tule muud variandid eriti kõne allagi.

Filmi võtmesõna on kangelaslikkus. Kuivõrd keskmes on filmi valmimise ajal käibinud president, saab kangelaslikkust söögi alla, söögi peale ja natuke söögi asemele ka. Ikkagi president! Kennedy ise olla lõpptulemuse ära näinud ja viisaka inimesena kostnud, et „pisut liiga pikk oli". See „pisut pikk" on kaks tundi ja kakskümmend minutit kestev oopus. Isiklikult leian, et asjadel võiks olla kindel mõõt, millest kinni hoida. Üks mu muusikust tuttav ütleb, et „live" olgu 30 minutit, edasi läheb tüütuks. Kõvemad koosolekuhundid leiavad, et tund aega on küll, edasi läheb jutt mölaks. Filmide kohta arvan, et pooleteise tunniga peaks lavastaja suutma kõik olulise südamelt ära rääkida ja kinolinale paisata.

Kuigi film on pikk nagu väljaveninud boamadu, ei ole ta üldsegi kehvasti tehtud. Vähemalt pealtnäha. Stseenid vahetuvad sujuvalt, dialoogid järgnevad üksteisele, kõik nagu toimib. Muidugi, kuna tegu on peale kõige muu ka ilusti ümberjutustatud ajaloosündmusega, pole vigadeotsijatest kotkasilmad mitte maganud, vaid leitud möödapanekutest pool IMDb-d täis kirjutanud. Allakirjutanu ei taibanud vaadates tehnilistest ja ajaloolistest vigadest õhkagi, alles hiljem luges, kui valesti kõik ikkagi oli. Mind vead ei seganud, aga küllap on inimesi, keda segavad.

Filmis on suudetud eirata üht Shakespeare'i aegadest pärit lavastuslikku reeglit, mis kinnitab: kui laval on püss, peab see ka pauku tegema. Filmis on episood, kus Kennedy meeskond askeldab usinasti kahuriga – sellisega, mida torpeedopaatidele üldsegi pole ette nähtud. Kahur paigaldatakse paati ja muidugi hakkas mind huvitama, mida imet sellega nüüd ära tehakse. Paraku ei tehtud mitte kui midagi. Kahur paigaldati pardale, aga õige pea ajasid jaapanlased paadile kõige tema ägeda kahuriga otsa ning uputasid kaatri. Siit ka mõningane põhjus, mis film nii ilmatu pikk on. Rohkelt ebaolulisi detaile ja palju vähem olulisi misanstseene.

„PT 109"
Osades: Cliff Robertson, James Gregory, Lew Gallo
Lavastanud: Leslie Martinson
2 tundi ja 20 minutit

Hinnang kümnepallisüsteemis
Idee: 4. Presidendile pugemine ja hea film ei ole alati üks ja sama.
Teostus: 5. Filmi pikkus sobiks vast kujutama Saja-aastast sõda.
Näitlejatööd kokku: 6. Säravaid karaktereid küll polnud, aga täiesti tuhme ka mitte.
Lavastajale: 5. Kui filmist tund välja kärpida, siis oleksin rahul.

WARNER BROS.

Filmi lavastaja Leslie Martinson on „PT 109" valmimise ajaks filmimaailmas juba vana kala, teinud nii filme kui teleseriaale. Suuremalt jaolt küll viimaseid, kuid muuhulgas on ta 1966 välja tulnud „Batman: The Movie" režissöör. Kogemusi on küllaga, aga miks siis nüüd lavastuslikult kohutavalt lohisev teos, on raske taibata. Varem rohkem seriaalide osi lavastanud mehelt ootaks pigem korralikult tihkeks lõigatud režiid. Ju siis tundus tuttav tunnine formaat nii kitsas ja ahistav, et Martinson otsustas proovida asju pikalt ja põhjalikult lahti rääkida. Pisut liiga pikaks läks.

Peaossa on tegijad suutnud palgata korralikku mõõtu tähe. Leitnant Kennedyt mängib siin Cliff Robertson. Robertson on elu jooksul korduvalt saanud kõiksugu auhindu, ka selle kõige ägedama, Oscari. Ega Robertsoni soorituse kohta midagi vinguda ei saagi. Käsikirja on sisse kirjutatud, et leitnant Kennedy on vapper, taibukas ja tubli, noh seda ta ekraanil on ka. Selliseid asju, et vapper leitnant ühele või teisele käkki keeraks või kohvi sisse sülitaks, me loomulikult ei näe. Tegemist on ikkagi ühe ajaloosündmuse heroiseerimisega, kus midagi sellist lubada ei või.

Et teenistuses ei oleks kõik nii kangesti tore ja roosamanna, on vaja kindlaid tegelaskujusid. Üheks sääraseks on „vana toriseja". Torisejaks osutub Kennedy ülemus komandör Ritchie (James Gregory). Ritchie on mees, kelle arvates i-le tuleb alati täpp panna, soovitatavalt nii turske täpp, et jaguks kogu maailma ilma täpita jäänud i-dele, muidu on sõjas teiseks jäämine garanteeritud. Mõistagi ei unusta Ritchie „vanu häid aegu" ja kritiseerib kõiki ja kõike. Üks huvitavamaid karaktereid filmi jooksul.

Ei puudu ka „paha poiss". Selle au saab omale Yeoman Rogers (Lew Gallo). Rogersi pahadus on paraku nii lahjendatud, kui veel olla saab. Küllaltki episoodilise tegelasena peab Rogers pidevalt töös kõikvõimalikke plaane, kuidas sõjast eemale koju nihverdada. Kahjuks hävib vapper, kuid kodu hoidev sõjamees oma skeemidega ja niipea, kui ta jälle ekraaniaega saab, on ta uue ägeda plaaniga platsis. Kergelt konfliktilaadseid olukordi tekitavad teisedki tegelased, ent ka nende puhul on kõik väga lahjendatud, mis on filmi dünaamika seisukohast kahetsusväärne.

Kokkuvõtvalt võiks öeldagi, et dünaamikat jääb vajaka. Mida filmi käigus ei suuda lamedaks vajutada teose pikkus (ikkagi 2 tundi 20 minutit), selle teeb pulbriks keskendumine vaprusele. Ma saan aru, et leitnant Kennedy üksipäini vaprana keset lontkõrvade komandot poleks suurt midagi saavutanud, aga vaprust on kuidagi liiga palju saanud. Teiseks episoodid, mille vajalikkus paneb kulme kergitama ja küsima, miks need stseenid üldse siin filmis on. Aga üldiselt jääb kogu film ikkagi plusspoolele. Mitte küll palju, aga selline kõva Ameerika keskmine. Sõda on kujutatud, ajalooline puude ka täitsa olemas, nii et vaadata võib, kui on mõni laisem pärastlõuna käsil ja muud teha ei viitsi.

AUSTUSAVALDUS EELKÄIJATELE

Eesti meeste tegemistest erinevates sõdades on palju kirjutatud. Eesti meeste tegemistest nende sõdade vahelisel ajal aga suhteliselt vähe. Seda viga parandab nüüd „Nekrut läheb sõtta. Kustas Riedebachi päevikud 1897–1917“.

Tekst: **KARRI KAAS**, *Kaitse Kodu! peatoimetaja*

Tegelikult muidugi ei paranda, sest „Nekrut läheb sõtta. Kustas Riedebachi päevikud 1897–1917“ pole üldse sellist tüüpi raamat. Pigem on see austusavaldus nendele, kes kõndisid meie ees, nendelt, kes tulevad meie taga. Kuid sellest juba pisut hiljem.

Raamat „Nekrut läheb sõtta” sisaldab Raplamaa mehe Kustas Riedebachi (1875–1954) vahetuid mälestusi sajanditagustest juhtumistest Vene kroonus. Siinkohal tasub kohe ära mainida, et Vene kroonu all peetakse silmas tsaariarmeed, kuhu teose kirjutamise ajal satuti loosi tahtel ja üsna mitmeks aastaks. See peaks kogu loole andma natuke perspektiivi. Vähemalt ideaalis.

Käsikirjaline päevik, mis nüüd raamatuna trükivalgust nägi, on dateeritud aastatega 1897–1917. Kustase päevikus on juttu noore mehe kroonusse minekust 1897. aasta sügisel, teenistusest tsaariarmee kahurväes Varssavis, sõidust Port Arturi ja osavõtust Vene-Jaapani sõjast (1901–1902) ning mälestusi Esimesest maailmasõjast (1915–1917).

Lood on humoorikad ja lüürilised, tõetruud ja luulelised. Neid päevikuridu lugedes avaneb Kustase muhe ja siiras iseloom, aval meel ja terav mõistus. Lisaks nekrutipõlve kirjeldavatele seikadele leiame tema päevikutest hulgaliselt ajaloolist teavet. Ka ei jäta kedagi külmaks võõra maa sõdades võidelnud Kustase igatsevad lood kodu ja pere järele, tema soojad ja tundeküllased värsid.

Nagu alguses sai mainitud, on „Nekrut läheb sõtta. Kustas Riedebachi päevikud 1897–1917“ pigem austusavaldus nendele, kes kõndisid meie ees, nendelt, kes tulevad meie taga, sest raamatu koostajaks on nimitegelase enda lapselaps, Eesti Maaülikooli emeriitprofessor Jüri Randjärv.

Ühest küljest on see muidugi hea, sest ilma isikliku seoseta oleks teos sellisel kujul ilmselt ilmumata jäänud. Teisest küljest aga mitte nii väga, sest asju liiga lähedalt vaadates on oht kaotada suurem pilt silmist. Käesoleva teosega paraku nii ongi juhtunud.

Sissevaate asemel ühe Eesti mehe igapäevatoimetamistele tsaariarmees, mille kohta tõenäoliselt väga palju materjali laiema avalikkuse ette jõudnud pole, saab lugeja hoopistükkis kamaluga igatsust. Ja luulet. Seda kõike üsna episoodiliselt ning võrdlemisi arusaamatu sisemise loogikaga.

Iseenesest pole sellisel lähenemisel häda midagi, sest paarikümne aasta pikkuseid ülestähendusi ei jõuaks ilmselt keegi läbi lugeda. Sestap on parimate ja olulisemate seikade esiletoomine igati tänuväärne. Kahjuks läheb selle käigus fookus kaduma ja lugejal võib pähe kerkida küsimus, kuidas see kõik sakslastega ehk raamatu sisututvustuses lubatud kirjeldustega Vene kroonust seotud on. Lihtne vastus sellele on, et ega olegi!

„NEKRUT LÄHEB SÕTTA. KUSTAS RIEDEBACHI PÄEVIKUD 1897–1917“

Koostaja: Jüri Randjärv
96 lehekülge
Agentuur Neli

ØTSIME

taasloodud Kaitseliidu ajalooga seotud esemeid ja materjale

Vaata sõjamuuseumi kogumiskampaania „Kaitseliit 1990. aastate alguses“ lisainfot
esm.ee/uurimistoo/kaitseliit

Kaitseliidu päevad Aegviidus 1993. aastal.
Taktikalist liikumist maastikul jälgivad (vasakult): Benno Leesik, kaitseväe juhataja käsundusallohvitser veebel Igor Kreisberg, kaitseväe juhataja kindral Aleksander Einseln (binokliga), Kaitseliidu ülem major Johannes Kert ja Anu Hallik (Pahka).

Kaitseliidu ajalookogu

1919

Eesti Sõjamuuseum
KINDRAL LAIDONERI MUUSEUM

ühilduvus MOLLEga
CAMELBAK
MAXIMUM GEAR
UUS!
Thermobak S3L
Thermobak S3L'is leiduv Crux veekott
– Mil Spec Crux ™ veekott: 25% rohkem vett ühe lonksu kohta
– Quick Link ™ Exit Port & Drink Tube: Kiire lahtivõtmine puhastamiseks
– QL HydroLock ™ adapter: lihtne, ühe käega avamine
– Crux ™ täiteava: 84 mm laiune ava täitmiseks
– 1/4 keeret avamiseks või sulgemiseks
– Isoleeritud joogitoru kate temperatuuri säilitamiseks
– Mil Spec Crux ™ vastab USMC hüdratatsioonisüsteemi nõuetele
CAMELBAK®
KINDLUS
Mustamäe tee 24
Tel: 5562 0005
armament.ee